

Nr 88

Kungl. Maj:ts proposition angående specialtjänstuttagna värnpliktigas utbildning m. m.; given Stockholms slott den 26 mars 1971.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

SVEN ANDERSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att nuvarande uttagning av värnpliktiga för utbildning i specialtjänst upphör. Utbildningen av värnpliktiga som avses för befattningar som f. n. rekryteras med värnpliktiga i specialtjänst genomförs, i likhet med vad som gäller för övriga värnpliktiga, i form av grundutbildning och repetitionsutbildning. Förslaget innebär i huvudsak följande.

Grundutbildningen omfattar för samtliga här avsedda värnpliktiga allmänmilitär utbildning i erforderlig omfattning, befattningsutbildning och militär miljöutbildning under fältmässiga förhållanden. Befattningsutbildningens längd avvägs med hänsynstagande till den värnpliktiges civila utbildningskompetens. Genom att befattningsutbildningen på detta sätt i många fall avkortas blir också grundutbildningstiden totalt sett kortare.

Nuvarande grundutbildning till vissa befattningar upphör. Rekrytering till dessa befattningar sker genom överföring av personal med annan befattningsutbildning och med en för den nya befattningen lämplig civil yrkeskompetens. Överföring sker efter viss kompletteringsutbildning. Vidare sker i ökad utsträckning överföring från befattning i lägre till befattning i högre funktionsnivå, t. ex. inom de tekniska specialområdena.

Repetitionsutbildningen fullgörs i form av krigsförbandsövningar och särskilda övningar i likhet med vad som gäller för övriga värnpliktiga. För att tillgodose de behov av befattningsutbildning och kompletteringsutbildning som föreligger i samband med bl. a. överföring till befattning får

tid för krigsförbandsövning eller särskild övning användas. Övningen kallas därvid fackövning eller särskild fackövning.

Genom att all utbildning väsentligen är inriktad på att den värnpliktige under sin värnpliktstid skall bestrida en befattning i krigsförband bortfaller i princip den hittillsvarande möjligheten att utnyttja värnpliktsutbildningen av nu ifrågavarande kategorier för att tillgodose behov av personal för fredsproduktion.

Som en följd av det nya utbildningssystemet kan det årliga antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga beräknas minska med ca 100 000 dagar.

Övergång till det nya utbildningssystemet sker successivt fr. o. m. den 1 juni 1972.

I samband med omläggningen av specialtjänstuttagna värnpliktigas utbildning föreslås också att fredstjänstgöringen för vapenfria tjänstepliktiga förkortas från 540 till 450 dagar. För vapenfria tjänstepliktiga med särskilt kvalificerade uppgifter bibehålls dock nuvarande tjänstgöringstid.

Omläggningen av de värnpliktiga specialisternas utbildning medför ändringar i värnpliktslagen (1941:967). Förkortningen av de vapenfria tjänstepliktigas utbildningstid föranleder ändringar i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst. Dessutom föreslås de ändringar i nämnda lagar som behövs för att genomföra den av riksdagen under år 1970 beslutade bistands- och katastrofutbildningen för värnpliktiga m. fl.

1 Förslag till

Lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967)

Härigenom förordnas, att 6 § och 27 § 1 mom. värnpliktslagen (1941:967)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

6 §

Värnpliktig skall uttagas för utbildning

- a) vid försvarsgren eller vid truppslag eller vapenslag inom försvarsgren,
- b) i särskild tjänst eller till särskild tjänstgöring,
- c) till befattning eller grupp av befattningar samt
- d) vid förband eller utbildningsanstalt.

Föreslagen lydelse

Befattning för menig, underofficer eller officer avser, om ej annat följer av bestämmelserna i denna paragraf eller av 27 § 1 mom., militär, civilmilitär eller civil personal.

Uttagning för utbildning till befattning för officer får icke ske utan den värnpliktiges medgivande. För uttagning för annan utbildning fordras medgivande av den värnpliktige endast om uttagningen ändras efter inskrivningen och den ändrade uttagningen medför att tiden för grundutbildningen förlänges.

Uttagning för utbildning till *militär* befattning för officer får icke ske utan den värnpliktiges medgivande. För uttagning för annan befattning fordras medgivande av den värnpliktige endast om uttagningen ändras efter inskrivningen och den ändrade uttagningen medför att tiden för grundutbildningen förlänges. *Ändrad uttagning från utbildning till militär befattning till utbildning för civilmilitär eller civil befattning eller från utbildning till civilmilitär eller civil befattning till militär befattning får dock ske utan den värnpliktiges medgivande.*

För ändrad uttagning till *tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. D.* fordras ej medgivande av den värnpliktige.

För ändrad uttagning *efter avslutad grundutbildning* fordras ej medgivande av den värnpliktige.

¹ Lagen omtryckt 1969:378.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Värnpliktig skall såvitt möjligt uttagas för den utbildning för vilken han kan anses bäst lämpad. I den mån det kan ske skall hänsyn tagas till den värnpliktiges önskemål. Värnpliktig bör ej uttagas för utbildning till befattning, för vilken fordras längre grundutbildning än ett år, om han visar att detta medför särskilt svåra olägenheter för honom eller för nära anhörig till honom som är beroende av hans arbete.

27 §

1. *De värnpliktigas utbildningstid*

Värnpliktsutbildningen utgöres av grundutbildning och repetitionsutbildning, *om annat ej följer av vad som sägs nedan*. Repetitionsutbildningen kan utgöras av krigsförbandsövningar, särskilda övningar och mobiliseringsövningar.

Värnpliktsutbildningen utgöres av grundutbildning och repetitionsutbildning. Repetitionsutbildningen kan utgöras av krigsförbandsövningar, särskilda övningar, *fackövningar, särskilda fackövningar* och mobiliseringsövningar.

A. Värnpliktig, som uttagits för utbildning till befattning för menig eller underbefäl, skall fullgöra grundutbildning som omfattar

- a) vid armén och kustartilleriet högst trehundrafyrtiofem dagar.
- b) vid flottan och flygvapnet högst trehundrasextiofyra dagar.

Värnpliktig, som skall utbildas till särskilt kvalificerad befattning för menig eller underbefäl, kan äläggas grundutbildning under högst fyrahundrafemtio dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning till befattning för underofficer, skall fullgöra grundutbildning under högst fyrahundrafemtio dagar. För värnpliktig, som uttagits för utbildning till befattning för officer, omfattar grundutbildningen högst femhundrafyrtio dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning till befattning för underofficer *eller till civilmilitär eller civil befattning för officer*, skall fullgöra grundutbildning under högst fyrahundrafemtio dagar. För värnpliktig, som uttagits för utbildning till *militär* befattning för officer, omfattar grundutbildningen högst femhundrafyrtio dagar.

Tid för grundutbildning må icke understiga tvåhundratrettiofem dagar.

B. Värnpliktig skall fullgöra högst fem krigsförbandsövningar.

Värnpliktig i *annan* befattning för menig eller underbefäl *än befattning på stamstridsfartyg vid flottan* skall fullgöra krigsförbandsövningar under sammanlagt högst

Värnpliktig i befattning för menig eller underbefäl skall, *om annat ej följer av vad som sägs nedan*, fullgöra krigsförbandsövningar under sammanlagt högst

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

a) vid armén och kustartilleriet etthundrafem dagar eller, i underbefälsbefattning eller kvalificerad befattning för menig, etthundratjugofem dagar.

b) vid flottan nittio dagar eller, i underbefälsbefattning, etthundratjugofem dagar.

c) vid flygvapnet nittio dagar eller, i kvalificerad underbefälsbefattning, etthundratjugofem dagar.

Värnpliktig i befattning för menig eller underbefäl på stamstridsfartyg vid flottan skall fullgöra krigsförbandsövningar under sammanlagt högst etthundratjugofem dagar eller, i underbefälsbefattning eller kvalificerad befattning för menig, högst etthundrasextio dagar.

Värnpliktig i befattning för menig eller underbefäl på stamstridsfartyg vid flottan *eller i annan särskild befattning för menig eller underbefäl som Konungen bestämmer* skall fullgöra krigsförbandsövningar under sammanlagt högst etthundratjugofem dagar eller, i underbefälsbefattning eller kvalificerad befattning för menig, högst etthundrasextio dagar.

Värnpliktig i underofficers- eller officersbefattning skall fullgöra krigsförbandsövningar under sammanlagt högst etthundrasextio dagar vid armén och marinen samt högst etthundratjugofem dagar vid flygvapnet.

För värnpliktig i befattning som kompanichef eller kompanikvartermästare eller i motsvarande befattning eller med uppgift som materielredogörare kan den sammanlagda tiden för krigsförbandsövningar överstridas med högst tio dagar.

Krigsförbandsövning får omfatta högst trettiofyra dagar.

Konungen äger bestämma att en krigsförbandsövning för värnpliktig i befattning på stamstridsfartyg vid flottan uppdelas i högst fyra delövningar.

Konungen äger bestämma att tiden för en krigsförbandsövning får tagas i anspråk för en sackövning. Konungen äger *också* bestämma att en krigsförbandsövning för värnpliktig i befattning på stamstridsfartyg vid flottan uppdelas i högst fyra delövningar.

C. Värnpliktig i underofficers- eller officersbefattning samt, enligt Konungens bestämmande, annan värnpliktig kan åläggas att fullgöra högst tre eller vid flygvapnet högst fem särskilda övningar.

Särskilda övningar skola fullgöras under sammanlagt högst trettio tre dagar *vid armén och mari-*

Särskilda övningar skola fullgöras under sammanlagt högst trettio tre dagar.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

nen samt högst tjugo dagar vid flygvapnet.

Särskild övning får omfatta högst elva dagar.

Värnpliktig, som vid förband skall fullgöra uppgift av särskild betydelse för genomförande av förbandets mobilisering eller som är krigsplacerad vid förband, vars mobilisering är avsedd att kunna genomföras på avsevärt kortare tid än som gäller för huvuddelen av krigsmaktens förband, kan äläggas att fullgöra högst fem mobiliseringsövningar om sammanlagt högst åtta dagar.

Konungen äger bestämma att tiden för särskild övning får tagas i anspråk för särskild fackövning.

D. För värnpliktig, som fullbordat, idkar eller, enligt vad som göres sannolikt, kommer att idka studier antingen för utbildning till ingenjör eller ock, vid högskola eller annan därmed jämförlig högre läroanstalt, för utbildning till läkare, tandläkare, apotekare eller veterinär eller eljest i sådana ämnen, att hans insikter kunna vara till särskilt gagn för krigsmakten, samt för värnpliktig, som fullbordat eller påbörjat teknisk yrkesutbildning av den art, att hans insikter kunna vara till sådant gagn, skola följande särskilda bestämmelser gälla.

Beträffande värnpliktig som nu sagts må Konungen, där så finnes lämpligt, förordna att den värnpliktige skall fullgöra tjänstgöring om trehundra nittiofyra dagar i stället för den under A. – C. angivna tjänstgöringen. Denna tjänstgöring skall, med rätt i förekommande fall till avbrott under viss tid för studiernas eller yrkesutbildningens fullföljande, fullgöras med dels soldat- och befälsutbildning eller enbart soldatutbildning, dels ock fackutbildning och facktjänst-

D. Värnpliktig som uttagits för utbildning enligt 6 § kan efter egen ansökan antagas för bistånds- och katastrofutbildning. Den som antagits för sådan utbildning skall fullgöra grundutbildning under högst 450 dagar samt repetitionsutbildning under minst 90 och högst 160 dagar. Repetitionsutbildningen kan fördelas i omgångar över hela värnpliktstiden.

Nuvarande lydelse

göring. Värnpliktig, beträffande vilken på grund av studier sålunda förordnats, må, där så anses påkallat för bibringande och vidmakthållande av för avsedd mobiliseringsbefattning erforderliga insikter, äläggas att därutöver fullgöra fortsatt tjänstgöring under högst etthundrafyrtiosex dagar. Den fortsatta tjänstgöringen skall kunna i omgångar fördelas på hela värnpliktsiden.

Har ej värnpliktig som i första stycket sägs före utgången av den tid, under vilken tjänstgöringen fått avbrytas, avlagt de studieprov eller förvärvat den yrkesutbildning, Konungen bestämmer, skall den värnpliktige enligt vad Konungen föreskriver fullgöra den tjänstgöring, som på grund av bestämmelserna ovan i denna paragraf eljest åligger honom; och räknas därvid genomgången soldat- eller befälsutbildning honom till godo på sätt Konungen prövar skäligt.

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft såvitt avser 6 § den 1 juli 1971 och i övrigt den 1 juni 1972. För tiden före den 1 juni 1972 tillämpas dock 6 § i sin nya lydelse endast i den omfattning som värnpliktsverket bestämmer.

Den som börjat utbildning till befattning för skyddstekniker eller som fullgjort mer än 90 dagars utbildning enligt 27 § 1 mom. D. i sin äldre lydelse skall i stället för grundutbildning fullgöra sådan tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. D. i sin äldre lydelse, som ej är fortsatt tjänstgöring, under minst 360 dagar. För den som uttagits för utbildning såsom läkare omfattar tjänstgöringen dock minst 285 dagar, om han börjat sin tjänstgöring år 1962 eller tidigare, och minst 235 dagar, om han börjat tjänstgöringen efter den 1 januari 1963.

Den som fullgjort minst 360 eller, i fråga om den som uttagits för utbildning såsom läkare, minst 285 eller 235 dagars tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. D. i sin äldre lydelse skall fullgöra högst det antal krigsförbandsövningar och särskilda övningar som anges i tabellerna i bilaga till denna lag.

Den sammanlagda tiden för utbildning enligt 27 § 1 mom. för den som uttagits för utbildning enligt 27 § 1 mom. D. i sin äldre lydelse får icke utan ändrad uttagning enligt 6 § vara längre än 555 dagar. Har den värnpliktige börjat utbildning enligt äldre bestämmelser, räknas utbildningstiden honom tillgodo som fullgjord tjänstgöring.

Om Konungen ej bestämmer annat, tillämpas bestämmelser i lag eller annan författning om tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. D. i sin äldre lydelse på tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. den nya lagen.

Bilaga

Tabell 1 A. Krigsförbandsövningar för värnpliktig som uttagits för annan utbildning än som läkare och fullgjort minst 360 dagars tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. D. värnpliktslagen¹ i sin äldre lydelse.

Värnpliktig född år	Antal krigsförbandsövningar om den värnpliktige fullgjort				
	360 dagar	361—395 dagar	396—425 dagar	426—455 dagar	456 eller flera dagar
1948 eller senare	5	4	—	—	—
1947—1944	5	4	3	2	—
1943—1940	4	4	3	2	—
1939—1936	3	3	2	2	1
1935—1932	2	2	2	1	1
1931—1928	1	1	1	1	1

¹ Sammanlagd tjänstgöringsskyldighet om 540 dagar enligt äldre bestämmelser.

Tabell 1 B. Krigsförbandsövningar för värnpliktig läkare som börjat tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. D. värnpliktslagen i sin äldre lydelse år 1962 eller tidigare¹.

Värnpliktig född år	Antal krigsförbandsövningar om den värnpliktige fullgjort				
	285 dagar	286—315 dagar	316—345 dagar	346—375 dagar	376 eller flera dagar
1943—1940	4	3	3	2	—
1939—1936	3	3	2	2	1
1935—1932	2	2	2	1	1
1931—1928	1	1	1	1	1

¹ Sammanlagd tjänstgöringsskyldighet om 450 dagar enligt äldre bestämmelser.

Tabell 1 C. Krigsförbandsövningar för värnpliktig läkare som börjat tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. D. värnpliktslagen i sin äldre lydelse efter den 1 januari 1963¹.

Värnpliktig född år	Antal krigsförbandsövningar om den värnpliktige fullgjort				
	235 dagar	236—265 dagar	266—295 dagar	296—325 dagar	326 eller flera dagar
1948 eller senare	5	4	—	—	—
1947—1944	5	4	3	2	—
1943—1940	4	4	3	2	—
1939—1936	3	3	2	2	1
1935—1932	2	2	2	1	1
1931—1928	1	1	1	1	1

¹ Sammanlagd tjänstgöringsskyldighet om 420 dagar enligt äldre bestämmelser.

Tabell II A. Särskilda övningar för värnpliktig som uttagits för annan utbildning än som läkare och fullgjort minst 360 dagars tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. D. värnpliktslagen¹ i sin äldre lydelse.

Värnpliktig född år	Antal särskilda övningar om den värnpliktige fullgjort				
	360 dagar	361—395 dagar	396—425 dagar	426—455 dagar	456 eller flera dagar
1948 eller senare	3	3	—	—	—
1947—1944	3	3	3	2	—
1943—1940	3	3	2	2	—
1939—1936	2	2	1	1	1
1935—1932	2	1	1	1	1
1931—1928	1	1	1	1	1

¹ Sammanlagd tjänstgöringsskyldighet om 450 dagar enligt äldre bestämmelser.

Tabell II B. Särskilda övningar för värnpliktig läkare som börjat tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. D. värnpliktslagen i sin äldre lydelse år 1962 eller tidigare¹.

Värnpliktig född år	Antal särskilda övningar om den värnpliktige fullgjort				
	285 dagar	286—315 dagar	316—345 dagar	346—375 dagar	376 eller flera dagar
1943—1940	3	3	2	2	—
1939—1936	2	2	2	1	1
1935—1932	2	1	1	1	1
1931—1928	1	1	1	1	1

¹ Sammanlagd tjänstgöringsskyldighet om 450 dagar enligt äldre bestämmelser.

Tabell II C. Särskilda övningar för värnpliktig läkare som börjat tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. D. värnpliktslagen i sin äldre lydelse efter den 1 januari 1963¹.

Värnpliktig född år	Antal särskilda övningar om den värnpliktige fullgjort			
	235 dagar	236—265 dagar	266—295 dagar	296—325 dagar
1948 eller senare	3	3	—	—
1947—1944	3	3	3	2
1943—1940	3	3	3	2
1939—1936	2	2	2	1
1935—1932	2	1	1	1
1931—1928	1	1	1	1

¹ Sammanlagd tjänstgöringsskyldighet om 420 dagar enligt äldre bestämmelser.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst

Häriigenom förordnas, att 4 och 5 §§ lagen (1966:413) om vapenfri tjänst skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Arbetsmarknadsstyrelsen bestämmer vilket slag av tjänstgöring som vapenfri tjänstepliktig skall fullgöra.

Styrelsen har tillsyn över vapenfria tjänstepliktigas utbildning och tjänstgöring.

Om bistånds- och katastrofutbildning finns särskilda bestämmelser.

5 §

Vapenfri tjänstepliktig är skyldig att för sin utbildning tjänstgöra *femhundrafyrtio* dagar. Tjänstgöringen kan fördelas i omgångar över hela värnpliktstiden.

Vapenfri tjänstepliktig är skyldig att för sin utbildning tjänstgöra *fyrhundrafemtio* dagar. *Den som skall utbildas till särskilt kvalificerade uppgifter kan dock åläggas tjänstgöring under femhundrafyrtio dagar.* Tjänstgöringen kan fördelas i omgångar över hela värnpliktstiden.

Inkallas värnpliktiga med stöd av 27 § 2 mom. eller 28 § värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967), får även vapenfri tjänstepliktig kallas till tjänstgöring. Tjänstgöringstiden får icke överstiga etthundraåtta dagar, om tjänstgöringen föranledes av inkallelse av värnpliktiga med stöd av 27 § 2 mom. värnpliktslagen.

Om tillgodoräkning av fullgjord värnpliktstjänstgöring vid beräkning av tiden för tjänstgöring enligt denna lag och av fullgjord vapenfri tjänst vid beräkning av tiden för värnpliktstjänstgöring meddelar Konungen bestämmelser.

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 5 § den 1 juli 1971 och i övrigt den 1 juni 1972.

Utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 26 mars 1971.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *specialtjänstuttagna värnpliktigas utbildning m. m.* och anför.

Specialtjänstuttagna värnpliktigas utbildning

Inledning

1966 års värnpliktskommitté — utredningsman riksdagsmannen Bengt Gustavsson — som tillsattes i juni 1966 för att utreda den närmare utformningen av utbildningen för värnpliktiga i specialtjänst m. m. har i november 1970 avlämnat betänkandet (SOU 1970:65) Utbildning m. m. av värnpliktiga i specialtjänst.

Över betänkandet har yttranden avgetts av rikspolisstyrelsen, överbefälhavaren, cheferna för armén, marinen och flygvapnet, försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsstyrelse, försvarets forskningsanstalt, försvarets radioanstalt, värnpliktsverket, militärpsykologiska institutet, försvarets rationaliseringsinstitut, militärapoteket, socialstyrelsen, postverket, universitetskanslersämbetet, veterinärstyrelsen, utredningen om handräckningsvärnpliktiga, sakkunniga för översyn av samordningen mellan värnpliktsutbildning och eftergymnasiala studier, statens institut för folkhälsan, skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, Centralförbundet för befälsutbildning, Sveriges förenade studentkårer (SFS), Sveriges tandläkarförbund, Sveriges läkarförbund, Sveriges yngre läkares förening, Sveriges veterinärförbund, Apotekarsocieteten och Sveriges farmaceutförbund.

Universitetskanslersämbetet har bifogat yttranden från vederbörande vid universitet och högskolor.

Veterinärstyrelsen har bifogat yttranden från veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt. Centralförbundet för befälsutbildning har bifogat yttrande från Försvarets personaltjänstförbund. Dessutom har skrivelser kommit in från Svenska officersförbundet och Flygfältingenjörföreningarnas förbundsstyrelse.

I propositionen berörs för överblickens och sammanhangets skull även vissa frågor som inte kräver beslut av riksdagen.

De specialtjänstuttagna värnpliktigas nuvarande tjänstgöringsskyldighet m. m.

Historisk bakgrund

Genom ändring år 1905 (1905:21) i 1901 års värnpliktslag (1901:58) infördes för *första gången särskilda bestämmelser om värnpliktstjänstgöringen för värnpliktiga med viss högre utbildning av särskild betydelse för krigsmakten*. Enligt dessa bestämmelser fick medicine kandidater och tandläkare möjlighet att fullgöra två eller flera repetitionsövningar i en följd i stället för att övningarna fördelades på två eller tre år. Denna möjlighet betraktades som en förmån för de studerande men det förutsattes samtidigt att tjänstgöringen förlades så att den gav vederbörande insikter och färdigheter i de speciella ämnen som kunde behövas för den blivande läkaren eller tandläkaren. I prop. 1905:97 uttalade departementschefen att de medicine studerandes tjänstgöring borde ordnas på ett sätt som gav dem tillräcklig militär utbildning men också bibringade dem insikter och färdigheter i de speciella ämnen som kunde vara erforderliga för den blivande militärläkaren. Militär utbildning borde ges dessa värnpliktiga i ungefär samma utsträckning som kom övriga värnpliktiga till del i rekrytskolan, som inom exempelvis infanteriet omfattade 150 dagar. Tiden för repetitionsövningarna, 90 dagar, borde däremot lämpligen kunna anslås åt särskild fackutbildning. Motsvarande synpunkter anlades på tandläkarnas militärtjänstgöring.

Nämnda särskilda bestämmelser intogs sedermera i 1914 och 1925 års *värnpliktslagar* (1914:202 och 1925:337) och gjordes tillämpliga på fler grupper av värnpliktiga, t. ex. sådana som bedrev eller avsåg att bedriva studier till veterinär eller maskiningenjör eller eljest i sådana ämnen att deras insikter kunde vara till särskilt gagn för krigsmakten.

I 1925 års värnpliktslag gjordes bestämmelserna tillämpliga även på värnpliktiga som bedrev studier till apotekare. Samtidigt ändrades begreppet maskiningenjör till ingenjör och den sammanlagda tjänstgöringstiden förkortades till 260 dagar. Enligt 1936 års *värnpliktslag* (1936:443) omfattade ifrågakvarande bestämmelser samma kategorier som förut, nämligen läkare, tandläkare, apotekare, veterinärer och ingenjörer samt värnpliktiga i övrigt som studerade sådana ämnen, att deras insikter kunde vara till särskild nytta för krigsmakten. Som en ytterligare förutsättning angavs att vederbörandes insikter blev bättre tillgodogjorda genom att värnpliktstjänstgöringen fullgjordes i särskild ordning. Alltjämt var de särskilda bestämmelserna tillämpliga endast på högskolestuderande eller därmed jämförbara värnpliktiga. Utbildningstidens längd var i stort den samma som gällde för övriga studenter och likställda, exempelvis vid armén alltjämt 260 dagar.

På grundval av ett betänkande av 1941 års försvarsutredning antogs 1941 års *värnpliktslag* som innebar en reform av värnplikten och värnpliktsutbildningen och som i väsentliga delar präglat vårt värnpliktssystem fram till 1966 års omläggning av utbildningssystemet. Enligt försvarsutredningen skulle uttagning för utbildning i specialtjänst ske främst med hänsyn till studierikt-

ning och omfatta uttagning för utbildning till, vid *armén* läkare, tandläkare, apotekare, veterinär, fälttygtekniker (arméingenjör) och krigskassör, vid *flottan* ingenjör, kemist, intendent, läkare, tandläkare och artilleritekniker (tygtekniker) samt vid *flygvapnet* biträdande ingenjör. 1941 års lag medförde emellertid i sak inga principiella ändringar beträffande utbildningen av värnpliktiga i specialtjänst. I lagtexten togs dock den förutsättningen för uttagning bort att vederbörandes insikter skulle anses bli bättre tillgodogjorda genom att tjänstgöringen fullgjordes i annan ordning än den vanliga. De specialtjänstuttagna värnpliktiga skulle fullgöra soldat- och befälsutbildning samt fackutbildning och facktjänstgöring under sammanlagt 450 dagar. Därtill kom fortsatt utbildning kallad *fortsatt tjänstgöring* -- under högst 180 dagar att fullgöras i omgångar under hela den återstående värnpliktstiden. 1941 års försvarsutredning hade den grundsynen att underofficersuttagna och specialtjänstuttagna värnpliktiga i princip skulle åläggas samma tjänstgöringsskyldighet. Endast sättet att fullgöra tjänstgöringen avvek mellan de båda grupperna. Utredningen hade emellertid inte möjlighet att närmare undersöka det faktiska behovet av tjänstgöringstid för de specialtjänstuttagna. Efter år 1941 har de specialtjänstuttagna värnpliktiga när det gällt avkortning av tjänstgöringstiden följt övriga värnpliktskategorier. När däremot tjänstgöringstiden för vissa värnpliktskategorier förlängts, t. ex. år 1952 för underbefälsuttagna värnpliktiga i fråga om både grundutbildning och repetitionsutbildning samt år 1960 för underofficersuttagna värnpliktiga, har någon motsvarande utökning av tjänstgöringsskyldigheten för de specialtjänstuttagna inte skett. De specialtjänstuttagna värnpliktigas behov av utbildning har inte prövats vid annat tillfälle än år 1963 för en kategori, nämligen läkarna.

Nuvarande bestämmelser

I 27 § 1 mom. D.värnpliktslagen (1941:967, omtryckt 1969:378) finns f. n. särskilda bestämmelser om värnpliktstjänstgöringen för värnpliktiga som

a) bedriver eller avser att bedriva studier för utbildning till ingenjör eller vid högskola eller annan därmed jämförlig högre läroanstalt för utbildning till läkare, tandläkare, apotekare eller veterinär eller eljest i sådana ämnen att hans insikter kan vara till särskilt gagn för krigsmakten eller

b) fullbordat eller påbörjat teknisk yrkesutbildning av den art att hans insikter kan vara till särskilt gagn för krigsmakten.

Beträffande dessa värnpliktiga får Kungl. Maj:t, om det är lämpligt, förordna att den värnpliktige skall fullgöra tjänstgöring om 394 dagar i stället för övriga värnpliktigas grund- och repetitionsutbildning. Denna tjänstgöring skall fullgöras som dels soldat- och befälsutbildning eller enbart soldatutbildning, dels fackutbildning och facktjänstgöring. Värnpliktiga som avses under a) ovan får utöver denna tjänstgöring åläggas att fullgöra fortsatt tjänstgöring under högst 146 dagar, om detta anses påkallat för att bibringa och vidmakthålla erforderliga kunskaper för

avsedd mobiliseringsbefattning.

Kungl. Maj:t har fastställt utbildningstiden till 540 dagar för samtliga kategorier värnpliktiga som är uttagna för utbildning i *specialtjänst* utom för läkare och nyssnämnda kategori med teknisk yrkesutbildning. För läkarna är utbildningstiden numera 420 dagar.

Värnpliktsförmåner

De specialtjänstuttagna värnpliktiga får under tjänstgöring samma kontanta och andra generellt utgående förmåner som övriga värnpliktiga.

I fråga om kontanta förmåner som kan utgå efter avslutad tjänstgöring finns däremot vissa olikheter i förmånsrätt mellan de specialtjänstuttagna och andra värnpliktiga. De specialtjänstuttagna är sålunda helt undantagna från rätt till utbildningspremier. I fråga om rätt till tjänstgöringspremie har de specialtjänstuttagna däremot en avgjort förmånligare ställning än övriga värnpliktiga.

Utbildningspremierna, som utgår till värnpliktig som fullgjort befälsutbildning, tillkom för att underlätta återgången till civil verksamhet för värnpliktiga som ålades sådan utbildning och därmed också fick längre tjänstgöring än övriga värnpliktskategorier. Den ursprungliga motiveringen för att de specialtjänstuttagna värnpliktiga undantogs från rätt till denna premie grundades på det förhållandet att dessa värnpliktigas tjänstgöring utformats på ett sätt som helt avvek från övrigas. Deras militära utbildning förlades sålunda i största möjliga utsträckning så att den skulle kunna fullgöras under studiefria sommar- månader eller på sådant sätt att några kännbara avbräck i studierna inte skulle förekomma. Med hänsyn till avsikten med premien ansågs därför skäl inte föreligga att tillerkänna de specialtjänstuttagna värnpliktiga denna förmån.

Frågan om utbildningspremier till dessa värnpliktiga har sedermera tagits upp till övervägande bl. a. av 1954 års värnpliktsavlöningsutredning. 1960 års värnpliktsutredning tog också upp frågan till behandling. Värnpliktsutredningen anförde därvid som sin uppfattning att det vid den ändrade tjänstgöringsordning för dessa värnpliktiga som förutsattes av utredningen skulle saknas anledning att i premiehänseende behandla de specialtjänstuttagna annorlunda än övriga värnpliktiga. En sådan ändring i premiesystemet borde emellertid enligt utredningens mening ske i samband med en kommande slutlig utformning av de specialtjänstuttagnas utbildning.

I fråga om tjänstgöringspremien har de specialtjänstuttagna däremot som tidigare nämnts en förmånligare ställning än andra värnpliktiga. Denna premie som avsetts vara en kompensation för förlängd tjänstgöring utgår till dessa värnpliktiga under avsevärt längre tid och med högre dagsbelopp efter viss tjänstgöringstid än som gäller för övriga värnpliktiga. De specialtjänstuttagna får sålunda tjänstgöringspremie under hela sin fortsatta tjänstgöring under det att övriga värnpliktiga får denna premie bara under grundutbildningen.

Den form av tjänstgöringspremie som utgår till värnpliktig som fullgör

särskild övning eller mobiliseringsövning har inte aktualiserats för de specialtjänstuttagna värnpliktiga eftersom de inte deltar i sådana övningar.

Värnpliktskommitténs förslag

Riktlinjer för förslagets utformning

Uttalande av 1960 års värnpliktsutredning

1960 års värnpliktsutredning anmälde i betänkandet (SOU 1965:68) Värnplikten att vissa i utredningsuppdraget ingående frågor återstod att lösa, däribland den närmare utformningen av utbildningen för värnpliktiga uttagna i specialtjänst. Utredningen angav vissa principer för den framtida utbildningen av dessa värnpliktiga men förutsatte därvid att den närmare utformningen av utbildningen för olika grupper specialtjänstuttagna måste göras till föremål för ytterligare undersökningar. De av utredningen angivna principerna för utbildningen innebar i huvudsak att dessa värnpliktigas utbildning borde bestå av grundutbildning och repetitionsutbildning i likhet med övriga värnpliktigas. Grundutbildningens längd borde enligt utredningen vara differentierad för de olika grupperna med hänsyn till den kompetens de värnpliktiga förvärvat genom civil utbildning. Repetitionsutbildningens omfattning borde däremot bestämmas på samma sätt som för övriga värnpliktiga och ske i anslutning till krigsförbandens utbildning.

Direktiven

I direktiven till 1966 års värnpliktskommitté fastställdes att de av värnpliktsutredningen angivna principerna för de specialtjänstuttagna värnpliktigas utbildning i allt väsentligt borde följas. Det framhölls emellertid att en ytterligare precisering av dessa principer borde ske och att värnpliktslagens bestämmelser borde anpassas härtill. Vidare underströks att utbildningsbehoven för de olika grupperna specialtjänstuttagna värnpliktiga måste granskas var för sig och deras utbildningstid avvägas med hänsyn härtill. Vid utredningen borde också beaktas sådan utveckling på det civila utbildningsområdet som var av betydelse i sammanhanget samt de förslag som kunde komma att framläggas av 1962 års försvarssjukvårdsutredning och försvarets tandvårdsutredning. Som rikt-punkt för kommande förslag borde enligt direktiven gälla att det sammanlagda antalet tjänstgöringsdagar för alla grupper specialtjänstuttagna värnpliktiga tillsammans inte ökades.

Allmänna överväganden

Vid sina överväganden och förslag har kommittén utgått från de förutsättningar som föreligger enligt 1966 års riksdagsbeslut angående värnpliktsutbildningen, 1968 års försvarsbeslut och under varen 1970

gällande bestämmelser rörande tjänsteställning, befordran, förordnande m. m.

Grunder för utbildningens utformning

I sina överväganden framhåller kommittén vissa grunddrag i 1966 års värnpliktsreform som kommittén anser ha särskild betydelse för utredningsuppdraget och hänvisar därvid till följande. I vårt värnpliktsystem måste varje värnpliktig under hela värnpliktstiden vara kompetent att bestrida en befattning i ett krigsförband. Erforderlig tid måste därför reserveras för den värnpliktiges medverkan i att kontinuerligt vidmakthålla krigsförbandens funktionsduglighet. Replikationsutbildningen kommer härigenom att utgöra en väsentlig del i utbildningssystemet. Grundutbildningens främsta syfte är att förnya krigsförbanden dvs. ersätta de årliga avgångarna.

Vid granskningen av den hittillsvarande tillämpningen av 27 § 1 mom. D. värnpliktslagen har kommittén konstaterat att de specialtjänstuttagna värnpliktigas fackutbildning och facktjänstgöring i många fall har ett mindre väl definierat samband med nyss redovisade krigsorganisatoriska krav samt att, i vissa fall, fullt vapenföra sådana värnpliktiga med stöd av nämnda lagrum används för att tillgodose fredstida behov av specialutbildad arbetskraft.

Härefter konstaterar kommittén att 1966 års värnpliktsreform med dess differentierade längd av varje enskild krigsförbandsövning samt möjligheter att utnyttja särskild övning som ett komplement till krigsförbandsövning ger helt andra möjligheter än tidigare att anpassa krigsförbandens utbildningskrav på befattningshavarna till de värnpliktigas förkunskaper. De ursprungliga skälen till att i värnpliktslagen ha särbestämmelser för de specialtjänstuttagna värnpliktiga har härigenom i hög grad undanröjts. Värnpliktskommittén anser att kompetens för krigsplacering i de typer av befattningar som utredningsuppdraget omfattat kan nås på tre olika vägar, nämligen genom militär grundutbildning enligt 27 § 1. mom. A. värnpliktslagen med specialinriktat utbildningsinnehåll, civil yrkeserfarenhet kompletterad med militär utbildning och militär fackutbildning baserad på civil yrkesutbildning inom samma eller närbesläktat fack.

Oavsett vilken av dessa tre rekryteringsvägar som tillämpas måste här aktuella värnpliktiga — utöver fackutbildningen — ha bibringats allmänmilitär utbildning av minst den omfattning som enligt 1966 års riksdagsbeslut fastställts för alla värnpliktiga. Dessutom erfordras miljöerfarenhet under fältmässiga förhållanden inom den förbandstyp, där de värnpliktiga skall krigsplaceras.

Härav följer att bestämmelserna för här aktuella värnpliktigas tjänstgöring efter den formella befattningsutbildningen principiellt bör ges samma innebörd som för övriga värnpliktiga.

Värnpliktskommittén konstaterar, att om man utgår från det nu refererade synsättet, ett betydande antal kategorier f. n. specialtjänstut-

tagna värnpliktiga fortsättningsvis bör rekryteras genom omskolning ett antal år efter grundutbildningens slut då civil yrkeserfarenhet inom vederbörligt fack har förvärvats.

Enligt nuvarande bestämmelser i 27 § 1 mom. D. värnpliktslagen får högst 540 dagars tjänstgöringsskyldighet åläggas specialtjänstuttagna värnpliktiga. Härigenom ges utbildningsmyndigheterna frihet att överföra tjänstgöringsdagar från repetitionsutbildning till grundutbildning och vice versa. En sådan tillämpning av lagrummet är inte förenlig med andan i 1966 års värnpliktsreform. Värnpliktskommittén föreslår därför att samtliga kategorier f. n. specialtjänstuttagna värnpliktiga – i likhet med övriga värnpliktiga – åläggs skyldighet att fullgöra *grundutbildning* och *repetitionsutbildning*. Dessa båda begrepp måste klart särskiljas, eftersom syftet med dem är olika.

Grundutbildningen bör i vissa fall kunna uppdelas i takt med de civila studierna. Enbart detta förhållande motiverar dock inte särskilda föreskrifter om specialtjänstuttagning. Kungl. Maj:t bör kunna föreskriva sådan uppdelning av grundutbildningen.

I de fall då den erforderliga grundutbildningen måste ges en längd som motsvarar vad övriga kategorier värnpliktiga, dvs. underofficers- och underbefälsuttagna samt värnpliktiga E, F och G, har och då funktionsnivån i krig överensstämmer med dessa kategoriers, bör de här aktuella grupperna värnpliktiga hänföras till kategorin *militär* personal. Denna regel bör gälla även om grundutbildningen ges ett specialinriktat innehåll.

I andra fall, då grundutbildningen är baserad på kvalificerad civil yrkesutbildning eller yrkeserfarenhet, har det visat sig möjligt att föra fram eleverna till exempelvis värnpliktig officers funktionsnivå på en grundutbildningstid som är kortare än för menig. I dessa fall bör de värnpliktiga enligt värnpliktskommitténs mening uttas för utbildning till *civilmilitär* eller *civil* befattning. Samma förhållande gäller i fråga om sådana värnpliktiga, som rekryteras genom omskolning. I den civilmilitära gruppen ingående värnpliktiga måste vara befälslämpliga och ges erforderlig befälsutbildning.

I fråga om repetitionsutbildningen föreslås i princip samma regler som för övriga värnpliktiga. Krigsförbandsövning bör ges en längd som motsvarar utbildningsbehovet och inte enbart befälsnivån.

I de fall då behov av befattningsutbildning inom facket föreligger skall tid för krigsförbandsövning och särskild övning kunna tas i anspråk för sådan utbildning. Om nämnda utbildningsbehov erfordrar utbildning under högst 11 dagar, bör särskild övning utnyttjas för ändamålet och därvid kallas *särskild fackövning*. Kräver utbildningsbehovet längre tid för utbildning, får tid för krigsförbandsövning tas i anspråk härför. Övningen benämns därvid *fackövning*. Värnpliktskommittén föreslår att högst en krigsförbandsövning om högst 32 dagar får utnyttjas på detta sätt. Antalet krigsförbandsövningar och fackövningar kommer i det enskilda fallet att bli sammanlagt högst fem, dvs. samma skyldighet som stadgas för övriga värnpliktiga.

Genom här refererade allmänna synsätt på utbildningen av de f. n.

specialtjänstuttagna värnpliktiga kommer deras utbildning enligt värnpliktskommittén att anslutas till 1966 års värnpliktsreform men också utgöra en syntes av civil och militär kompetens. Stor anpassbarhet till krigsbefattningarnas mångskiftande krav skapas på detta sätt.

Förslag till utbildningens utformning för de av kommittén granskade utbildningskategorierna

Inom försvarsdepartementet har upprättats en sammanfattning i tabellform av nuvarande och av värnpliktskommittén föreslagen ordning för uttagning och tjänstgöringsskyldighet beträffande de av kommittén granskade utbildningskategorierna. Tabellen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*. I en särskild bilaga till betänkandet har kommittén därjämte behandlat viss underrättelsepersonal.

Hälso- och sjukvårdspersonal

Läkare

Kommittén föreslår att samtliga värnpliktiga läkare ges militär utbildning för krigsplacering inom militär sjukvård. På så sätt kan vederbörande beroende på aktuell civil befattning och medicinsk kompetens krigsplaceras antingen inom krigsmakten eller inom det civila medicinalväsendet.

Vid granskning av krigsorganisationen har kommittén funnit att kompetenskraven på de värnpliktiga läkarna vid första krigsplacering inte är så entydiga som man hittills ansett. Efter att ha klassificerat de mest representativa befattningarna för att klarlägga såväl de militära som de civila kompetenskraven för olika befattningar har kommittén funnit att befattningarna kan indelas i två huvudgrupper, en som kräver tjänstegrenschefsutbildning som bataljonsläkare, av kommittén benämnd medicinalofficersbefattning, och en som inrymmer övriga befattningar, av kommittén kallade fackläkarbefattningar.

Medicalofficersbefattningen hänför kommittén till befattning för civilmilitär personal av officers tjänsteklass och fackläkarbefattningarna till befattningar för civil personal av officers tjänstegrupp.

Från krigsorganisatoriska utgångspunkter är det motiverat att utbilda de värnpliktiga läkarna på två olika linjer. Eftersom samtliga skall uppfylla de krav, som ställs på förbandsplatsgruppchef, måste emellertid utbildningen vara gemensam för de båda linjerna fram till den tidpunkt då den egentliga tjänstegrenschefsutbildningen påbörjas, dvs. vid fackutbildningskursen.

Kommittén föreslår att utbildningen liksom f. n. inleds med ca 90 dagars allmänmilitär utbildning och grundläggande befälsutbildning i omedelbar anslutning till gymnasiestudiernas avslutande.

Vidare föreslås att nuvarande befattningar för läkarbiträden, vilka befattningar rekryteras med underofficersuttaga värnpliktiga som i regel inte är civilt verksamma inom sjukvård, skall utgå ur krigsorganisationen och ersättas med befattningar benämnda läkarassistent kategori M, avsedda för värnpliktiga medicine studerande. Utbildning till denna

befattning föreslås äga rum under en ca 45 dagar lång läkarassistentkola sommaren efter det propedeutiska året.

De värnpliktiga läkarna blir därefter krigsplacerade i avsedd befattning och fullgör under nionde studietermine:s första del 25 dagars miljöutbildning vid förband som genomför antingen krigsförbandsövning eller grundläggande krigsförbandsutbildning.

Kommittén ger bl. a. följande synpunkter på förslaget att för krigsplacering tillvarata den medicinska kompetens som de medicine studerandena har.

Nuvarande utbildning av sådana värnpliktiga, som inte är civilt verksamma inom sjukvård, till läkarbiträden är dyrbar och belastar relativt hårt den civila sjukvårdsorganisationen. Varken läkare eller tandläkare utnyttjas f. n. i krigsorganisationen förrän de avslutat sina studier. Båda dessa kategorier borde därför tänkas vara lämpliga för att bestrida läkarbiträdesbefattningar.

Mot ett utnyttjande av odontologie kandidater för läkarbiträdesbefattning talar enligt kommittén följande förhållanden. Teoretisk och praktisk utbildning i kroppssjukvård saknas f. n. men kommer att meddelas under sommaruppehållen i anslutning till de båda sista studieåren förutsatt att försvarets tandvårdsberednings förslag om obligatorisk försvarsmedicinsk kurs förverkligas. Tillräckliga civila kunskaper inom kroppssjukvården uppnås i så fall vid början av nionde eller tionde terminen, dvs. en till två terminer före tandläkarexamen. Mot denna bakgrund synes det föga rationellt att krigsplacera odontologie kandidater i kroppssjukvårdande befattning före tandläkarexamen. Antalsmässigt är de dessutom så få att de vid en åldersmässigt så sen krigsplacering endast skulle kunna bestrida 10—15 % av de aktuella befattningarna. Deras medverkan löser sålunda inte föreliggande problem. Enligt kommittén bör medicine kandidater tas i anspråk för läkarbiträdesbefattning av bl. a. följande skäl. Redan efter det propedeutiska året och introduktionsavsnitten av det kliniska skedets första del (under sjunde terminen) har de blivande läkarna så stor erfarenhet av sjukvård att denna bör tillvaratas i krigsorganisationen. Kommittén anser därför att medicine kandidater, om de efter det propedeutiska året får en militär befattningsutbildning som svarar mot läkarbiträdesuppgifterna, fr. o. m. sjunde terminens studier lämpligen bör kunna placeras i nuvarande befattningar för läkarbiträden. Medelåldern är då lägre än 23 år.

Avgörande för frågan om medicine kandidater kan räknas för militär krigsplacering eller inte är dels om deras civila utbildning skall fullföljas vid mobilisering, dels om stort behov av dem föreligger inom den civila krigssjukvården. Dessa problem har behandlats bl. a. av dåvarande medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd som räknat med att medicinarnas utbildning inte kan fullföljas i ett läge med plötsligt insatta krigshandlingar mot vårt land. Vidare anses kandidater inte kunna utnyttjas för kvalificerade läkarbefattningar förrän efter den kliniska utbildningens slut.

Enligt kommitténs mening bör här gälla samma synsätt i stort som ligger bakom målsättningen för vårt totalförsvar och 1966 års värnpliktsreform. Vår försvarsplanering — såväl militär som civil — måste utgå från förutsättningen att våra försvarsåtgärder skall kunna insättas med full effekt vid ett snabbt krigsutbrott. I detta läge ges ingen tid för kompletterande utbildning av våra krigsförband. I ett mindre svårt läge, t. ex. allmän mobilisering följt av en beredskapsperiod, finns däremot möjlighet att omdisponera våra personella resurser allt efter det då aktuella läget.

De medicine kandidaterna är vid mobilisering en värdefull tillgång även för den civila sjukvården. Det antal som skulle behöva tas i anspråk av krigsmakten utgör emellertid endast hälften av det totala antalet medicine kandidater. Kommittén bedömer det därför vara möjligt från utbildningssynpunkt och med hänsyn till den civila krigssjukvårdens organisation att utnyttja de fullt vapenföra medicine kandidaterna för krigsplacering inom krigsmakten under sjunde — elfte terminerna. Från allmänna samhällssynpunkter och ekonomiska synpunkter samt med hänsynstagande till krigsorganisationens krav anser kommittén en sådan lösning motiverad.

Återstående del av grundutbildningen fullgörs efter läkarexamen före, under eller efter allmäntjänstgöringen. Fackutbildningskursen genomförs separat för medicinalofficerare respektive fackläkare och omfattar 45 respektive 30 dagar. Denna följs senare av en krigskirurgisk utbildning under två respektive fyra veckor. Detta utbildningsmoment kan genomföras först sedan vederbörande avslutat sex månaders tjänstgöring vid kirurgisk klinik under allmäntjänstgöringen.

Grundutbildningen avslutas med en månads tillämpad utbildning i befattning som medicinalofficer respektive fackläkare vid åldersklassförband.

Den tillämpade övningen i befattning som fackläkare bör förläggas till de tider då grundutbildningskontingenten bedriver avsnittsutbildning, vid armén under tiden oktober-januari. Vissa läkare bör fullgöra motsvarande tjänstgöring vid dykarskolor, ubåtsförband och inskrivningscentraler. Liksom för medicinalofficerarna bör fackläkarnas utbildning vid förband omfatta 30 dagar. Läkaren bör härvid delta i förekommande tillämpningsövningar och andra övningar utom förlägningsorten med grundutbildningskontingentens huvuddel. Han bör vidare medverka i förbandssjukvården och själv genomföra förekommande poliklinisk behandling. Medverkan i förbandssjukvården torde kräva högst 50 % av disponibel tjänstgöringstid. Återstoden av tiden bör användas för deltagande i förbandens utbildningsverksamhet.

Värnpliktiga läkare tillhörande besiktningsgrupp 3 och 4 föreslås genomgå grundutbildning t. o. m. läkarassistent skola samt två veckors krigskirurgisk kurs. Återstående del av utbildningen fullgörs inom förbandssjukvården.

Kommitténs förslag innebär en sammanlagd grundutbildningstid om 250 dagar.

Repetitionsutbildningen fullgörs främst vid det krigsförband där den värnpliktige är krigsplacerad. För att tillgodose behovet av att utveckla eller vidmakthålla den rent fackmässiga kompetensen föreslår kommittén att fackövning och särskild fackövning anordnas.

Läkarassistenter

Värnpliktskommittén föreslår att alla fullt vapenföra tandläkare ges militär grundutbildning till befattning för läkarassistent. Beroende av krigsorganisationens krav på befälsutövning föreslår kommittén att de värnpliktiga tandläkarna mot grundutbildningens slut uppdelas på två utbildningslinjer, den ena för utbildning till befattning som ställföreträdare åt bataljonsläkare och den andra för utbildning till befattning som assistent åt fackläkare. Den förstnämnda hänförs till befattning för civilmilitär personal av officers tjänsteklass och den sistnämnda till befattning för civil personal av officers tjänstegrupp.

Utbildningen inleds liksom f. n. med ca 90 dagars allmänmilitär utbildning och grundläggande befälsutbildning i omedelbar anslutning till gymnasiestudiernas avslutande.

Läkarassistentkurs om 45 dagar genomgås för de värnpliktiga tandläkare som studerar i vår-höst rytm under sommaruppehållet tidigast efter femte terminen. För de värnpliktiga tandläkare som studerar i omvänd rytm uppnås detta utbildningsläge under vinterhalvåret. Eftersom försvarsmedicinsk kurs I avses börja påföljande sommar, dvs. efter sjätte terminen, måste för dessa läkarassistentkurs genomgås efter fjärde terminen. Efter avlagd tandläkarexamen genomgår de värnpliktiga tandläkarna som avses för befattning som ställföreträdare åt bataljonsläkare fackutbildningskurs om 45 dagar samt övriga fackutbildningskurs om 30 dagar. Härutöver krävs miljöpraktik som bör förvärfvas dels inom fredssjukvården, dels i krigsbefattning under fältförhållanden.

Den sammanlagda grundutbildningstiden omfattar 240 dagar. Repetitionsutbildningen för läkarassistenterna föreslås bli anordnad efter samma principer som för läkarna.

Med hänsyn till angelägenheten av att den civila krigssjukvården skall kunna utnyttja landets tandläkare som läkarassistenter i krig anser värnpliktskommittén att viss utbildning som syftar till att vidmakthålla och vidareutveckla deras försvarsmedicinska kunskaper bör komma till stånd. Genom beslut av 1963 års riksdag (prop. 1963:106) har förordnats om utbildningsplikt med stöd av krigssjukvårdslagen för samtliga läkare. Utbildning om högst 60 dagar kan härvid äläggas icke värnpliktig läkare. Värnpliktskommittén anser att motsvarande lagstadgad utbildningsplikt för läkare bör vidgas att omfatta även tandläkare. Erfarenheterna från de värnpliktiga tandläkarnas fortsatta utbildning till operations- och narkosassistenter visar enligt kommittén att en sålunda ålagd utbildning om 60 dagar tillgodoser föreliggande behov av utbildning till läkarassistent.

Central utbildningsanstalt

Enligt värnpliktskommitténs mening föreligger allvarliga brister i den kvalificerade värnpliktiga hälso- och sjukvårdspersonalens fackutbildning. Kommittén anser att detta beror på dels att den organisation som skall planera och genomföra utbildningen är personellt underdimensionerad och dels att utbildningsbetingelserna, utbildningslokaler m. m. är bristfälliga. Kommittén framhåller att dessa brister påtalats av flera utredningar under 1960-talet.

För att ge erforderlig stadga åt utbildningen av den kvalificerade hälso- och sjukvårdspersonalen erfordras därför enligt kommitténs uppfattning att en för hela krigsmakten gemensam central utbildningsanstalt snarast skapas. Till skolan som enligt kommitténs mening bör vara underställd chefen för armén och förläggas till stockholmsområdet bör förutom fackutbildning också förläggas viss repetitionsutbildning för ifrågavarande personal. Det medicinska ansvaret bör åvila chefen för försvarets medicinalkår.

Kommittén vill i sammanhanget erinra om att 1962 års försvarssjukvårdsutredning föreslog i sitt betänkande (SOU 1966:36, s. 137) Militärsjukvården II att en försvarets sjukvårdsskola skulle inrättas för utbildning av fast anställd medicinalpersonal. Beträffande den värnpliktiga medicinalpersonalens utbildning anfördes bl. a. att det borde vara möjligt att, om en försvarets sjukvårdsskola organiserades, under en övergångstid förlägga också fackskolekurser för värnpliktiga läkare och veterinärer till skolan.

En personalförstärkning inom arméstaben för planering av utbildningen av värnpliktig hälso- och sjukvårdspersonal bör vidare komma till stånd snarast möjligt. Kommittén framhåller härvid att fackutbildningskursernas genomförande kommer att ställa stora krav på framsynt stabsmässig planering bl. a. på grund av att denna utbildning för läkarnas del är tidsmässigt knuten till allmäntjänstgöringen.

Läkares och läkarassistenters medverkan i militär fredssjukvård och fredstandvård

Läkare. Enligt 1963 års riksdagsbeslut skall varje läkare fullgöra högst 60 dagar av den fastställda värnpliktstjänstgöringen inom förbandssjukvården. Det faller utom ramen för kommitténs uppdrag att bedöma behovet av läkarinsatser inom fredssjukvården. Kommittén anser sig endast ha att utgå från statsmakternas tidigare bedömningar i detta hänseende. Det föreslagna utbildningssystemet bör följaktligen inte innebära försämrade villkor för den fredstida militärsjukvården.

Nuvarande bestämmelser om värnpliktiga läkares medverkan i den militära förbandssjukvården grundas på betänkandet (SOU 1961:63) Läkaren i totalförsvaret. Enligt där angivna beräkningar svarar 60 dagars arbetsinsats av varje värnpliktig läkare inom den militära fredssjukvården mot totalt 13 500 läkardagar för år (s. 194).

Kommitténs förslag till grundutbildning av värnpliktiga läkare innebär en ärlig medverkan i förbandssjukvården under sammanlagt 6 000 dagar. De ca 55 läkare som årligen hänförs till besiktningsgrupp 3 och 4 bör fullgöra grundläggande allmänmilitär utbildning, läkarassistentkurs och krigskirurgisk kurs liksom övriga läkare. Däremot bör den tid som motsvarar utbildningen vid fackskolan (1 1/2 månad) och därefter följande miljöutbildning (1 månad) fullgöras inom förbandssjukvården. Frånräknas en halv månad för utbildning i befattningar m. m., kan varje läkare inom besiktningsgrupp 3 och 4 medverka två månader i förbandssjukvården. På så sätt får man 3 300 tjänstgöringsdagar årligen. Återstående behov, 4 200 tjänstgöringsdagar, måste täckas på annat sätt. Det bör observeras att de tjänstgöringsdagar som här redovisats kommer att fullgöras av öfverläkare. Handledning av förbandsläkare med praktisk erfarenhet av militär fredssjukvård behövs därför.

Enligt värnpliktskommitténs beräkningar tillförs krigssjukvården årligen ca 490 specialtjänstuttagna värnpliktiga läkare, av vilka genomsnittligt 55 kan bedömas bli hänförda till besiktningsgrupp 3 och 4. Då en sådan årskull lämnar värnpliktsåldern har den minskat på grund av dödsfall, sjukdom, emigration m. m. Som ett medeltal, dvs. årskullens teoretiska storlek i 37-38-årsåldern, räknar kommittén med 425 värnpliktiga läkare inom besiktningsgrupp 1 och 2. Om samtliga dessa skulle medverka i förbandssjukvården i lika grad, krävs ytterligare tio tjänstgöringsdagar per läkare. Kommittén påpekar i detta sammanhang att försvarsgrensöverläkarna till kommittén anmält ett behov av 21 000 tjänstgöringsdagar för värnpliktiga läkare. Om detta behov skulle tillgodoses, skulle tjänstgöringsskyldigheten behöva förlängas med 28 tjänstgöringsdagar per läkare.

Kommittén anser en förlängning omotiverad i båda fallen. I stället bör del av tjänstgöringsskyldigheten enligt värnpliktslagen för de läkare, som tas i anspråk av det civila medicinalväsendet, kunna utnyttjas för ändamålet som ett substitut för repetitionsutbildning. Tjänstgöringsbehovet kan utan svårighet tillgodoses ur den samlade volym av tjänstgöringsskyldighet som åvilar de överförda läkarna. Uttaget måste emellertid göras beroende av tidpunkten för överföringen. Största tjänstgöringsuttaget kan göras bland värnpliktiga läkare inom besiktningsgrupp 3 och 4. Om man för denna grupp behåller nuvarande bestämmelse om högst 60 dagar, kan gruppen tillgodose ett behov av ca 3 000 tjänstgöringsdagar för år. Utrymmet för civil krigssjukvårdsutbildning kommer att bli oförändrat för gruppen. För övriga, dvs. det stora flertalet, bör gälla detsamma. De 60 dagarnas tjänstgöringsuttag inom fredssjukvården bör dock reduceras med det antal dagar som vederbörande fullgjort som krigsförbandsövning före överföring. Förslaget innebär att värnpliktig läkare som fullgjort två krigsförbandsövningar i läkarbefattning och därefter överförs till civila medicinalväsendet inte bör komma i fråga för tjänstgöring inom den militära fredssjukvården.

Sammanfattningsvis föreslår värnpliktskommittén att till civila medicinalväsendet överförda värnpliktiga läkare tas i anspråk för militär freds-

sjukvård högst 60 dagar samt att detta maximala dagantal reduceras med 30 dagar för varje fullgjord krigsförbandsövning i läkarbefattning.

Läkarassistenter. Föreslagen grund- och repetitionsutbildning för värnpliktiga tandläkare i befattning för läkarassistenter inrymmer inte någon tid för fredstandvård.

Eftersom statsmakterna ännu inte tagit ställning till folktandvårdsutredningens betänkande har värnpliktskommittén gjort följande bedömning av hur de värnpliktiga tandläkarnas insatser inom fredstandvården skall hållas på oförändrad nivå samtidigt som de utbildas till läkarassistenter.

Kommittén har sökt definiera begreppet "ungefär oförändrad omfattning" genom att från försvarsgrensöverläkarna inhämta uppgifter om antalet tjänstgöringsmånader för värnpliktiga tandläkare inom fredstandvården. Tillförlitlig statistik föreligger för åren 1965, 1966 och 1967.

Kommittén har på denna statistiska grund tolkat tilläggsdirektivens uttryck "ungefär oförändrad omfattning" till ca 625 tjänstgöringsmånader för år.

Uppgiften som läkarassistent i krig har varit enda grunden för bedömningarna om behovet av tjänstgöring enligt värnpliktslagen. Förslaget är hårt pressat både innehålls- och tidsmässigt. Om därför fredstandvård av nuvarande omfattning skall inrymmas i tjänstgöringstiden, måste denna innehållsmässigt förändras.

Under förbandstjänstgöringen som följer efter fackkursen bedöms förmiddagspassen i princip kunna tas i anspråk för sjukvisitationer, poliklinisk behandling och ronder, allt under överinseende av läkare. För att tillgodose fredstandvårdens behov måste eftermiddagspassen i huvudsak reserveras för tandvård utom då tillämpningsövningar äger rum. Huvuddelen av tiden för grundläggande krigsförbandsutbildning tas i anspråk för förbandsutbildning. Behandling av akuta fall under förbandsutbildningen bör ombesörjas av läkarassistenten. Insatserna blir i detta fall närbesläktade med uppgifterna under beredskap och krig. På denna grund beräknar kommittén att läkarassistent skall kunna göra en tandvårdsinsats motsvarande en halv månad under de skeden av grundutbildningen som är förlagd till förband. Årligen får man då 70 månader.

Tandläkare inom besiktningsgrupp 3 och 4 bör fullgöra den tid av grundutbildningen som inträffar efter tandläkarexamen (3 1/2 månader) inom militärtandvården. Totalt kan deras insats beräknas till ca 50 månader.

För läkarassistenterna som är ställföreträdare åt bataljonsläkare bedömer kommittén att föreslagen utbildningsplikt enligt krigssjukvårdslagen kan förläggas till militär sjukvårdsavdelning. Motivet för detta är att denna fortsatta befattningsutbildning bedöms ha ett direkt samband med assistentuppgifterna inom civilförsvarets förbandsplatser och med av dåvarande sjukvårdsberedskapsnämnden förordad placering som assistent åt läkare inom öppen vård i krig (krigstjänsteläkare). Läkarassistent som efter värnpliktstidens utgång överförs till civila medicinalväsendet för här angivna uppgifter kan därför väntas ha erforderlig fackkompetens.

Tjänstgöringen bör ske i två omgångar med början tidigast sedan en krigsförbandsövning fullgjorts. Ca 75 läkarassistenter av en årskull om 140 bedöms fullgöra 60 dagars tjänstgöring på detta sätt. Deras insatser i militärtandvård kan beräknas till ca 75 månader årligen.

Kommittén har i annat sammanhang framhållit att krigsförbanden inte alltid kräver uttag av den femte krigsförbandsövningen av samtliga läkarassistenter. Enligt värnpliktslagens anda skulle denna tjänstgöring uttas endast i den omfattning krigsförbanden kräver detta. För att efterkomma Kungl. Maj:ts direktiv nödgas emellertid kommittén föreslå att högst en krigsförbandsövning skall få användas endera för sitt egentliga syfte eller inom fredstandvården. Beräkningsmässigt kan ca 80 % av varje årskull läkarassistenter, dvs. 110, fullgöra en krigsförbandsövning på detta sätt. Detta motsvarar 110 månader inom den militära fredstandvården. Läkarassistenter som tillhör besiktningsgrupp 3 och 4 bedöms under repetitionsutbildning kunna fullgöra 75 månader. Dessa värnpliktiga, som är krigsplacerade inom den civila krigssjukvården, bör däremot fullgöra utbildningsplikten enligt krigssjukvårdslagen (60 dagar) inom det civila medicinalväsendet som operationsassistenter, narkosassistenter eller assistenter åt tjänsteläkare.

De möjligheter till en insats inom den militära fredstandvården som redovisats i det föregående uppgår till sammanlagt ca 400 månader årligen. Ett ytterligare behov av ca 225 månader föreligger för att direktivens krav skall uppfyllas. Detta behov svarar mot ca 45 dagars tjänstgöring för varje tandläkare uttagen som läkarassistent. Behovet kan tillgodoses enligt något av följande tre alternativ.

a) Ökning av antalet krigsförbandsövningar till sex. Detta alternativ bör förkastas eftersom läkarassistenterna därigenom skulle bli den enda kategori av värnpliktiga med sådan skyldighet. Dessutom skulle en brist på ca 85 tandvårdsmånader ändå föreligga.

b) Utnyttjande av värnpliktslagens stadganden om särskild övning för fredstandvård. Detta alternativ strider emellertid mot syftet med dessa övningar. Alternativet bör förkastas med hänsyn till att tandläkarnas krigsbehattningar kräver att de deltar i särskild övning.

c) Förlängning av grundutbildningen med 45 dagar för fredstandvård. En förlängning är dock inte motiverad från utbildningssynpunkt, eftersom varje läkarassistent vid tjänstgöringen på förbandens sjukvårdsavdelning kommer i kontakt med militär tandvård. Då alternativet emellertid är det enda som inte påverkar tandläkarnas krigsanvändbarhet förordas det trots de olägenheter som uppstår för den enskilde.

Tjänstgöring enligt punkten b) kan motiveras från utbildningssynpunkt. Beräkningarna förutsätter emellertid att samtliga läkarassistenter (utom de ca 40 % som utbildas till narkos- och operationsassistenter) får sin fortsatta utbildning i krigsmedicin vid militär sjukvårdsavdelning. Denna bindning kan vara till nackdel för det civila medicinalväsendet. Bl. a. utesluter tjänstgöring enligt b) vid militärt förband att den krigsmedicinska vidareutbildningen förläggs t. ex. till tjänsteläkarstationer. Av detta skäl vill kommittén inte förordas att tjänstgöringsplacering

enligt b) skall utgöra regel men däremot en möjlighet. De ca 75 tandvårdsmånader för år som härigenom faller bort i nyssnämnda beräkningar innebär ca 10 % minskning av de värnpliktiga tandläkarnas insats i fredstandvården jämfört med läget under åren 1965—1967. Detta bortfall jämte den föreliggande bristen på tio tandvårdsmånader bör kompenseras med beräkningsmässigt åtta heltids- eller sexton halvtidstjänster.

Apotekare

Vid granskning av krigsorganisationens behov av farmaceutisk personal har kommittén funnit att tillgången till värnpliktiga apotekare medger att dessa i fortsättningen kan avses för flertalet befattningar som f. n. bestrids av receptarier. Utbildningen till befattning för apoteksbiträde kan därför läggas ned. Krigsorganisationens kvalitet inom det farmaceutiska området bedöms härigenom höjas samtidigt som den farmaceutiska kompetensen bland de värnpliktiga tillvaratas bättre än vad nu är fallet.

Kommittén föreslår att alla värnpliktiga apotekare får militär utbildning som syftar till krigsplacering inom militär krigssjukvård.

Utbildningen bör liksom f. n. inledas med 90 dagars allmänmilitär utbildning och grundläggande befälsutbildning i omedelbar anslutning till gymnasiestudiernas avslutande.

Apotekarbefälsskola om 90 dagar genomgås sommaren efter avlagd farmacie kandidatexamen, dvs. efter fem terminers studier. Vid den tidpunkten har vissa grundläggande kunskaper i farmakologi inhämtats varigenom utbildningen inom teknisk pluton kan göras effektiv och meningsfull.

Efter avlagd apotekarexamen fullföljs värnpliktsutbildningen med apotekarfackskola och miljöpraktik. Den senare skall förvärfvas under grundläggande krigsförbandsutbildning vid trängförbanden.

Den sammanlagda grundutbildningstiden för apotekare föreslås omfatta 250 dagar.

Repetitionsutbildningen genomförs främst vid det förband där vederbörande är krigsplacerad. Speciella kurser för att vidareutveckla eller vidmakthålla den individuella kompetensen genomförs på samma sätt som föreslagits för läkare och läkarassistenter mellan krigsförbandsövningarna.

Veterinärer

Den fortsatta användningen av värnpliktiga veterinärer i krigsorganisationen kan förutsättas ske inom två huvudområden, nämligen dels som chefer för livsmedelsproducerande förband, dels som hygieniker inom högre staber och etappbataljonstaber. Ett mindre antal kan dessutom bedömas tas i anspråk för tjänster inom bakteriologiska laboratorieplutoner. För dessa krävs dock specialkompetens som endast kan förvärfvas

genom civil vidareutbildning efter veterinärmedicine licentiatexamen.

Med hänsyn till att för den militära verksamheten väsentliga ämnen ligger sent i den civila studieordningen anser värnpliktskommittén det inte vara möjligt att under tiden för de veterinärmedicinska studierna lägga in militära utbildningsmoment som kräver veterinärmedicinsk yrkeskompetens. Kommittén finner sålunda att endast allmänmilitär utbildning och viss befälsutbildning kan förläggas före de veterinärmedicinska studiernas avslutande. All övrig militärutbildning måste genomgås efter avlagd examen.

För att täcka behovet av chefer för livsmedelsproducerande förband föreslår kommittén att erforderligt antal av de värnpliktiga, som i samband med inskrivningen gör sannolikt att de kommer att bedriva veterinärmedicinska studier, tas ut för värnpliktig underofficersutbildning och tilldelas trängtrupperna för utbildning i intendenturtjänst. Det årliga utbildningsbehovet uppgår till ca sex värnpliktiga.

Under åldersklassens grundutbildning är endast enstaka brigadstaber organiserade, varför de organisatoriska förutsättningarna för utbildning av värnpliktiga veterinärer för krigsplacering i högre staber saknas. Behovet av värnpliktiga veterinärer i stabsbefattning bör därför tillgodoses genom överföring och omskolning av veterinärer som grund- och repetitionsutbildats i icke veterinärmedicinsk befattning inom krigsorganisationen. Härigenom säkerställs också att veterinärer som krigsplaceras i befattningar inom högre staber har erforderlig kännedom om de hygieniska betingelser som gäller för truppen i fält. Överföring till veterinärbefattning bör enligt kommitténs mening ske efter en till två krigsförbandsövningar. Vid den tidpunkten har de värnpliktiga erhållit både tillräcklig militär miljöutbildning och ökad civil praktisk kompetens.

Den militära omskolningen bör ske som fackövning. Malet för utbildningen bör vara att ge de kunskaper som behövs för krigsplacering i brigadstab. Undervisningen bör huvudsakligen omfatta taktik, stabs- och underhållstjänst, hälsovård samt skyddstjänst, främst skydd mot B-stridsmedel.

Det årliga omskolningsbehovet uppgår till ca 15 värnpliktiga.

Hälsovårdsinspektörer

Värnpliktskommittén föreslår att krigsmaktens behov av hälsovårdsinspektörer tillgodoses genom överföring efter militär omskolning av civilt yrkesverksamma hälsovårdsinspektörer.

Omskolningen skall syfta till att ge kunskap om de fältepidemiologiska problemen och om hur dessa skall förebyggas och lösas. Utbildningen bör grundas på dels en flerårig civil yrkesverksamhet inom hälsovårdens område, dels erfarenhet av de förhållanden under vilka de militära förbanden verkar i fält. Den senare erfarenheten erhålls både under grundutbildningen och repetitionsutbildningen, främst under den senare. Förbanden lever då under relativt långa tidsperioder under primitiva förhållanden. Värnpliktskommittén anser därför att uttagning till militär

hälsovårdsinspektörsbefattning i princip bör äga rum först sedan minst en krigsförbandsövning genomförts i den befattning, för vilken vederbörande är grundutbildad. Vid samma tidpunkt bör frågan tas upp hur den civilt utbildade hälsovårdspersonalen skall fördelas mellan civila och militära myndigheter. Härvid bör i första hand erforderligt antal underofficers- eller underbefälsutbildade ställas till krigsmaktens förfogande, eftersom de militära befattningarna ställer krav på befälsförmåga.

Värnpliktiga som tillhör besiktningsgrupp 3 eller 4 bör dock enligt kommitténs mening överföras till den civila sektorn omedelbart efter avslutad civil hälsovårdsinspektörsutbildning under förutsättning att militär grundutbildning är avslutad.

Överföring till det civila medicinalväsendet av sådana värnpliktiga inom besiktningsgrupp 1 och 2, som genomgått ovan angiven civil utbildning och som inte ianspråkats i krigsorganisationen i befattning som hälsovårdsinspektör, bör ske tidigast efter det att vederbörande fullgjort en krigsförbandsövning.

Fototeknisk personal

Denna personal utbildas inom tre verksamhetsgrenar, nämligen foto och reproduktion, fototolkning och fotogrammetri. Krigsbefattningarna inom den senare grenen kommer att utgå, varför värnpliktskommittén inte har behandlat denna utbildningslinje.

Kommittén har beträffande fototeknikernas utbildning inom foto och reproduktion funnit dels att denna nästan helt överensstämmer med utbildningen för de underbefälsuttagna fotograferna, dels att nuvarande krav på akademisk skolning inte föreligger för att bestrida befattningar inom dessa grenar. Kommittén föreslår därför att i fortsättningen endast underbefälsuttagna fotografer utbildas för krigsbefattningar inom foto- och reproduktionstjänsten.

Fototolkutbildningen har kommittén funnit vara väl genomförd i vad avser formell fototolkning. Brister föreligger dock i den allmänmilitära utbildningen och befälsutbildningen. Den tillämpade utbildningen inom underrättelsepluton har en mycket begränsad och enligt kommitténs uppfattning otillräcklig omfattning.

Kommittén bedömer att fototolkarna i framtiden bör kunna tjänstgöra i befattning som ställföreträdande chef för underrättelsepluton inom flygvapnet. Kommittén föreslår därför att fototolkarna i fortsättningen tas ut till underofficersutbildning och fördelas till flygvapnet. Nuvarande krav på högskolekompetens för uttagning till fototolk bör enligt kommittén begränsas till förvärvad gymnasiekompetens på naturvetenskaplig eller teknisk linje.

Övrig stabspersonal m. fl.

Meteorologer

Värnpliktskommittén har vid granskning av värnpliktiga meteorologers nuvarande utbildning funnit att meteorologiutbildningen vid Sveriges

meteorologiska och hydrologiska institut och meteorologiska institutionen vid Stockholms universitet, vilken utbildning utgör huvuddelen av fackutbildningen, är innehållsmässigt onödigt omfattande och därutöver alltför tidskrävande. Vidare ger utbildningen inte tillräcklig erfarenhet av praktisk tjänst vid väderstation. Någon förbandsutbildning förekommer inte.

Efter granskning av arbetsuppgifterna i krigsorganisationen för dessa värnpliktiga, vilka värnpliktskommittén föreslår benämnas meteorologer, har kommittén funnit att uppgifterna bör kunna lösas av personal, vars teoretiska kompetens i meteorologi utgörs av den i den nya normalstudieplanen i detta ämne ingående mindre grundkursen, grundkurs A 1, kompletterad med den teoretiska och praktiska utbildning i meteorologi och vädertjänst som erhålls under militär grundutbildning. Gjorda undersökningar har visat att det är möjligt att redan utbildningsåret 1970/71 tillgodose rekryteringsbehovet av värnpliktiga med denna akademiska utbildningsbakgrund. I anslutning härtill föreslår kommittén att för utbildning till värnpliktig meteorolog kravet på civil utbildningskompetens skall vara godkänd sådan grundkurs.

Värnpliktskommittén föreslår att utbildningen för dessa värnpliktiga i fortsättningen skall omfatta grundutbildning och repetitionsutbildning. Grundutbildningen skall omfatta allmänmilitär utbildning samt befattnings- och förbandsutbildning. Befattningsutbildningen, som bl. a. skall inrymma befälsutbildning, bör ges en mer praktisk inriktning än f. n. Huvuddelen av den allmänmilitära utbildningen och befattningsutbildningen bör förläggas till flygvapnets väderskola, vilket förutsätter viss utökning av skolans lärarpersonal.

Förbandsutbildningen föreslås omfatta bastjänstutbildning, grundläggande krigsförbandsutbildning och praktisk tjänst vid väderstation. För att tillgodose behovet av utbildning rörande verksamheten vid krigsbas föreslås att utbildningen samordnas med krigsförbandsövning för repetitionsinkallat flygförband.

Uttagning föreslås ske för utbildning till civilmilitär befattning för underofficer. Grundutbildningen bör omfatta 364 dagar. Repetitionsutbildningen genomförs vid det förband där vederbörande är krigsplacerad.

Skyddsingenjör, skyddstekniker, skyddsunderofficer och radiakassistent

Krigsbefattningar i staber för värnpliktiga i skyddstjänst finns för skyddsingenjörer, skyddstekniker, skyddsunderofficerare och radiakassistenter. De båda förstnämnda kategorierna är specialtjänstuttagna medan de övriga är underofficersuttagna. Utbildningen för skyddsingenjör och skyddstekniker är densamma och förutsätter akademisk kompetens inom vissa ämnesområden. Skyddsunderofficerare utbildas endast inom armén. Utbildningen av radiakassistenter som tidigare förekommit inom flygvapnet har numera upphört.

Värnpliktskommittén har konstaterat att skyddstekniker- och skyddsingenjörsutbildningen vid försvarets skyddsskola genomförs utan att

eleverna har erforderlig grundkunskap om den egna försvarsgrenen samt att marinens elever inte får erforderlig utbildning om den egna försvarsgrenens speciella skyddsproblem. För arméelevernas del saknas organisatoriska förutsättningar för miljöpraktik i befattning efter utbildningen vid försvarets skyddsskola. Skyddsunderofficerarnas grundläggande utbildning om ABC-stridsmedlen är otillräcklig.

Vid analys av den värnpliktiga skyddstjänstpersonalens arbetsuppgifter har kommittén konstaterat att det finns två klart avgränsade uppgifter, nämligen sådana som åligger befattningshavare i högre stab och sådana som ankommer på dem som är placerade vid bataljonsstab och lägre förband att lösa. Personal som löser uppgifter inom samma uppgiftsgrupp bör ha samma benämning och kommittén har föreslagit skyddsingenjör respektive skyddsunderofficer. Enligt värnpliktskommitténs uppfattning krävs av båda kategorierna samma tekniska ABC-kunskap för att de skall kunna lösa sina arbetsuppgifter. Kommittén anser att de nuvarande kraven på civila förkunskaper för skyddsingenjörer och skyddstekniker i fortsättningen bör gälla även för skyddsunderofficerarna.

Miljöerfarenhet under grundutbildningen anses endast kunna ges värnpliktig som utbildas till skyddsunderofficer varför grundutbildningen bör syfta till krigsplacering i sådan befattning. Skyddsingenjörerna bör rekryteras bland skyddsunderofficerarna sedan dessa fullgjort minst en krigsförbandsövning. I samband härmed omskolas vederbörande för den nya befattningen. Kategorin skyddstekniker föreslås upphöra.

Huvuddelen av befattningsutbildningen föreslås ske vid försvarets skyddsskola och genomföras på en armélinje och en marinlinje. Utbildningen anpassas till försvarsgrenarnas övriga utbildningsverksamhet så att grundläggande krigsförbandsutbildning kan genomföras tillsammans med övriga värnpliktiga. Personal till skyddsingenjörs- och skyddsunderofficersbefattningar inom flygvapnet bör rekryteras genom överföring från armén.

Signalskyddspersonal

Värnpliktskommittén har konstaterat att den nuvarande utbildningen helt tillgodoser krigsbefattningens krav i fråga om befattningsutbildningen i signalkontrollteknik men att brister finns i telegraferingsutbildningen och att det sätt på vilket den tillämpade signalkontrollutbildningen genomförs inte är lämpligt. Befälsutbildning genomförs med samtliga elever trots att endast ca 30 % av dessa behöver sådan utbildning.

Kommittén föreslår att signalkontrollteknikerna väljs ut efter grundutbildningens första skede bland signaltruppernas kommunikationstelegraferister (underbefälsuttagna värnpliktiga och F-värnpliktiga) och att dessa under det andra skedet ges speciell signalkontrollutbildning, varefter grundläggande krigsförbandsutbildning genomförs inom signaltruppernas övningsorganisation.

Signalskyddsteknikernas nuvarande utbildning är enligt värnpliktskommittén inte lämplig med hänsyn vare sig till krigsbefattningarnas krav,

föreliggande utbildningskapacitet eller de värnpliktigas civila studiegång.

Kommittén föreslår att rekrytering till befattning för signalskyddstekniker i fortsättningen sker bland signalkontrolltekniker. Detta bör ske antingen under senare delen av grundutbildningen eller efter det att denna är avslutad och vederbörande dessutom har fullgjort minst en krigsförbandsövning i kontrollbefattning.

Personalvårdspersonal

Kungl. Maj:t har 1963 fastställt grunderna för utbildning av värnpliktiga, som uttagits i specialtjänst såsom personalvårdsassistenter. I generalorder nr 190/1963 finns närmare föreskrifter om tjänstgöringens indelning och omfattning.

Med utgångspunkt från erfarenheter av några års fackutbildning och facktjänstgöring ändrades utbildningsgången år 1969. Fackutbildningskursen avkortades med 20 dagar och samtidigt gjordes en anpassning till det av 1966 års riksdag beslutade nya värnpliktsutbildningssystemet. Anpassningen innebar att en del av facktjänstgöringen kunde ske vid krigsförband, varigenom den totala repetitionsutbildningsskyldigheten kom att uppgå till högst 193 dagar, dvs. samma som för värnpliktig officer och underofficer.

Fackutbildningens och facktjänstgöringens inriktning och genomförande fastställs genom årliga anvisningar från försvarsstabens personalvårdsbyrå. Värnpliktskommittén har granskat bestämmelserna för denna del av utbildningen under åren 1967–1970.

Central fackutbildningskurs 1 och 2 omfattar sammanlagt 65 dagar. Den första kursen pågår ca 45 dagar och syftar till att göra eleverna skickade att tjänstgöra främst som personalvårdsassistenter vid fredsförband även om delar av utbildningen förbereder elevernas verksamhet i krig. Den andra kursen, som omfattar ca 20 dagar, är inriktad på att förbereda eleverna för deras kommande krigsplacering som personalvårdsassistenter och präster. Utbildningens inpassning i förhållande till övriga värnpliktskategorier är enligt kommittén olämplig. Vid armén avslutar sålunda personalvårdsassistenterna sin utbildning ca 1 1/2 månad tidigare än åldersklassen i övrigt. De kan därför inte delta i de större tillämpningsövningar som ingår i grundläggande krigsförbandsutbildning. De kan inte heller medverka i lösandet av de många personalvårdsproblem som är aktuella i samband med att de värnpliktiga skall övergå från militär till civil verksamhet. Vid flottan infaller personalvårdsassistenternas tjänstgöringsperiod vid fredsförbanden då den marina verksamheten till sjöss och i skärgården har sin minsta omfattning. Vid kustartilleriet pågår ingen tillämpad verksamhet med åldersklassförband under den aktuella tidsperioden.

Efter avslutad fackutbildningskurs 1 fördelas eleverna på fredsförband för *fortsatt fackutbildning och facktjänstgöring*. Målet för detta skede är att genom tillämpning av kunskaperna från den centrala fackutbildningskursen göra eleverna lämpade att utöva praktisk personalvård samt,

genom att de deltar i militära övningar, förbereda deras tjänst vid krigsförband.

Verksamheten bedrivs i huvudsak vid personalvårdsdetalj eller – i undantagsfall – vid inkallat krigsförband. Det senare är enligt kommittén i princip felaktigt eftersom personalvårdsverksamheten vid krigsförband skall skötas av den krigsplacerade personalen. Tjänstgöring vid personalvårdsdetalj i fred skall enligt gällande anvisningar omfatta ca 70 % av utbildningstiden medan återstående ca 30 % skall ägnas åt fortsatt militär utbildning.

Värnpliktskommittén har funnit att den fortsatta militärutbildningen ofta utgått helt eller reducerats till 5–15 % av hela utbildningstiden mot anvisade 30 %. Anledningen till detta anser kommittén vara dels den tidigare omnämnda olämpliga inpassningen av tjänstgöringen i förhållande till övrig utbildningsverksamhet vid förbandet, dels – i den mån befäls- och förbandsutbildning ägt rum – svårighet att anpassa personalvårdspersonalens utbildning till åldersklassens verksamhet under t. ex. avsnittsutbildningen. Utbildningsanvisningarna har kunnat följas bättre ifråga om den fortsatta tjänstgöringen inom personalvårdsområdet. Den personalvårdande verksamheten har dock i flera fall fått utövas utan den handledning av konsulent eller fast anställd personalvårdsassistent som anvisningarna anger. Verksamheten har dessutom ofta inte omfattat alla grenar inom personalvårdsområdet.

Garantier saknas vidare för att de militärt utbildade personalvårdsassistenterna efter grundutbildningens slut ägnar sig åt verksamhet som har sammanhang med personalvård. Gjorda undersökningar visar att huvuddelen kommer att ägna sig åt yrken som ligger utanför personalvårdsområdet, t. ex. jurist, psykolog och lärare.

Värnpliktskommittén anser att man genom att grundrekrytera värnpliktiga personalvårdsassistenter inte i tillräcklig grad tillgodogör krigsmakten den yrkeserfarenhet inom personalvårdsområdet som finns i det civila samhället. Befattningar för personalvårdsassistenter är enligt kommitténs uppfattning typiska omskolningsbefattningar, där civil utbildning, främst socionomutbildning, kompletterad med praktisk erfarenhet av socialt arbete, ungdomsledarskap eller personaladministration kan tillgodogöras krigsmakten. Rekrytering av dessa befattningar omskolningsvägen säkerställer även att nära samband skapas mellan civil och militär personalvård, vilket värnpliktskommittén anser vara synnerligen betydelsefullt i en krigsmakt som bygger på allmän värnplikt.

Genom att personalvårdspersonalen rekryteras bland värnpliktiga, som har fullgjort hela sin grundutbildning och del av repetitionsutbildningen i befattning som befäl eller menig utanför personalvårdsorganisationen, säkerställs att personalen i denna organisation har erfarenhet av de villkor, under vilka de värnpliktiga fullgör sin tjänst. Värnpliktskommittén anser att denna erfarenhet måste krävas av var och en som bestrider personalvårdsbefattning.

Kommittén föreslår därför att grundutbildning av värnpliktiga personalvårdsassistenter upphör och att dessa i stället rekryteras genom

överföring och omskolning av äldre värnpliktiga med lämplig skolunderbyggnad och praktisk yrkeserfarenhet.

Personalvårdsassistenterna hänförs f. n. till civilmilitär personal. Personalens uppgifter i krigsorganisationen ställer emellertid inte krav på befälsutövning utanför det egna fackområdet. Värnpliktskommittén föreslår därför att all personalvårdspersonal i fortsättningen hänförs till kategorin civil personal. Härigenom breddas rekryteringsunderlaget och minskas behovet av utbildning (befälsutbildning) i samband med omskolning till personalvårdsbefattningar.

Överföring av värnpliktig till personalvårdsbefattning bör i princip ske efter två krigsförbandsövningar i den befattning, för vilken vederbörande har erhållit grundutbildning.

Före krigsplacering skall vederbörande utbildas för den nya befattningen. Detta bör ske i form av särskild fackövning eller fackövning vars längd kan variera mellan två och fyra veckor beroende på befattningens svårighetsgrad. Den längre utbildningstiden bedömer kommittén vara aktuell endast för dem som placeras i befattningar i högre staber. Vissa befattningshavare torde kunna omskolas i samband med krigsförbandsövning.

Repetitionsutbildning. Värnpliktskommittén bedömer att särskilda fackövningar eller fackövningar — utöver vad som erfordras för omskolning i regel inte är nödvändiga utan att erforderlig kompletterande befattningsutbildning kan ske i samband med krigsförbandsövning.

I och med att de värnpliktiga personalvårdsassistenterna inte längre står till förfogande behövs arbetskraftsförstärkning vid fredsförbandens personalvårdsdetaljer, främst för att handlägga rutinärenden. Kommittén föreslår därför att fredsförbandens personalvårdsorganisation förstärks med värnpliktiga inom besiktningsgrupp 3 eller 4. Dessa värnpliktiga bör ha bedrivit minst gymnasiestudier och bör ges viss utbildning, som är helt inriktad på fredsverksamheten vid truppförbandens personalvårdsdetaljer.

Fältpostpersonal

Fältpostpersonalen rekryteras huvudsakligen genom överföring av värnpliktiga som är anställda vid posten. Någon omskolningsutbildning äger inte rum i samband med överföringen. Årligen anordnas av Centralförbundet för befälsutbildning fältpostkurser för här aktuell personal.

Värnpliktskommittén anser att fältpostpersonalen även i fortsättningen bör rekryteras genom överföring senast efter andra krigsförbandsövningen. Erforderlig omskolning bör dock ske före krigsplacering i militär postal befattning. Fältpostpersonalen bör även fortsättningsvis hänföras till värnpliktig civil personal.

Teknisk personal

Luftvärnets tekniska personal

I luftvärnets krigsorganisation ingår såväl *ingenjörer* som *tekniker* inom flera fackområden. Ingenjörerna rekryteras bland teknikerna sedan dessa

har fullgjort minst en krigsförbandsövning. Före krigsplacering som ingenjör omskolas vederbörande vid en månadslång kurs.

Grundutbildningen bedrivs huvudsakligen vid arméns radar- och luftvärnsmekanikerskola. En tillämpad period om fyra-åtta veckor genomförs under luftvärnsförbandens grundläggande krigsförbandsskede. Värnpliktskommittén har konstaterat att utbildningen genomförs med stor planmässighet och effektivitet. Genom att moderna pedagogiska hjälpmedel används och genom att hela grundutbildningen fullgörs i en följd har det varit möjligt att rationalisera den tekniska undervisningen. Härigenom har tiden för grundutbildningen kunnat begränsas till ca 345 dagar, dvs. densamma som för underbefäls- och E-värnpliktiga.

Värnpliktskommittén föreslår att teknikerna i fortsättningen uttas för utbildning till befattning för civilmilitär personal av underofficers tjänsteklasse och att hela grundutbildningen genomförs i en följd efter det att erforderlig civil kompetens uppnåtts. Utbildningen anpassas tidsmässigt till luftvärnsförbandens övriga utbildning.

Repetitionsutbildningen skall liksom för övriga värnpliktiga genomföras vid det förband där vederbörande är krigsplacerad. Behovet av utbildning för att vidmakthålla eller vidareutveckla den individuella fackkompetensen skall tillgodoses genom särskilda fackövningar eller fackövningar mellan krigsförbandsövningarna.

Rekrytering till befattning för ingenjör bör även i fortsättningen ske ur teknikerkategorin. Före krigsplacering skall vederbörande ges erforderlig omskolning för befattningen.

Övrig teknisk personal inom armén

För *radarteknikerna* vid artilleriet föreslår kommittén uttagning och utbildning efter samma grunder som föreslagits för motsvarande kategori inom luftvärnet.

Signalingenjörer och signaltekniker har i många fall samma civila skolunderbyggnad, lägst gymnasiekompetens. Signalingenjörer väljs ut bland lämpliga signaltekniker. Även den inte specialtjänstuttagne värnpliktige signalmekanikern har i många fall gymnasiekompetens. I de fall den senare har yrkes- eller verkstadsskola som utbildningsbakgrund ertordras en mera omfattande teoretisk undervisning i teleteknik än som är nödvändig för signaltekniker eller signalmekaniker med gymnasiekompetens. Då emellertid de sistnämnda som regel behöver mer utbildning i praktiskt reparationsarbete, torde det sammanlagda tekniska utbildningsbehovet i princip bli detsamma för båda kategorierna. Med hänsyn till dessa förhållanden anser värnpliktskommittén att nuvarande kategoriuppdelning under grundutbildningen inte är nödvändig.

Arbetsuppgifterna i krigsorganisationen motiverar inte att den personal som direkt ansvarar för materielens reparation och underhåll uppdelas i signaltekniker och signalmekaniker. Någon egentlig utbildning till ingenjörsbefattning förekommer inte f. n. under fackutbildningen och bör inte heller förekomma i den framtida grundutbildningen. Utbildningens inne-

håll i andra ämnen än de tekniska motiverar inte heller den nuvarande kategoriuppdelningen.

Enligt värnpliktskommitténs uppfattning bör därför de nuvarande signalteknikerna och signalmekanikerna slås samman till en kategori, signalmekaniker, inom vilken det skall finnas underbefälsuttagna värnpliktiga och F-värnpliktiga. Till den förra gruppen bör hänföras de som skall verka som chef eller ställföreträdande chef för reparationsgrupp samt de som skall verka i befattningar där befälsförmåga krävs även om mekanikern inte är chef för en enhet.

Kommittén föreslår att signalingenjörerna, som tidigare rekryterades bland signalteknikerna väljs ut bland underbefälsuttagna signalmekaniker.

Urval bör ske senast före tredje krigsförbandsövningen då erforderlig kunskap om tjänsten i mekanikerbefattning erhållits. Innan krigsplacering sker, skall vederbörande vidareutbildas vid en särskild ingenjörskurs. Denna bör genomföras som fackövning om fyra veckor. Huvudvikten i undervisningen bör läggas på ämnena taktik och stabstjänst, sambands-tjänst samt underhållstjänst.

Krigsförbandsövning för ingenjörer bör omfatta 32 dagar i likhet med vad som gäller för övriga officers- och underofficersbefattningar och i sin helhet fullgöras vid krigsförband. Särskild övning skall fullgöras. Däremot anser kommittén det inte vara erforderligt med fackövning för ingenjörer.

Värnpliktskommittén har analyserat befattningarna för *tygingenjör* och *tygtekniker* i krigsorganisationen och konstaterat att grund saknas för nuvarande uppdelning på två kategorier liksom för att vissa befattningar endast skulle kunna bestridas av civilingenjörer. Kommittén föreslår därför att befattningen tygtekniker utgår och att samtliga tygingenjörsbefattningar i princip rekryteras genom överföring med såväl civilingenjör som gymnasieingenjör.

Undersökningen har även klarlagt att det i flera fall råder överensstämmelse mellan tygingenjörernas krigsuppgift och ingenjörers civila arbetsuppgifter. Kommittén anser därför att största möjliga antal tygingenjörsbefattningar rekryteras genom överföring av äldre värnpliktiga som har erforderliga tekniska kvalifikationer. Kommittén anser att befattningar för tygingenjör inom områdena övrig stabstjänst samt kontroll- och förrådstjänst kan rekryteras på detta sätt.

Beträffande befattningarna i underrättelse- och ammunitionstjänst är förhållandet något annorlunda. Båda dessa befattningar kräver kunskaper som inte kan förvärfvas utanför krigsmakten och inte heller under en omskolningskurs inom nuvarande repetitionsutbildningssystem. Viss specialinriktning mot underrättelse- respektive ammunitionstjänst är därför nödvändig redan under grundutbildningen. Kommittén anser att nuvarande grundutbildning av underofficersuttagna i stabstjänst vid arméns stabs- och sambandsskola och i ammunitionstjänst vid trängtrupperna i huvudsak har en sådan inriktning att den kan utgöra grund för rekrytering till tygingenjör i underrättelsetjänst resp. ammunitionstjänst. Befattningarna föreslås hänföras till civil resp. civilmilitär personal.

Omskolning till samtliga befattningar bör ske under särskild facköv-

ning eller fackövning. Värnpliktskommittén har beräknat att omskolning till tygingenjör i kontrolltjänst kräver 32 dagar medan i alla övriga fall endast erfordras två eller högst tre veckors starkt målinriktad utbildning.

Flottans tekniska personal

Flottans värnpliktiga tekniska personal utgörs av ingenjörer, tekniker och hantverkare (mekaniker). Värnpliktiga som tillhör förstnämnda kategorin är specialtjänstuttagna medan övriga är underofficers-, underbefäls- eller F-uttagna.

Även teknikerna var tidigare specialtjänstuttagna men är från år 1966, efter förslag av 1960 års värnpliktsutredning, uttagna för underofficersutbildning.

Ingenjörerna rekryteras bland högskoleutbildade värnpliktiga, medan teknikerna rekryteras främst bland värnpliktiga med gymnasiekompetens.

Flottans ingenjörer utbildas på sju utbildningslinjer. På grund av att det krigsorganisatoriska behovet och därmed även det årliga utbildningsbehovet är litet i fråga om denna personal uppstår utbildningsorganisatoriska problem.

Värnpliktskommittén har konstaterat att ifråga om vissa kategorier ingenjörer personalreserven vida överstiger den fastställda. Härigenom kommer ett stort antal högt kvalificerade värnpliktiga att inte tillgodogöras krigsförbanden.

Kommittén har också konstaterat att nuvarande fackutbildning och facktjänstgöring inte tillgodoser de krav som krigsbefattningarna ställer. Det brister härvidlag i fråga om dels erforderliga grundkunskaper, dels erforderlig tillämpningsutbildning i rätt miljö och på rätt verksamhetsnivå.

Det årliga utbildningsbehovet av värnpliktiga ingenjörer vid flottan är så litet inom alla utbildningslinjer att det enligt värnpliktskommitténs uppfattning saknas underlag för att fortsättningsvis anordna grundutbildning för dessa. Kommittén har även konstaterat att tekniker ofta vid relativt låg ålder krigsplaceras i personalreserv. För att minska antalet utbildningslinjer och tillgodogöra krigsorganisationen personalen under längre tid föreslår värnpliktskommittén att ingenjörerna rekryteras bland lämpliga tekniker sedan dessa fullgjort viss repetitionsutbildning i teknikerbefattning. Krigsplacering i den högre befattningen skall föregås av omskolning.

Skeppsbyggnads- och artilleriingenjörer kan dock inte rekryteras på detta sätt. De förstnämnda bör rekryteras genom omskolning efter överföring av äldre värnpliktiga som förvärvat praktisk erfarenhet av verksamheten vid skeppsbyggnadsvarv och hänförs till befattning för civil personal, medan de sistnämnda bör rekryteras bland kustartilleriets pjästekniker och hänförs till befattning för civilmilitär personal.

Kustartilleriets tekniska personal

I kustartilleriets krigsorganisation ingår såväl ingenjörer som tekniker inom flera fackområden. Ingenjörerna rekryteras i regel bland teknikerna.

Vissa befattningar bestrids av värnpliktiga mariningenjörer.

Utbildningen sker för flertalet kategorier i två omgångar per år. Inte i något fall råder överensstämmelse med utbildningsgången för huvuddelen av kustartilleriets värnpliktiga. Endast den ena av de två utbildningsomgångarna deltar i grundläggande krigsförbandsutbildning. Denna omgång fullgör de sista månadernas tjänstgöring vid kustartilleriförbandens förvaltningsorgan där teknikerna medverkar i underhållet av den tekniska materielen.

Fackutbildningen fullgörs vid kustartilleriets radarskola eller mekanikerskola. Utbildningsförhållandena är särskilt vid den förstnämnda skolan mycket goda. Verksamheten präglas av planmässighet och noggrannhet.

Värnpliktskommittén har vid granskning av krigsorganisationens krav på de olika befattningshavarna funnit att de nuvarande signalteknikerna bör ersättas av underbefälsuttagna signalmekaniker och pjästeknikerna indelas i en kategori för fasta batterier och en annan för rörliga förband. Med hänsyn till planerad materielomsättning föreslår kommittén att viss utbildning avbryts samtidigt som utbildning av en ny teknikerkategori, robottekniker, påbörjas.

Värnpliktskommittén har funnit det vara möjligt att för samtliga kunna nå krigsplaceringsbarhet efter ca 330 dagars grundutbildning. Repetitionsutbildningen skall genomföras vid det förband, där vederbörande är krigsplacerad. Speciella kurser för att vidmakthålla eller vidareutveckla den individuella kompetensen bör genomföras mellan krigsförbandsövningarna.

Kommittén föreslår att ingenjörsbefattningarna rekryteras genom överföring och omskolning av tekniker.

Beträffande utbildningen av personalen i kustspaningsradarorganisationen föreslår kommittén att denna utreds särskilt.

Kommittén vill i sammanhanget peka på att inom marinstaben pågår f. n. en granskning av krigsorganisationens krav på olika ingenjörs-, tekniker- och mekanikerbefattningar; bl. a. avses att befattningarna för värnpliktiga minmekaniker skall ersättas av befattning för mintekniker, vilket kommittén inte anser vara motiverat.

Flygvapnets tekniska personal

Värnpliktskommittén föreslår att *robotingenjörerna* ges 364 dagars grundutbildning uppdelad på två perioder och att den första perioden fullgörs före de civila studiernas avslutande. Robotingenjörerna, som främst har till uppgift att vara systemövervakare på teknikernivå, bör i fortsättningen benämnas systemtekniker och uttagas till civilmilitär befattning samt också fortsättningsvis rekryteras bland högskoleutbildad personal.

Systemteknikerna bör fullgöra elva dagars särskild övning.

I flygvapnets krigsorganisation ingår bl. a. fältarbetsenheter med uppgift att planera och utföra fältarbeten i anslutning till flygvapnets anläggningar. I dessa enheter ingår stabs- och förbandsmässiga befatt-

ningar för flygfältsingenjörer.

Rekrytering till befattningarna sker genom överföring efter ansökan främst från armén av för uppgiften lämpliga sökande värnpliktiga med högskolekompetens. F. n. föreligger inget krav på att dessa befattningar besätts med befälsutbildad personal.

Kommittén har funnit att av de värnpliktiga som f. n. är krigsplacerade som flygfältsingenjörer saknar ca 40 % militär befälsutbildning. Beträffande repetitionsutbildningen konstaterar kommittén att flygfältsingenjörerna hittills har kallats in i första hand för att lösa vissa planläggningsuppgifter och i andra hand för sin krigsbefattning.

Enligt kommitténs uppfattning bör nuvarande befattningar för flygfältsingenjörer på kompani- och plutonchefsnivå bestridas av värnpliktiga som utöver erforderlig civil kompetens också innehar militär befälsutbildning. För övriga befattningar för flygfältsingenjörer bör endast krävas erforderlig civil kompetens. Endast de senare befattningarna bör enligt kommittén benämnas befattning för flygfältsingenjör. Kommittén behandlar därför enbart denna kategoris utbildningsgång efter överföringen. Kommittén föreslår härvid omskolning till avsedd krigsbefattning under en fyra veckors fackövning och fortsatt repetitionsövning i form av särskild övning och krigsförbandsövning vid vederbörligt förband.

Övrig personal

Forskningstekniker

Krigsbefattningar för forskningstekniker finns inte. Däremot ingår befattningar för forskare i krigsorganisationen. Dessa bestrids i regel av personal ur försvarets forskningsanstalt eller av civilt verksamma forskare. Behov av grundutbildning till värnpliktiga forskningstekniker finns därför inte och värnpliktskommittén föreslår att denna utbildningskategori utgår.

Psykologer

Krigsorganisationen inrymmer befattningar för kliniska psykologer och socialpsykologer. Befattningarna rekryteras både genom grundutbildning och överföring av civilt verksamma psykologer, som fullgjort grundutbildning på annan utbildningslinje än psykologlinjen.

Socialpsykologernas fackutbildning präglas främst av deras deltagande i inskrivningsförrättningarna och utredningsarbete inom militärpsykologiska institutet. Däremot erhåller eleverna endast i mycket ringa grad erfarenhet av verksamheten vid militära förband i fält.

De kliniska psykologerna tjänstgör även i samband med inskrivningsförrättningarna. Därefter följer drygt fyra månaders praktik vid psykiatriska kliniker, mentalsjukhus och ungdomsfängelser. I fackutbildningen ingår två-tre veckors tjänstgöring vid militära förband, huvudsakligen för studium av verksamheten vid sjukvårdsförband.

Värnpliktskommittén har konstaterat att psykologutbildningens upp-

läggning främst styrs av behovet av psykologer vid de årliga inskrivningsförrättningarna samt av hänsynstagande till att eleverna skall få tillgodoräkna sig intervjuverksamheten vid dessa såsom praktik för behörighet som psykolog. För de kliniska psykologernas del saknas nästan helt utbildning i krigspsykiatri och krigspsykologi.

Kommittén anser att psykologerna med nuvarande uppläggning av utbildningen får alltför ringa kännedom om den militära miljön. I deras fackutbildning ingår vidare huvudsakligen moment som flertalet praktiskt verksamma psykologer kommer i kontakt med under sin yrkesutbildning. Denna erfarenhet bör krigsmakten tillgodogöra sig. Kommittén föreslår därför att psykologbefattningarna rekryteras med värnpliktiga som har civil yrkeserfarenhet sedan dessa har fullgjort grundutbildning och viss del av repetitionsutbildningen, helst i befälsbefattning. Härigenom säkerställs att de har god erfarenhet av den militära miljön inom vilken de skall verka. I samband med överföring föreslås viss omskolning.

Genom att de värnpliktiga psykologerna enligt detta förslag inte längre står till förfogande vid inskrivningsförrättningarna måste ytterligare civilt verksamma psykologer anställas vid inskrivningscentralerna.

Värnpliktsförmåner

De olikheter i fråga om rätt till vissa värnpliktsförmåner som f. n. föreligger mellan specialtjänstuttagna och andra värnpliktiga kommer att försvinna i och med den av värnpliktskommittén föreslagna omläggningen av de förstnämndas uttagning och utbildning. Genom att de åläggs skyldighet att fullgöra grundutbildning och repetitionsutbildning och får sin tjänstgöringsskyldighet reglerad på samma sätt som övriga värnpliktiga kommer de också att i fråga om värnpliktsförmåner helt likställas med dessa.

Detta innebär i fråga om rätten till generellt utgående förmåner under tjänstgöring såsom penningbidrag m. m. ingen ändring i nuvarande förhållanden. Däremot medför den föreslagna utbildningsordningen ändringar i fråga om vissa särskilda förmåner, främst utbildningspremier. Enligt värnpliktskommitténs förslag kommer flertalet av här ifrågakommande värnpliktiga att uttas för utbildning till befälsbefattning. Enligt gällande bestämmelser kommer de därvid att i princip vara berättigade till utbildningspremie för genomgången befälsutbildning. En grundförutsättning för att denna premie skall kunna utgå är dock att utbildningstiden, dvs. grundutbildningen, överstiger 300 dagar. Premien är beloppsmässigt avhängig av dels den befälsnivå till vilken utbildningen syftar, dels utbildningstidens varierande längd utöver 300 dagar. Här avsedda värnpliktiga tas enligt förslaget ut för utbildning till officers-, underofficers- eller underbefälsbefattningar. Samtliga dessa kategorier befälsutbildade skulle i princip vara berättigade till utbildningspremie, om hänsyn tas enbart till utbildningsnivå. I fråga om de värnpliktiga som enligt förslaget skall uttas för utbildning till officersbefattning, vilket endast gäller viss hälso- och sjukvårdspersonal t. ex. läkare, måste emellertid också beaktas att grundutbildningstiden för dessa värnpliktiga väsentligt understiger

300 dagar (240–255 dagar). Tidigare nämnd grundförutsättning för att premien skall kunna utgå, dvs. att grundutbildningen skall överstiga 300 dagar, saknas sålunda. Med hänsyn härtill har värnpliktskommittén inte funnit skäl föreligga att föreslå sådan ändring av gällande premiebestämmelser att dessa värnpliktiga trots den korta utbildningstiden skulle kunna erhålla officersutbildningspremie.

Beträffande värnpliktiga som enligt förslaget uttas för utbildning till militär underofficers- eller underbefälsbefattning utgår utbildningspremie. Här avsedda underofficersuttagna har en grundutbildningstid om 450 dagar. Värnpliktiga som uttas för utbildning till civilmilitär befattning för underofficer kommer däremot att ha en väsentligt kortare grundutbildningstid. Eftersom underofficerspremien utgår med visst belopp för dag kommer de att erhålla en mindre premie än de som genomgår utbildning till militär underofficersbefattning.

I och med att den för de f. n. specialtjänstuttagna gällande särskilda utbildningsgången upphör och dessa värnpliktiga fullgör grundutbildning och repetitionsutbildning kommer de särbestämmelser i värnpliktsav-löningskungörelsen (1970:676) som f. n. reglerar deras rätt till tjänstgöringspremie att falla bort. I likhet med övriga värnpliktiga kommer de att erhålla tjänstgöringspremie med samma dagsbelopp under all grundutbildningstid utöver 300 dagar. Flertalet av dem kommer att delta i särskilda övningar eller av värnpliktskommittén föreslagna särskilda fackövningar och i viss utsträckning även mobiliseringsövningar. I likhet med övriga värnpliktiga kommer de att härvid erhålla den särskilda tjänstgöringspremie som utgår vid dessa övningar.

Med hänsyn till att grundutbildningen kommer att fullgöras under längre sammanhängande perioder än som hittills varit fallet kommer de värnpliktiga specialisterna genom den föreslagna utbildningsordningen att i väsentligt större utsträckning än f. n. bli berättigade till uttryckningsbidrag.

Genomförande av förslaget utbildningssystem

Grundutbildning. Värnpliktskommittén bedömer att grundutbildning i enlighet med kommitténs förslag bör kunna påbörjas fr. o. m. 1972. Kommittén förutsätter härvid dels att statsmakterna fattar beslut om förslaget utbildningssystem senast våren 1971, dels att uttagning av den värnpliktige för utbildning enligt detta kan ske fr. o. m. hösten 1971. En förutsättning för detta är att för befattningarna i vissa fall nödvändiga ändringar av kravprofilerna kunnat utarbetas och beaktas vid inskrivningarna under 1970/71.

Utbildning enligt förslaget system bör enligt kommittén påbörjas så snart som möjligt. I de fall där en total omläggning till förslaget utbildningssystem inte kan ske omgående, bör kommitténs grundtankar beaktas genom successiva reformer av den nuvarande utbildningen.

Redovisade krav på ökade utbildningsresurser är enligt kommitténs mening i praktiskt taget samtliga fall nödvändiga även i nuvarande utbildningssystem. Det principiella genomförandet av värnpliktskom-

mittens förslag bör därför inte få fördröjas av att viss tid åtgår innan erforderliga resurser ställs till förfogande.

Värnpliktiga som skrivs in efter den 1 juli 1971 kan enligt kommittén till alla delar genomföra grundutbildning i enlighet med förslaget. Detta bör även gälla sådana värnpliktiga som skrivits in enligt nu gällande bestämmelser men som erhållit eller erhåller anstånd med grundutbildningens påbörjande intill budgetåret 1972/73.

För värnpliktiga som skrivits in före den 1 juli 1971 föreslår kommittén följande tillämpning av föreslagen utbildningsgång.

De f. n. specialtjänstuttagna värnpliktigas tjänstgöring kan fördelas över en lång tidsperiod och är uppdelad på olika utbildningsomgångar. Någon klart markerad gräns mellan fackutbildning – facktjänstgöring och fortsatt tjänstgöring, dvs. motsvarigheterna till grund- och repetitionsutbildning finns inte. För att kunna inordna de värnpliktiga i den föreslagna utbildningsgången föreslår värnpliktskommittén följande princip för fördelning av tjänstgöringstiden på utbildning som kan hänföras till grundutbildning respektive repetitionsutbildning.

Grundutbildningen skall för dessa värnpliktiga, med undantag för de värnpliktiga läkarna, omfatta minst 360 dagar. Detta innebär att till grundutbildning hänförs soldatutbildning, befälsutbildning och fackutbildning samt i vissa fall även facktjänstgöring eller del av denna. För de värnpliktiga läkarnas del skall grundutbildningen omfatta 235 dagar om deras totala utbildningstid enligt gällande föreskrifter är 420 dagar samt 285 dagar om den totala tiden är 450 dagar.

Till repetitionsutbildning hänförs all tjänstgöring utöver 360 dagar, för läkare all tjänstgöring utöver förenämnda grundutbildning om 235 respektive 285 dagar.

Anpassningen av utbildningen för olika kategorier i samband med övergången till förslaget system bör enligt kommittén ske enligt följande principer.

I fråga om värnpliktiga som är avsedda för krigsbefattning till vilken grundrekrytering alltjämt skall ske får alla kategorier utom foto- och språktolkar oförändrad eller kortare grundutbildningstid. Det övervägande flertalet värnpliktiga bör således beroende på om eller i vilken omfattning utbildning tidigare genomgått fullgöra grundutbildning helt eller delvis i enlighet med förslaget.

För de två särskilt angivna kategorierna innebär förslaget att de får längre grundutbildningstid än enligt tidigare bestämmelser. I dessa fall bör enligt kommittén nuvarande uttagning hävas och ny uttagning ske i enlighet med vederbörandes militära användbarhet.

I fråga om värnpliktiga som är avsedda för krigsbefattning till vilken grundrekrytering inte vidare skall ske föreslås följande.

Värnpliktig som ännu inte påbörjat utbildning eller som fullgjort högst 90 dagars utbildning erhåller ändrad uttagning för grundutbildning till sådan befattning som vederbörande skulle utbildats till om han inte uttagits för utbildning i specialtjänst.

Den som fullgjort mer än 90 dagars tjänstgöring samt skyddstekniker

som påbörjat utbildning fullgör utbildning till den krigsbefattning som hans särskilda uttagning och utbildning syftat till i enlighet med nuvarande grunder. Härvid bör beaktas de synpunkter som värnpliktskommittén i tidigare sammanhang anfört beträffande utbildningens nuvarande utformning och genomförande. Grundutbildningen skall anses vara avslutad efter en utbildningstid om sammanlagt minst 360 dagar.

Generellt gäller att tidigare fullgjort antal dagar tillgodoräknas som fullgjord del av grundutbildningen.

Repetitionsutbildning. Värnpliktskommittén anser att det av 1960 års värnpliktsutredning föreslagna och av 1966 års riksdag beslutade repetitionsutbildningssystemet bör tillämpas även på de f. n. specialtjänstuttagna värnpliktiga. Kommittén föreslår därför att den framtida repetitionsutbildningen för dessa anpassas till nämnda utbildningssystem.

Inom ramen för nu gällande bestämmelser i värnpliktslagen har redan skett en viss anpassning av de specialtjänstuttagna värnpliktigas facktjänstgöring och fortsatta tjänstgöring till gällande repetitionsutbildningssystem. Flertalet kategorier av här berörda värnpliktiga övas sålunda numera samtidigt med övrig personal i de krigsförband där de är krigsplacerade. Detta förhållande underlättar anpassningen till föreslagen utbildningsgång som därför bör kunna genomföras redan den 1 juli 1971. Med hänsyn till att den utbildningsgång som f. n. gäller för de specialtjänstuttagna värnpliktiga i princip bör upphöra i och med genomförandet av den av kommittén föreslagna utbildningsgången för dessa värnpliktiga erfordras dock att bestämmelser utfärdas som reglerar på vilket sätt och i vilken omfattning den som fullgjort utbildning som motsvarar grundutbildning eller sådan utbildning jämte del av övrig föreskriven tjänstgöring skall fullgöra sin repetitionsutbildning.

Eftersom längden av den enskildes krigsförbandsövning varierar med hänsyn till krigsbefattningens krav och då många av de värnpliktiga kommer att åläggas skyldighet att fullgöra även särskilda övningar, kommer enligt värnpliktskommitténs beräkningar den sammanlagda tiden för repetitionsutbildning att uppgå till högst 193 dagar för vissa värnpliktiga. Denna maximala repetitionsutbildningsskyldighet går enligt kommitténs mening inte att inrymma i nuvarande totala tjänstgöringsskyldighet, som för alla specialtjänstuttagna värnpliktiga med undantag för de värnpliktiga läkarna omfattar 540 dagar. För att värnpliktiga med en grundutbildningstid av 360 dagar skall kunna åläggas repetitionsutbildning om 193 dagar måste deras tjänstgöringsskyldighet utökas till att omfatta högst 555 dagar. Detta kan i vissa fall för dessa värnpliktigas del innebära en i jämförelse med vad som gäller f. n. med 15 dagar ökad total tjänstgöringsskyldighet.

En motsvarande anpassning till repetitionsutbildningssystemet av tjänstgöringsskyldigheten för de värnpliktiga läkare som f. n. skall fullgöra 420 dagars tjänstgöring innebär enligt kommitténs förslag att deras totala tjänstgöringsskyldighet kommer att omfatta högst 430 dagar, dvs. en ökning med tio dagar. Beträffande de värnpliktiga läkare som f. n. har en tjänstgöringsskyldighet om 450 dagar krävs enligt kommitténs beräk-

ningar, att denna utökas att omfatta högst 465 dagar, dvs. 15 dagar mer än f. n. Kommittén framhåller att det något ökade tjänstgöringsuttaget endast kommer att beröra vissa av dessa värnpliktiga -- flertalet av dem kommer att få något kortare tjänstgöringsskyldighet än nu. Faktorer som härvid påverkar tjänstgöringsskyldigheten är, förutom fullgjord tjänstgöring utöver grundutbildning, antalet kvarvarande krigsplaceringsår och de krigsorganisatoriska kraven på deltagande i repetitionsutbildning.

Kommittén understryker att en fullständig anpassning av de f. n. specialtjänstuttagna värnpliktigas utbildning till gällande repetitionsutbildningssystem måste medföra att många av de värnpliktiga även kommer att åläggas skyldighet att fullgöra i repetitionsutbildningen ingående särskilda övningar, vilket tidigare inte varit fallet. Den föreslagna och i vissa fall något utökade repetitionsutbildningsskyldigheten är enligt kommittén i stort sett en konsekvens av detta förhållande.

För att tillgodose behovet av militär fredstandvård intill den tidpunkt då denna i full utsträckning övertagits av folktandvården föreslår kommittén att värnpliktiga tandläkare under en övergångstid tas i anspråk för tjänstgöring enligt nu gällande principer.

Inom försvarsdepartementet har upprättats en sammanställning över det uttag av repetitionsutbildningsskyldighet för f. n. specialtjänstuttagna värnpliktiga som fullgjort utbildning under minst 360 dagar eller ifråga om värnpliktiga läkare 235 alternativt 285 dagar, dvs. den tid som kommittén som tidigare nämnts hänfört till grundutbildning, som kan beräknas erforderligt. Beräkningarna är i princip uppgjorda i enlighet med de riktlinjer som utformats i övergångsbestämmelserna i samband med 1966 års värnpliktsreform (prop. 1966:106 s. 89). Sammanställningen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Ekonomiska konsekvenser av värnpliktskommitténs förslag

I utredningsdirektiven uttalades att som riktpunkt för kommande förslag borde gälla att det sammanlagda antalet tjänstgöringsdagar för alla grupper värnpliktiga tillsammanlagda inte ökades. Värnpliktskommitténs redovisning av de ekonomiska konsekvenserna av framlagda förslag innehåller därför huvudsakligen en redogörelse för de ändringar som förslagen medför i antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga. Förslagen beräknas innebära en minskning med omkring 110 000 tjänstgöringsdagar för värnpliktiga per år. Minskningen föranleds av följande förhållanden. Utbildningen till vissa befattningar för värnpliktiga i krigsorganisationen upphör och befattningarna utgår ur krigsorganisationen. Vidare kommer enligt förslaget ett stort antal befattningar att rekryteras genom överföring av redan grundutbildade värnpliktiga. Nuvarande grundutbildning till dessa befattningar upphör därför. Härtill kommer den minskning av antalet tjänstgöringsdagar som följer av att flertalet av de värnpliktiga som skall utbildas för att bestrida befattningar, som f. n. avses för specialtjänstutbildade värnpliktiga, enligt förslagen får en avsevärt kortare total tjänstgöringsskyldighet än den som f. n. åläggs de specialtjänstuttagna.

Värnpliktskommittén har bedömt att kostnaderna för avlöningar till de värnpliktiga vid föreslagen ändrad uttagning och tjänstgöring kommer att kunna hållas i stort sett oförändrade.

Kommittén har som en direkt påvisbar merkostnad föranledd av förslagen angivit behovet av att anställa civilt yrkesverksamma psykologer vid inskrivningscentralerna, när värnpliktiga psykologer inte längre kommer att kunna disponeras vid inskrivningsförrättningar. Med ledning av värnpliktsverkets uppgifter har kostnaderna härför uppskattats till 200 000 kr. för år.

Värnpliktskommitténs förslag inrymmer även ett bedömt behov av vissa personella förstärkningar inom utbildningsorganisationen för värnpliktig hälso- och sjukvårdspersonal samt inrättande av en central utbildningsanstalt för fackutbildning och viss repetitionsutbildning av kvalificerad fast anställd och värnpliktig medicinalpersonal. Behovet av dessa åtgärder, som angetts redan av 1962 års försvarssjukvårdsutredning, bör inte ses som en direkt konsekvens av värnpliktskommitténs förslag till utbildningen av sådan värnpliktig personal. Kommittén har därför inte ansett det ingå i utredningsuppdraget att lägga fram några kostnadsberäkningar i detta sammanhang. Kommittén har endast hänvisat till att de kostnadsbesparingar som följer av minskningen av antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga bör kunna utnyttjas för ifrågavarande förbättringar av utbildningsbetingelserna.

Remissyttrandena

Allmänna omdömen

Värnpliktskommitténs uppfattning att nuvarande särbestämmelser i värnpliktslagen rörande de specialtjänstuttagna värnpliktiga bör slopas och att dessa värnpliktiga skall fullgöra grundutbildning och repetitionsutbildning i likhet med övriga värnpliktiga delas av *överbefälhavaren, chefen för armén, chefen för marinen, försvarets civilförvaltning, försvarets rationaliseringsinstitut och värnpliktsverket*. Värnpliktsverket förordar dock att uttrycket specialtjänst bibehålls som ett samlande begrepp om än med en annan innebörd än tidigare.

Kommitténs förslag om att ett antal befattningar i krigsorganisationen som f. n. bestrids av specialtjänstuttagna värnpliktiga fortsättningsvis skall rekryteras genom överföring av tidigare grundutbildade värnpliktiga biträds av *överbefälhavaren, chefen för armén och värnpliktsverket*. Värnpliktsverket framhåller att ett sådant överföringssystem kräver noggrann uppföljning av de värnpliktigas yrkesverksamhet och utbildning. *Militärpsykologiska institutet* anser att värnpliktskommitténs förslag i detta hänseende är riktigt som huvudprincip men att det i fråga om värnpliktiga psykologer finns flera tungt vägande faktorer som talar mot rekrytering genom överföring. *Veterinärstyrelsen* anser förslaget orealistiskt i fråga om veterinärer och framlagt utan tillräckligt hänsynstagande till veterinärkårens struktur och den avsedda verksamheten. *Universitetskanslersämbetet* har intet att invända mot de av kommittén angivna

principerna för specialtjänstutbildningen men anför att en omläggning inte får medföra att anpassningen mellan civil och militär utbildning försämras. De principer som värnpliktskommittén lagt fram beträffande tillämpningen av det föreslagna utbildningssystemet på tidigare inskrivna värnpliktiga anser *överbefälhavaren* och *värnpliktsverket* lämpliga.

- *Chefen för armén* ansluter sig till kommitténs uppfattning att övergången till föreslaget system för grundutbildning bör ske den 1 juni 1972 och för repetitionsutbildning fr. o. m. den 1 juli 1971. *Överbefälhavaren* och *värnpliktsverket* delar däremot inte kommitténs uppfattning att nya kravprofiler bör kunna utarbetas så att uttagning enligt förslaget kan ske fr. o. m. hösten 1971. Förslaget kan därför vad avser inskrivningsförfarandet inte genomföras förrän fr. o. m. 1972/73 års inskrivningar. Under inskrivningarna åren 1971/72 kan emellertid förslaget beaktas på så sätt att uttagning upphör till kategorier som inte längre skall direktrekryteras.

Hälso- och sjukvårdspersonal

Allmänt

Överbefälhavaren framhåller att behov av effektivare utbildning av hälso- och sjukvårdspersonalen, främst läkarna, har förelegat under en lång följd av år. Utbildning enligt föreliggande förslag anser *överbefälhavaren* vara en nödvändig förutsättning för att kraven från såväl krigsmaktens som elevernas sida skall kunna tillgodoses. Särskilt framhålls vikten av att en för hela krigsmakten gemensam sjukvårdsskola snarast kommer till stånd och att erforderlig personalförstärkning i centrala instanser tillkommer för att planera och leda medicinalpersonalens utbildning och tjänstgöring.

Försvarets sjukvårdsstyrelse lämnar följande allmänna synpunkter på kommitténs principiella förslag.

Nuvarande sjukvårdsorganisation har utformats då en bristsituation rått inom personalområdet främst avseende krigsplaceringsbara läkare, vilket lett till från medicinsk-teknisk synpunkt inte önskvärda begränsningar i de olika militära krigssjukvårdsenheternas utformning i såväl kvalitativt som kvantitativt avseende. Den nuvarande organisationen är följaktligen en inte önskvärd kompromiss mellan stora behov och små personella resurser. I och med att antalet krigsplaceringsbara läkare under 1970-talet väsentligen ökar finns förutsättningar för en höjning av den medicinska målsättningen för de olika enheterna inom krigsmaktens sjukvårdsorganisation. Den framtida uttagningen och utbildningen av läkare måste utformas med hänsyn därtill.

Sjukvårdsstyrelsen anser att de alternativa förslag, som styrelsen lämnat i de frågor där den inte delar kommitténs uppfattning avsevärt skiljer sig från gamla traditionsbundna synpunkter på den enskildes utvecklingsgång i det militära systemet. Man anser även att förslagen grundar sig på den medicinska grundsynen att få ut största möjliga medicinska effekt på olika nivåer och skall ses mot bakgrunden av en

långsamt förbättrad resurstillgång avseende medicinalpersonal. Sjukvårdsstyrelsen anser dessutom att dess förslag skapar goda förutsättningar för den revision av krigsmaktens sjukvårdsorganisation, som måste komma till stånd för att någorlunda minska klyftan mellan freds- och krigssjukvårdsorganisationen i vårt land.

Socialstyrelsen anser, i likhet med kommittén, att värnpliktsutbildningen av hälso- och sjukvårdspersonal på flera punkter måste förbättras. Kommitténs förslag till utbildningsgång för värnpliktiga läkare kan emellertid enligt styrelsens mening, på vissa punkter skapa hinder för deras civila utbildning.

Läkare

Differentiering av utbildningen

Överbefälhavaren biträder i princip föreslagen uppdelning av utbildningen för de värnpliktiga läkarna men föreslår att uppdelningen sker vid senare tidpunkt.

Cheferna för armén och marinen anser att en differentiering bör göras först sedan säkert underlag för medicinsk fackinriktning föreligger. Gemensam grundutbildning förordas därför. *Sveriges läkarförbund* delar denna uppfattning.

Chefen för flygvapnet bedömer att en uppdelning i två utbildningslinjer för läkarna är föga realistisk och föreslår i stället att man i utbildningssystemet kraftigt reducerar rent militära ämnen såsom befälsföring, bruk av vapen och rent militär taktik. Större didaktisk tyngd bör däremot läggas vid ämnena krigskirurgi, sjukvårdstaktik och fältmässig hälsovård. I övrigt anser chefen för flygvapnet att den analys som kommittén gör samt de överväganden och förslag som uttalas synes vara korrekta och grunda sig på en realitet i den nuvarande svenska sjukvårdsutvecklingen.

Försvarets sjukvårdsstyrelse anser att kommitténs förslag om uppdelning av de värnpliktiga läkarna på två olika linjer i realiteten sätter befälslämpligheten i första rummet, när det gäller kompetensen för att kunna bestrida omkring hälften av läkarbefattningarna i krigsorganisationen. Föreslagen kategoriklyvning "före påbörjad värnpliktstjänstgöring och medicinska studier" anses dessutom medföra bl. a. den allvarliga konsekvensen att den omöjliggör överföring mellan dessa båda kategorier under hela värnpliktstiden, vilket begränsar en ur krigsplacementsynpunkt önskvärd handlingsfrihet inom den militära sektorn. En sådan kan inte accepteras av styrelsen.

Sveriges läkarförbund anser att utbildningen bör vara sammanhållen t. o. m. miljöutbildningen efter fackutbildningen.

Samtliga berörda remissinstanser biträder kommitténs förslag beträffande grundläggande befälsskola.

Överbefälhavaren stöder principen att utnyttja medicine kandidater i krigsorganisationen men är tveksam om föreslaget system är mest ändamålsenligt. Han anser att ett utnyttjande av medicine kandidater

som biträdande läkare bör övervägas.

Chefen för armén delar kommitténs uppfattning att de medicine kandidaterna bättre bör tillgodogöras krigsmakten och anmäler att begränsad försöksutbildning av medicine kandidater till läkarassistent M har genomförts under sommaren 1970. Försöksresultatet har varit blandat. Utbildningen har dock av flertalet elever uppfattats som meningsfull. Trots att försöken genomförts endast med sammanlagt 65 elever (läkare och tandläkare) har det visat sig svårt att tillgodose behovet av lärare på det medicinska området. Detta har gällt såväl läkare som instruktions-sköterskor med högre utbildning. Det av kommittén angivna utbildnings-målet för läkarassistentkolan innebär ett mycket stort lärarbehov av läkare och instruktionssköterskor. Utbildningsavdelningarna bör erfaren-hetsmässigt ej överstiga 30 elever, innebärande 15 avdelningar/år (om-kring 20 med tandläkarna). Att tillfälligt för denna utbildning anskaffa ett så stort antal läkare och instruktionssköterskor under juli-augusti torde inom överskådlig tid stöta på stora svårigheter. Utöver behovet av lärare på det medicinska området innebär den av kommittén föreslagna läkarassistentutbildningen även avsevärda krav på kvalificerat militärt befäl. *Chefen för armén* anser att den miljöutbildning som föreslagits följa på läkarbiträdesutbildningen är angelägen och biträder förslaget.

Försvarets sjukvårdsstyrelse delar kommitténs synpunkt att man bör tillgodogöra krigsorganisationen den medicinska kompetens som de medicine kandidaterna besitter. Styrelsen delar dock inte kommitténs uppfattning om sättet för detta utnyttjande och framför följande kritik mot förslaget.

Kommittén har studerat en befattning vid förbandsplatsgrupp i den nuvarande krigsorganisationen som kallas läkarbiträde vilken kategori man vill ersätta med värnpliktiga medicine kandidater och därigenom spara in utbildningskostnaden för läkarbiträden. Läkarbiträdet skall enligt försvarets sjukvårdsstyrelses uppfattning i huvudsak fullgöra den typ av uppgifter som på en akutmottagning brukar falla på sjuksköterskan, såsom förbandsläggning, patientbehandling, instrumenthantering m. m. Styrelsen anser att kommittén utan närmare motivering konstaterat att medicine kandidater är vida överlägsna specialutbildade underoffi-cersuttagna värnpliktiga för läkarbiträdesgöromålen. Försvarets sjukvårds-styrelse tar bestämt avstånd från denna syn på medicine kandidaters lämplighet till sjuksköterskearbete. Varken i den nya eller den gamla studieordningen för läkare förekommer det någon utbildning i de göromål som här avses. Sjuksköterskeexamen är inte som utredningen förefaller att tro, en avsats på utbildningstrappan till läkarexamen. Det rör sig tvärtom om ett klart väsensskilt arbete, som f. n. med den nya avkortade utbildningen för sjuksköterskor innebär 2 1/2 års studier. En medicine kandidat har en utbildning som i huvudsak är teoretisk. Hans praktiska kunskaper och rutin är minimala. Krigsplacering av värnpliktiga läkare i läkarbiträdesbefattning kommer därför att tvärt emot kommit-téns uppfattning medföra en avsevärd kvalitativ försämring av biträdes-funktionen vid sjukvårdsförbanden, vilket inte är godtagbart. Förslaget

innebär även att ca 40 % av krigsmaktens totala läkarresurser satsas i bataljonsinstansen. Att i ett läge med väsentligt ökad tillgång på läkare satsa denna ökning helt på bataljonsnivå är enligt sjukvårdsstyrelsens uppfattning inte acceptabelt.

Totalförsvarssynpunkterna har hittills medfört en inte önskvärd nedprutning av bl. a. kirurgkapaciteten på brigadförbandsplatser samt etapp- och krigssjukhus. På modern krigserfarenhet grundade beräkningar av behandlingsbehov i olika krigsfall har tydligt visat, att kirurgkapaciteten i nuvarande krigsorganisation på dessa nivåer är helt otillräcklig. Den ökade läkartillgången kan lösa dessa problem först på längre sikt. Den personalkategori, som helt eller delvis kan uppfylla dessa krav och som dessutom är omedelbart gripbar för krigsorganisationen, är de medicin-studerande.

Utan att gå in på de medicine kandidaternas lämplighet för uppgiften i ett visst läge i studiegången kan man konstatera, att de under flera år innan de krigsplaceras som bataljonsläkare är fullt användbara som läkare. Sjukvårdsstyrelsen anser därför att en krigsplacering av medicine studerande vid kirurgtroppar i brigad- och etappinstans samt vid krigssjukhus omedelbart efter andra sommarens militärtjänstgöring är en förutsättning för att den militära krigssjukvården på ett godtagbart sätt skall kunna uppfylla de ökade kraven i ett modernt krig.

Med hänsyn till nyss nämnda motivering, grundad på det ur krigssjukvårdssynpunkt synnerligen prekära nuläget, avvisar sjukvårdsstyrelsen med skärpa det av värnpliktskommittén framförda förslaget att utnyttja de medicine studerandena i krigsbefattningar såsom läkarbiträden. Sjukvårdsstyrelsen föreslår i stället att medicine kandidater krigsplaceras som assistentläkare vid bakre enheter. I samband härmed kan enligt sjukvårdsstyrelsens mening i första hand tandläkare, som nu är krigsplacerade som läkarassistenter, utgå ur brigadförbandsplats, sjukhuskompani och krigssjukhus och ersättas av medicine kandidater. Vidare kan ett antal medicine kandidater tillföras etapp- och krigssjukhus för att där avlasta mer erfarna läkare från rutingörsmål.

Inom marinen med dess speciella problem finns inte anledning att minska antalet tandläkarbefattningar medan däremot en ökning av befattningar för medicine kandidater är lämplig med hänsyn till här ovan framförda synpunkter.

Socialstyrelsen finner det lämpligt att värnpliktiga läkare redan som medicine kandidater krigsplaceras i den militära krigssjukvården i befattningar som motsvarar deras medicinska kompetens t. ex. som läkarassistenter vid bakre militära sjukvårdsorgan. Styrelsen finner det inte nödvändigt att, såsom kommittén föreslagit, värnpliktiga medicine kandidater genomgår en läkarassistentkola för att kunna krigsplaceras. En del av utbildningsmomenten i den föreslagna läkarassistentkolan torde med fördel kunna ingå i läkarfackskolan i den mån de inte inryms i ordinarie läkarutbildning. Dessutom kan man förvänta att medicine kandidater i assistentbefattningar ersätts av, förutom värnpliktiga tandläkare, ett ökat antal värnpliktig vårdyrkespersonal av olika kategorier.

Chefen för marinen och Sveriges läkarförbund framför i fråga om de medicine kandidaternas utnyttjande liknande synpunkter som försvarets sjukvårdsstyrelse.

Försvarets sjukvårdsstyrelse delar kommitténs uppfattning att de värnpliktiga läkarna bör ha miljöerfarenhet för att bättre kunna tillgodogöra sig den mer teoretiskt betonade läkarfackskolan och skisserar en utbildningsgång baserad på det i förhållande till kommitténs förslag ändrade utnyttjandet av medicine kandidater i krigsorganisationen. Denna utbildningsgång går i stort ut på att de värnpliktiga läkarnas utbildning under andra utbildningsomgången skall utgöra ett led i utbildningen till bataljonsläkare och i huvudsak omfatta sjukvårdstjänsten inom kompani, arbetsuppgifter inom förbandsplatsgrupp samt befäls- och trupp utbildning. Trupp utbildningen anses däremot kunna utgå vid läkarfackskola och befälsutbildningsveckorna före krigsförbandsövning till förmån för annan utbildning. Sjukvårdsstyrelsen anser att de unga medicinarna därefter under grundläggande krigsförbandsutbildningsskedet kan utnyttjas som medicinska trupp utbildare vid såväl utbildningskontroll som fortsatt utbildning och övningar i sjukvårdstjänst för all personal och speciellt för sjukvårdsmän, sjuktransportmän och sjukvårdare.

Eftersom sjukvårdsstyrelsen inte accepterar att medicine kandidater utnyttjas i underordnad medicinalbefattning föreslår man i stället att värnpliktiga tandläkare utbildas härför och framför följande synpunkter.

Sjukvårdsstyrelsen framhåller att tandläkarna under studietiden får utbildning i instrumenthantering, sterilisations- och desinfektionsmetoder och allmän patientbehandling. De får vidare en god försvarsmedicinsk utbildning enligt de i studieordningen ingående föreslagna försvarsmedicinska kurserna I och II under förutsättning att dessa kommer till stånd, varför de med relativt liten insats från krigsmaktens sida skulle kunna utbildas till läkarbiträden.

Tillgången på tandläkare inom krigsmaktens ram är sådan, att man med fördel kan utnyttja tandläkare såväl till den nuvarande läkarassistent T-befattningen som läkarbiträdesbefattning (= läkarassistent M).

Universitetskanslersämbetet har intet att erinra mot läkarassistentkolas tidsmässiga inpassning. Ämbetet ifrågasätter dock om det inte från såväl militär som civil utbildningssynpunkt är lämpligare att kursen i försvars- och katastrofmedicin, vilken ges under den nionde terminen, föregår läkarassistentkolan.

Den av kommittén föreslagna inplaceringen av miljöutbildningen under nionde studietermen avstyrker universitetskanslersämbetet bestämt. Ämbetet anser att kommitténs förslag i detta avseende kommer att ge en halv termins studietidsförlängning. Förslaget anses omintetgöra den bundna studiegång fram till läkarexamen, som införts genom den av 1969 års riksdag beslutade reformeringen av läkarutbildningen.

Även *socialstyrelsen, Sveriges läkarförbund, Sveriges förenade studentkårer* och de *sakkunniga för översyn av samordningen mellan värnpliktsutbildning och eftergymnasiala studier* avvisar miljöutbildningens tids-

mässiga inplacering.

Chefen för marinen anser att det sannolikt är olämpligt att läkarna fullgör miljöutbildning under en liten del av ett studieblock.

Universitetskanslersämbetet föreslår i denna del att man prövar möjligheterna att föra samman miljöutbildning och läkarfackskola/fackläkar-skola till ett block, vilket inplaceras i omedelbar anslutning till läkarexamen. I detta block bör också ingå den föreslagna kursen i krigskirurgi.

Läkarfackskola och grundläggande krigsförbandsutbildning

Samtliga berörda remissinstanser har avstyrkt en differentiering före läkarfackskolan och föreslagit gemensam grundutbildning.

Mot värnpliktskommitténs förslag ifråga om kalendarisk tidsinpassning vänder sig *Sveriges läkarförbund* och *socialstyrelsen* som inte accepterar att fackutbildning fullgörs under medicinarens allmäntjänstgöring. Även *universitetskanslersämbetet* hyser betänkligheter mot en förläggning av fackutbildning under allmäntjänstgöringsavsnittet.

Försvarets sjukvårdsstyrelse har liksom övriga remissinstanser intet att erinra mot förslaget om fortsatt miljöutbildning efter läkarfackskolan i form av praktisk tjänstgöring under grundläggande krigsförbandsutbildning. Sjukvårdsstyrelsen tror att platser på sjukhus i storstadsregionerna för allmäntjänstgöring klart kommer att underskrida efterfrågan, varför man med fog kan anta att flertalet medicine licentiatier kommer att vilja fullgöra läkarfackskolan i nära anslutning till examen i avvaktan på plats för allmäntjänstgöring så att kursen kommer att bestå av ett tämligen homogent material av nyexaminerade läkare.

Chefen för flygvapnet framhåller att den fackutbildning, som f. n. meddelas vid flygvapnet krigsplacerad värnpliktig medicinalpersonal, bör konsolideras och utökas när det gäller vissa kategorier.

Läkarassistenter

Försvarets sjukvårdsstyrelse har som förut nämnts inte godtagit kommitténs förslag att använda medicine studerande i underordnad medicinalbefattning. Styrelsen föreslår i stället att de värnpliktiga tandläkarna utbildas till befattningar som benämnes läkarassistent 1 och 2, motsvarande nuvarande krigsbefattningar läkarassistent respektive läkarbiträde. Sjukvårdsstyrelsens förslag innebär därjämte att tandläkarna i brigad- och etappnivå utbyts mot medicine kandidater. Fördelen med detta är att tandläkarna kvarstår i sin krigsbefattning under praktiskt taget hela sin värnpliktstid.

Läkarassistentens skolan (45 dagar) kräver vissa medicinska förkunskaper. Den erforderliga utbildningen vid de odontologiska fakulteterna avslutas först i och med den femte terminen. Inplacering av läkarassistentens skola kan ske först efter sjätte terminen för dem som börjar studierna en hösttermin och efter femte terminen för dem som börjar en vårtermin. Efter genomgången läkarassistentens skola och bedömd lämplighet sker en

uppdelning av tandläkarna i läkarassistent 1 och 2.

Föreslagna försvarsmedicinska kurser ingående i ordinarie studieordning till tandläkarexamen måste som en följd av förskjutningen av läkarassistent skolan senareläggas — kurs 1 till efter åttonde (sjunde) terminen och kurs 2 efter tionde (nionde) terminen.

Tandläkare som utbildas till läkarassistent 1 skall genomgå tandläkarfackskola. Denna kan läggas in tidigast året efter avlagd tandläkarexamen, vilket möjliggör att utbildningen i fortsättningen inte behöver förläggas till sommarmånaderna, varigenom dess inplanering underlättas. Miljöutbildningen genomförs därefter i enlighet med kommitténs förslag under grundläggande krigsförbandsutbildning (30 dagar). Tandläkare, som skall utbildas till läkarassistent 2, genomför sin fortsatta utbildning i form av krigsmedicinsk kurs följt av sjukhustjänstgöring under sammanlagt 90 dagar. Repetitionsutbildningen planeras så att den blir en meningsfull repetition och fortutbildning för krigsplaceringsuppgiften.

Utbildningen av tandläkare till läkarassistent inom marinen kan i princip följa samma linjer som angetts för läkarassistent 1 vid armén och flygvapnet. Den måste dock präglas av de speciella krav som ställs på läkarassistent vid marinen. Sjukvårdsstyrelsen vill då särskilt nämna den med gott resultat genomförda narkosutbildningen.

Chefen för marinen betonar nödvändigheten av att nuvarande narkosutbildning av tandläkare får fortsätta då den är väsentlig för marinens krigssjukvårdsorganisation. Narkosutbildade tandläkare krigsplaceras som läkarassistenter vid kvalificerade sjukvårdsförband med speciell uppgift att sköta narkosgivningen. För totalförsvaret innebär systemet att ett större antal narkosläkare finns gripbara inom andra delar av medicinalväsendet. Utbildningen omfattar efter tandläkarfackskolan två månaders utbildning på sjukhus direkt under särskilt kontrakterade narkosöverläkare. Samtidigt på varje sjukhus går endast två tandläkare varför utbildningen blir av mycket god kvalitet. Sammanlagt utbildas tolv tandläkare per år. Utbildningen kompletteras därefter i regel med en veckolång repetitionskurs före krigsförbandsövning i befattningen.

Chefen för armén anser att fackutbildningen bör vara gemensam för läkarassistenterna.

Universitetskanslersämbetet anför att inplaceringen av de föreslagna försvarsmedicinska kurserna kan komma att påverkas av resultatet av det av ämbetet och socialstyrelsen nyligen igångsatta arbetet rörande tandläkares specialistutbildning. Beslut om olika värnpliktsperioders inplacering med hänsyn till den civila utbildningsgången bör därför fattas efter samråd med denna utredning.

Beträffande förslaget om förberedande sjukvårdstjänstgöring efter fackutbildning anför *Sveriges tandläkarförbund* att tjänstgöringen bör förläggas dels till civilt sjukhus och dels till förband under fältförhållanden.

Central utbildningsanstalt

Flertalet berörda remissinstanser delar värnpliktskommitténs uppfatt-

ning att en fast skolorganisation för genomförande av medicinalpersonalens fackutbildning snarast måste byggas upp samt att skolan lokaliseras till stockholmsområdet. Försvarets rationaliseringsinstitut anser att en lokalisering utanför stockholmsområdet bör övervägas.

Chefen för armén biträder kommitténs förslag att arméstaben får personell förstärkning för planering och ledning av utbildningen av värnpliktig medicinalpersonal. Enligt chefen för armén bör härvid en tjänst för regementsofficer inrättas från 1 juli 1971. *Cheferna för marinen och flygvapnet* samt *försvarets sjukvårdsstyrelse* och *Sveriges läkarförbund* anser att den föreslagna utbildningsanstalten bör vara underställd överbefälhavaren.

Försvarets sjukvårdsstyrelse framhåller att den av kommittén föreslagna skolorganisationen endast täcker en del av det stora utbildningsbehov som föreligger inom det militära hälso- och sjukvårdsområdet. Behovet av en för försvaret central sjukvårdsskola har med all tydlighet uttryckts redan i 1962 års försvarsutrednings betänkande II.

Sjukvårdsstyrelsen anser härutöver bl. a. att då verksamheten vid försvarets sjukvårdsskola får en klart medicinsk inriktning måste skolan ledas av en medicinskt utbildad chef. Skolan bör förutom erforderlig administrativ personal permanent tillföras kvalificerade militära befattningshavare och en fast kader av hel- och deltidstjänstgörande lärare.

Sjukvårdsstyrelsen framhåller att det är synnerligen angeläget att en för krigsmakten gemensam sjukvårdsskola snarast kommer till stånd. Förslag härom bör föreläggas 1971 års riksdag. Personal för skolans ledning bör utses i så god tid att de första kurserna kan äga rum under andra halvåret 1972. Det bör härvid uppmärksammas att organiserandet av skolan samt planläggning m. m. av kurserna kräver ett omfattande förberedelsearbete. Skolchefen jämte ytterligare någon befattningshavare bör lämpligen utses omgående efter det principbeslut om skolan fattats för att ta fram förslag rörande skolans detaljorganisation m. m.

Överbefälhavaren delar kommitténs uppfattning att chefen för medicinskalkären bör ha fackansvar för den medicinska utbildningen.

Militär fredssjukvård och fredstandvård

Försvarets sjukvårdsstyrelse räknar i likhet med värnpliktskommittén alltfjämt med att värnpliktiga läkare skall kunna beordras att viss tid tjänstgöra inom förbandssjukvården i fred.

Styrelsen framhåller vidare att kommittén har beräknat behovet av värnpliktiga läkares medverkan i den fredsmässiga förbandssjukvården till 13 500 dagar för år. Enligt en aktuell beräkning utgör behovet totalt för förbandssjukvården och inskrivningarna 16 500 dagar för år. Behovet varierar och förhoppningsvis inträder en minskning senare under 70-talet, när antalet nyexaminerade läkare ökar. Kommittén redovisar som tillgång i förbandssjukvården vissa tjänstgöringsdagar för läkare, hänfödda till besiktningsgrupp 3 och 4. Sjukvårdsstyrelsen vill dock principiellt avstyrika att värnpliktig läkarpersonal uttas att tjänstgöra inom den fredstida förbandssjukvården under längre tid än vad som kan motiveras med utbildningsskäl.

Sjukvårdsstyrelsen avvisar kommitténs förslag att de värnpliktiga tandläkarna under utbildning till läkarassistenter skall tjänstgöra inom förbandssjukvården och där tas i anspråk för sjukvisitationer, poliklinisk behandling och ronder. Förslaget avvisas främst därför att värnpliktiga tandläkare i fred inte kan anförtros att utföra några läkarundersökningar eller sådana behandlingsmetoder som ankommer på läkare.

Sveriges läkarförbund framför i dessa frågor samma synpunkter som försvarets sjukvårdsstyrelse. I övrigt ifrågasätter läkarförbundet om utbildningen av värnpliktiga läkare kräver den sammanlagda tid som vanligen tas ut för värnpliktigas underofficersutbildning. Med hänsyn till att det huvudsakliga utbildningsvärdet ligger i den civila tjänstgöringen ifrågasätter läkarförbundet om inte tjänstgöringen efter grundutbildningen kan inskränkas så att den totala tiden blir den som tas ut av vanliga värnpliktiga.

Universitetskanslersämbetet accepterar inte förslaget om förlängd grundutbildning för tandläkarna enbart motiverad med behovet av tandvård åt de värnpliktiga.

Socialstyrelsen anför att en ökad samordning av den militära fredstandvården med en successivt utbyggd folktandvård enligt folktandvårdsutredningens förslag kommer att avsevärt minska behovet av värnpliktiga tandläkare för tandvårdande uppgifter vid fredsförband.

Sveriges tandläkarförbund anser att den militära fredstandvårdens behov av tandläkare bör snarast möjligt helt tillgodoses med anställd personal.

Apotekare

Samtliga remissinstanser biträder i allt väsentligt värnpliktskommitténs förslag. Vissa erinringar framförs emellertid. *Chefen för armén, militärapoteket, apotekarsocieteten, Sveriges farmaceutförbund* och *Sveriges förenade studentkårer* ställer sig sålunda avvisande till kommitténs uppfattning att utbildning på den farmaceutiska respektive den medicinska linjen enligt den nya studieordningen är likvärdig vid urval av personal för att bestrida befattningar för värnpliktiga apotekare. Remissinstanserna framhåller att endast de som valt förstnämnda linje erhåller en god kännedom om hela det i marknaden förekommande läkemedelssortimentet samt om läkemedels handhavande och utlämning m. m. *Chefen för armén* och *militärapoteket* framhåller i detta sammanhang att värnpliktiga apotekare som utexaminerats från farmaceutisk linje och med fortsatt tjänstgöring inom apoteksväsendet allmänt sett är att föredraga i samtliga förekommande krigsbefattningar utom i laboratoriepluton, centralapotek och viss befattning inom teknisk pluton. Användbarheten inom krigsmakten är således beroende av dels val av utbildningslinje, dels yrkesinriktning efter examen, varför dessa frågor måste ägnas stor uppmärksamhet vid krigsplacering. Remissinstanserna understryker att det anförda emellertid inte påverkar kommitténs utbildningsförslag.

Kommitténs förslag att utbildningen av värnpliktiga apoteksbiträden

bör läggas ned och att eventuellt behov av biträdespersonal tillgodoses genom utnyttjande av värnpliktiga som grundutbildats i sjukvårdstjänst tillstyrks av *chefen för armén* och *Sveriges farmaceutförbund*. Chefen för armén framhåller dock att apoteksbiträdena representerar en avsevärd kompetenstillgång på läkemedelsområdet som ersättarna inte har och att förslaget därför kan innebära en kvalitetssänkning. Denna bör emellertid uppvägas av att bl. a. flertalet befattningar för receptarier ändras till befattning för biträdande apotekare. *Militärapoteket* delar chefens för armén uppfattning att förslaget i denna del kan innebära en kvalitetssänkning men vill främst med hänsyn till svårigheterna att ge apoteksbiträdena en helt adekvat miljöutbildning inte motsätta sig kommitténs förslag.

Värnpliktskommitténs förslag om utbildningstidens förläggning och fördelning biträds i huvudsak av remissinstanserna, dock med den invändningen att det med hänsyn till det studiefria sommaruppehållets längd knappast torde vara möjligt att, såsom föreslagits, kunna disponera 90 dagar för utbildningen vid apotekarbefälsskolan. *Chefen för armén* och *militärapoteket* föreslår att utbildningstid därför förs över från nämnda skola till apotekarfackskolan.

Militärapotekets uppfattning i här berörda frågor delas helt av *försvarets sjukvårdsstyrelse*.

Veterinärer

Samtliga berörda remissinstanser motsätter sig förslaget om rekrytering av veterinärpersonal genom överföring. Flertalet remissinstanser ifrågasätter vidare möjligheterna av att på det sätt som kommittén föreslagit ta ut lämpliga värnpliktiga för utbildning till chefer för livsmedelsproducerande förband.

Överbefälhavaren anser beträffande uttagning och utbildning av veterinärer att dessa vid inskrivningarna bör uttas för utbildning till civilmilitär befattning av officers tjänsteklass. Han anför vidare att det totala antalet är så ringa att det inte innebär någon väsentlig vinst att vidta den differentiering i fråga om uttagning och utbildning som föreslagits av kommittén.

Chefen för armén framhåller att veterinärerna i likhet med läkare, tandläkare och apotekare under olika perioder av sin värnpliktstid kan bedömas vara mest angelägna för att tas i anspråk inom antingen det civila eller det militära veterinärväsendet. För att med bibehållen handlingsfrihet säkerställa totalförsvarets behov av veterinärer bör därför hela den årliga kvoten värnpliktiga veterinärer militärt utbildas som veterinärer och inte i någon annan befattning. De bör därför vid uttagning behandlas på samma sätt som läkare, tandläkare och apotekare och få en i omgångar uppdelad utbildningsgång som i stort bör överensstämma med vad som av kommittén föreslagits gälla för apotekare. Grundutbildningen bör härvid omfatta omkring 255 dagar. Mot bakgrunden av att veterinärernas civila yrkesutövning kan ges en direkt militär tillämpning som gör dem kompetenta att efter kort grundutbildningstid vara chefer för bl. a.

slakteriplutoner anser arméchefen att veterinärerna vid inskrivningen bör uttas för utbildning till civilmilitär befattning för officer.

Försvarets sjukvårdsstyrelse anför att den omfattande veterinärmedicinska och grundläggande medicinska utbildning som meddelas varje veterinär under utbildningen vid veterinärhögskolan är av sådant värde för krigsmakten att varje utnyttjande av veterinärer utanför det veterinärmedicinska—medicinska fackområdet inte kan accepteras. De värnpliktiga veterinärerna bör därför även militärt utbildas som veterinärer och inte i annan befattning.

Veterinärstyrelsen framhåller att vad värnpliktskommittén anför om att den militära och den civila krigssjukvårdsorganisationen bör ses som en enhet vid placering av läkarpersonalen och att tillgängliga personella resurser bör utnyttjas så att det bäst gagnar den samlade krigssjukvården i minst lika hög grad gäller veterinärerna och den veterinärmedicinska verksamheten. Styrelsen anser det som helt meningslöst att låta ens någon del av värnpliktsgruppen veterinärer genomgå normal värnpliktsutbildning, eftersom veterinärkåren i sin helhet tas i anspråk för veterinärmedicinska uppgifter i beredskaps- eller krigssammanhang. Värnplikts-tiden bör i stället utnyttjas till att ge alla dessa värnpliktiga den veterinärmedicinskt inriktade vidareutbildning som kan vara av värde i försvarssammanhang och som härigenom kan komma hela totalförsvaret tillgodo. Det är därför enligt styrelsens mening ett påtagligt slöseri med tid och medel att ge värnpliktiga studerande vid veterinärhögskolan en värnpliktsutbildning som inte kommer till nytta under deras fortsatta tjänstgöring som veterinärer i totalförsvaret. Kommitténs förslag att ta ut sex värnpliktiga inträdessökande till veterinärhögskolan för plutonchefsutbildning bedömer styrelsen som meningslöst med hänsyn bl. a. till att kanske samtliga relativt snabbt efter examen och med hänsyn till fredsanställning måste reserveras för andra uppgifter vid exempelvis veterinärhögskolan och veterinärmedicinska anstalten eller för annan med hänsyn till fortsatt utbildning och erfarenhet mera adekvat krigsplacement. Styrelsen anser vidare att föreslagen uppdelning av veterinärkontingenten är omotiverad med hänsyn till att dels båda ifrågakarande kategorier har samma behov av försvars- och kompletteringsutbildning, dels att en kategoriklyvning är ogenomförbar om man eftersträvar största möjliga utnyttjandeeffekt av kårens sakkunskap. Styrelsen föreslår avslutningsvis att veterinärernas värnpliktsutbildning bör få i stort samma utformning som hittills och dessutom anpassas till studiegången vid veterinärhögskolan. Den totala värnpliktskyldigheten bör reduceras och grundutbildningen omfatta ca 255 dagar.

Även *Sveriges veterinärförbund* finner det obefogat att värnpliktiga veterinärer genomgår en omfattande allmän militärutbildning i stället för specialutbildning inriktad på civilmilitär befattning. Förslaget om att vid inskrivningen ta ut värnpliktiga blivande veterinärstuderande för utbildning till chefer för livsmedelsproducerande förband bedömer förbundet som helt orealistiskt med hänsyn till antalet inträdessökande till veterinärhögskolan ställt i relation till antalet slutligt antagna och till för-

utsättningarna för att dessa när fram till veterinärexamen. Förbundet finner vidare starka skäl tala för att den totala tjänstgöringsskyldigheten för värnpliktiga veterinärer kortas ned till samma nivå som gäller för värnpliktiga läkare. Grundutbildningen föreslås därvid av förbundet omfatta ca 240 dagar.

Sveriges förenade studentkårer ställer sig också avvisande till kommitténs förslag och framhåller härvid bl. a. att föreslagen utbildning skulle för många av de värnpliktiga som vunnit inträde vid veterinärhögskolan medföra att utöver värnpliktsåret viss del av en studietermi kommer att tas i anspråk för militärtjänstgöring. Med hänsyn till den nuvarande bundna och komprimerade studiegången vid veterinärhögskolan kan bortfallet av en studiemånad innebära ett helt års försening i studierna. Ett uppspaltande och avbrytande av en utbildning som redan är lång och betungande för såväl de studerande som samhället måste te sig som ett avsevärt studiesocialt och ekonomiskt misshushållande. Liksom flertalet övriga remissinstanser anser Sveriges förenade studentkårer att den nuvarande totala tjänstgöringsskyldigheten för de värnpliktiga veterinärerna bör avkortas.

Hälsovårdsinspektörer

Värnpliktskommitténs förslag att hälsovårdsinspektörerna rekryteras genom överföring av civilt verksamma hälsovårdsinspektörer efter omskolning och sedan den värnpliktige fullgjort minst en krigsförbandsövning i befattning för vilken han grundutbildats biträds av *överbefälhavaren, chefen för armén och försvarets sjukvårdsstyrelse*. Sjukvårdsstyrelsen anser dock att all repetitionsutbildning bör fullgöras i befattning som hygieniker eller som utbildning härtill. Styrelsen godtar inte att någon krigsförbandsövning fullgörs i annan befattning.

Statens institut för folkhälsan framhåller att det f. n. pågår en översyn av hälsovårdsinspektörsutbildningen. Det kan därvid förväntas att utbildningen föreslås avsevärt utökad med ökat utrymme för undervisningen i modern omgivningshygien och allmänna miljöfrågor. De för militära förhållanden specifika hälsovårdsproblemen kommer att härigenom uppta allt mindre del i den civila hälsovårdsinspektörens utbildning och yrkesverksamhet. Institutet anser det därför uteslutet att hälsovårdsinspektörerna kan bibringas tillräckliga kunskaper i militär hälsovård inom den tidsram för omskolning som föreslås av värnpliktskommittén. Institutet hävdar därför att den utbildning i militär hälsovård som meddelas dessa värnpliktiga i och för sig motiverar att en speciell militär grundutbildning införs för dem. Om organisatoriska förutsättningar för en sådan grundutbildning inte föreligger, kan dock, som föreslagits, utbildningen ges i form av en omskolningskurs. Denna bedöms behöva omfatta 40-50 dagar. I likhet med chefen för armén och försvarets sjukvårdsstyrelse anser institutet för folkhälsan att omskolningsutbildningen bör förläggas till den föreslagna centrala utbildningsanstalten för fackutbildning m. m. av medicinalpersonal.

Fototeknisk personal

Överbefälhavaren och *cheferna för armén och flygvapnet* delar inte kommitténs uppfattning att kraven för uttagning till fototolk kan begränsas till genomgången gymnasium på naturvetenskaplig eller teknisk linje. Chefen för flygvapnet anser att fototolken är en så viktig länk i ett exklusivt och dyrbart underrättelsesystem att påtaglig risk föreligger för effektminskning, om urvalssystemet ändras. Han föreslår därför att nuvarande urvalssystem med rekrytering bland högskoleutbildad personal bibehålls. Skulle detta inte vara möjligt föreslår han att urvalet i så fall sker dels bland personal med goda skolbetyg i främst matematiska ämnen och dels bland personal som utnyttjar flygbilder i sin civila verksamhet.

I fråga om grundutbildningen biträder chefen för flygvapnet kommitténs förslag att fototolkarna skall ha en med andra grupper värnpliktiga likformig allmänmilitär utbildning, men anser att de i likhet med övriga kategorier erhåller 450 dagars grundutbildning och inte 420 som kommittén föreslagit.

Cheferna för armén och flygvapnet anser att fototolkarna efter genomgången grundutbildning skall förordnas till civilmilitär tjänsteman med fänriks tjänsteklass i likhet med språktolkarna. Båda försvarsgrenscheferna biträder i princip kommitténs förslag att fototolkutbildningen överförs från armén till flygvapnet. En överföring till flygvapnet av flygfototolkutbildningen måste enligt chefen för flygvapnet föregås av ytterligare utredning. Förutsättningen för ett övertagande av utbildningen är dock att flygvapnet tillförs personella resurser samt att erforderliga lokaler kan tillkomma.

Chefen för flygvapnet delar kommitténs uppfattning att utbildningen i framtiden bör förläggas till Södermanlands flygflottilj (F 11) men framhåller att den undersökning som gjorts gett vid handen att F 11 på grund av personal- och lokalbrist inte kan överta hela utbildningen.

*Övrig stabspersonal m. fl.**Meteorologer*

Överbefälhavaren biträder inte värnpliktskommitténs förslag att värnpliktiga skall uttas för utbildning till civilmilitär befattning för underofficer utan förordar att de värnpliktiga meteorologerna med hänsyn till deras tjänstgöring vid bl. a. flygvapnets baser som vakthavande meteorolog med fullt ansvar för vädertjänsten bör uttas för utbildning till civilmilitär befattning för officer. Samma uppfattning hävdas av *chefen för flygvapnet* som därutöver anför följande synpunkter i fråga om dessa värnpliktigas funktionsnivå. Den av värnpliktskommittén föreslagna sänkningen av befattningsnivån från officers- till underofficersnivå kan få en oförmånlig inverkan på rekryteringen eftersom utbildningsgången blir mindre attraktiv än den f. n. är. Kommittén synes inte heller ha tagit hänsyn till att den kvalificerade matematiknaturvetenskapliga utbildning som flertalet värnpliktiga meteorologer har väl motiverar uttagning för

utbildning till officersbefattning. Den förlängning av den totala tjänstgöringsskyldigheten för de värnpliktiga meteorologerna som föreslås utgör knappast ett godtagbart motiv för sänkningen av funktionsnivån. Chefen för flygvapnet jämför härvid meteorologerna med de värnpliktiga apotekarna och framhåller att de sistnämndas totala tjänstgöringsskyldighet föreslås minskad från nuvarande 540 till 434 dagar medan deras uttagning för utbildning till officersbefattning likväl bibehålls. Sänkningen av funktionsnivån för meteorologerna är mot bakgrund av denna jämförelse enligt flygvapenchefens mening svärförståelig. Han påtalar också det psykologiska i att i krigsorganisationen införa meteorologpersonal i en lägre funktionsnivå än den som den flygande personalen är van vid att ha kontakt med under fredsförhållanden. Enligt hans mening innebär detta en sänkning av den standard som sistnämnda personal har rätt att fordra.

Skyddsingenjör, skyddstekniker, skyddsunderofficer och radiakassistent

Kommitténs förslag att endast använda benämningen skyddsingenjör och skyddsunderofficer samt att rekrytera ingenjörerna ur skyddsunderofficerskategorin biträds av *överbefälhavaren* och *chefen för armén*. Arméchefen anser dock att urvalet bör göras redan under grundutbildningen och att de som uttas genomgår utbildning inriktad på befattning som skyddsingenjör i brigad och fördelning. Efter genomförd krigsförbandsövning som skyddsingenjör till förfogande bör krigsplacering ske.

Chefen för marinen anser att benämningen skyddstekniker bör kvarstå eftersom denna benämning tydligt anger sambandet med skyddsingenjör och att benämningen skyddsunderofficer lätt kan sammankopplas med skyddsofficer. Han biträder däremot kommitténs förslag om krav på högskolekompetens för båda kategorierna samt att ingenjörerna rekryteras bland lämpliga "tekniker". *Försvarets forskningsanstalt* stöder i allt väsentligt kommitténs förslag och betonar särskilt vikten av att kraven på akademisk examen uppfylls.

Signalskyddspersonal

Överbefälhavaren biträder värnpliktskommitténs förslag att specialtjänstuttagning för signalkontroll- och signalskyddstekniker upphör och att dessa rekryteras från grundutbildningskategorin kommunikationstelegrafister efter det att de fullgjort viss del av grundutbildningen. Värnpliktskommitténs beskrivning av signalkontrollteknikernas arbetsuppgifter anser överbefälhavaren i stort vara rättvisande och biträder föreslagen avkortning av tjänstgöringstiden. Han biträder däremot inte att den tillämpade utbildningen sker enbart inom signaltruppernas övningsorganisation utan framhåller att signalkontrollen är avsedd att täcka hela totalförsvaret, vilker kräver ingående kunskaper om signalmetoder m. m. inom alla myndigheters signálnät. Hans anser därför att den tillämpade kontroll som tidigare ägt rum inom civila organisationer och vid stabs-

tjänstövningar inom totalförsvaret under tjänstgöringen vid totalförsvarets signalskyddsavdelning bör fortsätta. Överbefälhavaren avvisar bestämt kommitténs alternativa förslag att lämpliga signalkontrolltekniker omskolas till signalskyddstekniker först sedan minst en krigsförbandsövning fullgjorts. Däremot biträder han alternativet att urvalet till signalskyddstekniker sker bland kontrollteknikerna under grundutbildningen förutsatt att samtliga är underbefälsuttagna.

Chefen för armén biträder kommitténs alternativa förslag att urvalet av signalskyddsteknikerna sker bland signalkontrollteknikerna under grundutbildningen. Med hänsyn till det ringa antal värnpliktiga som skall utbildas till signalskyddstekniker ifrågasätter chefen för armén om det inte vore lämpligt att utbildning av denna kategori anordnas endast vartannat eller vart tredje år.

Personalvårdspersonal

Överbefälhavaren biträder inte värnpliktskommitténs förslag att krigsorganisationens behov av värnpliktiga personalvårdsassistenter tillgodoses genom överföring och omskolning av lämpliga äldre värnpliktiga utan föreslår att nuvarande uttagning och utbildning bibehålls. Överbefälhavaren anför att kommitténs princip att ta tillvara värnpliktiga med lämplig civil bakgrund tillämpas redan enligt nuvarande utbildningssystem genom att ca 20 % av behovet av personalvårdspersonal i krigsorganisationen tillgodoses genom överföring efter grundutbildning. Vidare framhålls att de grundrekryterade personalvårdsassistenternas facktjänstgöring utgör en värdefull miljöutbildning för avsedd krigsbefattning. Överbefälhavaren biträder inte heller kommitténs förslag om att personalvårdsassistenten överförs till kategorin civil personal. Med hänsyn till att personalvårdsassistenten ofta torde komma i situationer där han måste ge order och anvisningar på fältet bör han vara civilmilitär med officers tjänstklass. Beträffande värnpliktskommitténs synpunkter på nuvarande utbildning av dessa värnpliktiga anser sig Överbefälhavaren kunna konstatera att kommitténs underlag varit bristfälligt och delvis inaktuellt. Kommitténs slutsats att utbildningen inte ger eleverna förmåga att bestrida befattningar i krigsorganisationen bedömer Överbefälhavaren därför som missvisande. Beträffande föreslagen användning av handräckningsvärnpliktiga som arbetskraftsförstärkning på personalvårdsexpeditionen i fred anser Överbefälhavaren att detta innebär både för- och nackdelar. Att förbanden inte behöver utbilda sina värnpliktiga personalvårdsassistenter för uppgifter vid krigsförband nämns som en fördel under det att nackdelarna bl. a. består i att dessa värnpliktiga inte kan delta i fältnässiga övningar och därvid förvärva erforderlig miljöerfarenhet, att uttagningsmöjligheten begränsas samt att de sannolikt behöver längre fredsutbildning än de värnpliktiga personalvårdsassistenterna, varigenom utnyttjandetiden minskar. Överbefälhavaren understryker avslutningsvis att handräckningsvärnpliktiga visserligen kan vara ett komplement till värnpliktiga personalvårdsassistenter men inte ersätta dessa.

Chefen för armén delar värnpliktskommitténs uppfattning att perso-

nalvårdsassistenternas utbildning bör anknyta till de förhållanden under vilka truppen fullgör sina uppgifter i fält. Däremot delar chefen för armén inte uppfattningen att rekryteringen av personalvårdsassistenter bör ske genom överföring av lämpliga äldre värnpliktiga. Han förordar att personalvårdsassistenterna i stället skall utgöras av värnpliktiga kategori F med en grundutbildning som omfattar allmänmilitär utbildning och befattningsutbildning, fackutbildning och praktiktjänstgöring vid kompani före krigsplacering som bataljonsassistent samt därefter repetitionsutbildning som bataljonsassistent vid krigsförbandsövning och assistent i högre stab efter särskild fackövning.

Försvarets rationaliseringsinstitut biträder kommitténs förslag om rekrytering av personalvårdsassistenter genom överföring av äldre värnpliktiga med lämplig civil utbildningsbakgrund. Institutet finner det däremot vara i viss mån inkonsekvent att låta en annan värnpliktskategori, nämligen handräckningsvärnpliktiga, delvis ersätta den borttagna gruppen och fullgöra vissa av dess uppgifter inom fredsorganisationen. Uppgifterna bör i stället utföras av anställd arbetskraft genom en successiv ökning av antalet personalvårdskonsulenter. Biträde med expeditionella göromål m. m. bör tillgodoses genom förbandens skrivcentraler. Institutet påpekar att den ökning av antalet handräckningsvärnpliktiga som skulle bli en följd av kommitténs förslag också skulle innebära en kostnadsökning eftersom det totala behovet av värnpliktiga för personalvårdande uppgifter inte minskas.

Även *utredningen om handräckningsvärnpliktiga* ansluter sig till kommitténs förslag om att behovet av värnpliktiga personalvårdsassistenter i krigsorganisationen tillgodoses genom överföring och omskolning av värnpliktiga med lämplig utbildning och yrkeserfarenhet. I likhet med försvarets rationaliseringsinstitut avstyrker utredningen förslaget om användande av handräckningsvärnpliktiga som arbetskraftsförstärkning vid personalvårdsdetaljerna. Utredningen anför härvid i stort detsamma som institutet. Expeditionell service åt personalvårdsdetaljen bör lämnas av skriv- och budcentralerna. Erforderlig arbetshjälp på fritid inom bibliotek, fritidshem och fritidsläger bör enligt utredningen lämpligen kunna lämnas av värnpliktiga mot arvode.

Centralförbundet för befälsutbildning avstyrker kommitténsförslag till utbildning av värnpliktiga personalvårdsassistenter. Förbundet avvisar också att personalen hänförs till civil befattning.

Fältpostpersonal

Överbefälhavaren biträder i allt väsentligt värnpliktskommitténs förslag. Eftersom befälsbefattningar, bl. a. chefsbefattningar på fältpostkontor vid förband, ställer avsevärda krav på självständigt militärt befälsutövande understryker överbefälhavaren betydelsen av att endast personal med militär befälslämplighet uttas till sådana befattningar inom fältpostorganisationen. Denna personal bör i motsats till vad kommittén föreslagit hänföras till civilmilitär personal.

Även *chefen för armén* biträder i huvudsak kommitténs förslag.

Chefen för armén förordar dock att överföring och omskolning till fältpostbefattning av värnpliktiga som är anställda vid postverket i administrativ karriär bör ske före andra krigsförbandsövningen. Utbildningsansvaret för omskolningen bör åvila chefen för armén i samråd med poststyrelsen och omfatta även det utbildningsbehov som föreligger vid marinen och flygvapnet. Liksom överbefälhavaren hävdar arméchefen att endast värnpliktiga med militär befälslämplighet bör komma ifråga för uttagning till befälsbefattningar vid fältpostorganisationen och att fältpostpersonal i chefsbefattning hänförs till civilmilitär personal.

Poststyrelsen tillstyrker i stort värnpliktskommitténs förslag men hävdar att omskolning till krigsbefattning i fältpostorganisationen bör ske redan efter första krigsförbandsövningen. Styrelsen hävdar också att fältpostpersonalen med hänsyn till de krav som verksamheten i fält ställer på denna personal bör hänföras till kategorin civilmilitär personal samt att krigsbefattningsutbildningen bör omfatta förutom utbildning i fältposttjänst även militär befälsutbildning.

Teknisk personal

Luftvärnets tekniska personal

Överbefälhavaren och *chefen för armén* biträder kommitténs förslag att grundutbildning påbörjas först efter att civil studiekompetens förvärvats samt att rekryteringen till ingenjörsbefattningarna sker från tekniker-kategorin sedan teknikerna fullgjort del av repetitionsutbildningen.

Med hänsyn till att förseningar i den civila studiegången kan förväntas anser överbefälhavaren och chefen för armén att tidpunkterna för tjänstgöringens påbörjande bör ges en mera tänjbar tolkning.

Övrig teknisk personal inom armén

Chefen för armén godtar inte kommitténs förslag att sammanslå nuvarande signaltekniker och signalmekaniker till en kategori. Däremot anser han att den kritik som framförts mot nuvarande utbildning av signaltekniker är berättigad. Tvärt emot kommittén anser chefen för armén att väsentligt skilda krav ställs på de båda kategorierna såväl beträffande arbetsuppgifterna som under utbildningen. Chefen för armén säger sig därför inte kunna godta sådana åtgärder som inskränker möjligheterna att utbilda personal med tillräckligt bred kunskap. Signalteknikerna bör fullgöra tjänst i likhet med underofficersuttagna värnpliktiga. Chefen för armén förordar att man fastställer den signaltekniska personalens utbildning först sedan pågående utredningar angående TSB-organisationen slutförts. I övrigt finner chefen för armén kommitténs förslag principiellt lämpliga. *Överbefälhavaren* biträder chefens för armén synpunkter.

Chefen för armén har ingen erinran mot kommitténs förslag att tygtekniker utgår som grundutbildningskategori. Teknisk högskoleexamen anser han skall vara krav för uttagning till tygingenjör övrig stab och stubsunderofficer i teknisk underrättelsetjänst. Föreslagen tid för omskol-

ning till tygingenjör kontroll anser chefen för armén vara otillräcklig.

Mot kommitténs förslag att rekrytera tygingenjör förråd och ammunitionsmän genom överföring ställer sig chefen för armén tveksam. Han anser att de viktiga uppgifter som åligger denna personal — dvs. att undersöka och tillvarata användbara delar av skadad tygmateriel och ammunition samt speciellt svårersättliga förnödenheter på stridsfältet — inte har beaktats tillräckligt av kommittén. Chefen för armén föreslår därför att nuvarande system med en från början fackinriktad utbildning bibehålls. Eftersom av dessa kategorier krävs kunskaper som inte kan förvärfvas utanför krigsmakten skulle det behövas en omskolningskurs om 2–3 månader. Chefen för armén anser dessutom att båda kategorierna bör hänföras till civilmilitär personal.

Flottans tekniska personal

Chefen för marinen accepterar inte en kompetenssänkning beträffande ingenjörsbefattningarna utan anser högskolekompetens vara ett krav. Med undantag av skeppsbyggnadsingenjörer anser chefen för marinen att gemensam grundutbildning kan anordnas för tekniker och ingenjörer. Endast ingenjörer med högskolekompetens anses kunna uppfylla kraven på befattningar som vapeningenjör. Skeppsbyggnadsingenjörer bör grundutbildas till befattningen och ges civilmilitär status och inte som kommittén föreslagit rekryteras genom överföring av lämpliga värnpliktiga, civilt verksamma inom varvsindustrin.

Kustartilleriets tekniska personal

Chefen för marinen anser i motsats till värnpliktskommittén att nuvarande minmekanikers uppgifter är av sådant slag att de bör ersättas med mintekniker. Den militära utbildning som kommittén föreslagit för minmekanikerna anses däremot lämplig även för teknikerna.

Flygvapnets tekniska personal

Chefen för flygvapnet biträder inte värnpliktskommitténs förslag att nuvarande *robotingenjörer* benämnas systemtekniker och att utbildningstiden avkortas.

Många av kommittén framförda synpunkter anses bygga på felaktiga ingångsvärden. Vissa synpunkter är dock väsentliga och dessa har redan beaktats eller kommer att beaktas vid utbildningen av värnpliktiga robotingenjörer. Avkortningen av utbildningstiden drabbar enligt chefen för flygvapnet den fortsatta systemövervakar- och befälsutbildningen vid robotdivision genom att övrig utbildning till största delen är kopplad till befintliga kurser. Robotingenjörens uppgift är enligt chefens för flygvapnet uppfattning att vara systemövervakare på plutonchefsnivå och inte på teknikernivå. Kommitténs förslag angående omfattningen av särskild övning anser chefen för flygvapnet vara realistisk.

Värnpliktskommitténs förslag att värnpliktiga robotingenjörer endast förordnas i sergeants tjänsteklass biträder inte chefen för flygvapnet som

franhåller att utbildningen till systemövervakare är intensiv och resultatet beroende av robotingenjörernas egen vilja att lära. Att inte befordra robotingenjören till officer skulle därför till en del minska motivationen. Dessutom skulle det innebära ett ekonomiskt avbräck för honom under de ofta återkommande repetitionsutbildningarna. Vidare bedömer chefen för flygvapnet att möjligheten att utnyttja frivilligt tjänstgörande robotingenjörer kommer att minska avsevärt. Han anser dessutom att den föreslagna utbildningen till underofficer kräver en kompensation i form av utbildnings- och tjänstgöringspremie men att detta inte är möjligt idag.

Överbefälhavaren biträder kommitténs förslag att robotingenjörer rekryteras endast bland blivande civilingenjörer.

Chefen för flygvapnet avstyrker värnpliktskommitténs förslag att *flygfältsingenjörerna* delas upp i två grupper, att benämningen flygfältsingenjör begränsas till stabsbefattningar och hänförs till befattningar för civil personal samt att krigsförbandsövningar i form av fältarbetskurser inte bör förekomma. Chefen för flygvapnet föreslår bl. a. att flygfältsingenjörer även framdeles rekryteras av flygstaben på frivillighetens väg. Han föreslår vidare att ett eventuellt beslut om utbildning som omfattar flygfältsingenjörer får anstå tills pågående utredning därom inom flygvapnet slutförts.

Övrig personal

Forskningstekniker

Kommitténs förslag att forskningstekniker skall utgå som värnpliktskategori biträds av *överbefälhavaren* och *försvarets forskningsanstalt*.

Psykologer

Förslaget att rekrytera psykologbefattningarna genom överföring av värnpliktiga med civil yrkeserfarenhet sedan dessa fullgjort grundutbildning och viss del av repetitionsutbildning biträds av *överbefälhavaren*. *Militärpsykologiska institutet* anmäler tveksamhet mot överföringsrekrytering av värnpliktiga psykologer i den omfattning som kommittén föreslagit. Bl. a. anser institutet det tveksamt om det på lång sikt kommer att finnas tillräckligt antal civilt yrkesverksamma kliniska psykologer som är lämpliga och kan undvaras till militära uppgifter. Institutet tror inte att de goda möjligheter som nuvarande rekryteringsform ger i fråga om personalkännedom, kontroll av utbildningsmeriter m. m. samt till noggrann uppföljning även av motivation och militär lämplighet i övrigt kommer att finnas vid en överföringsrekrytering. Institutet förutsätter därför att om urvalsmässiga och andra problem inte kan bemästras en återgång får ske till nuvarande kombinerade rekryteringssystem.

Värnpliktsförmåner

I fråga om förslaget till värnpliktsförmåner har detta inte föranlett några erinringar från remissinstansernas sida. *Försvarets civilförvaltning*

anför att ändring härvid erfordras i 6, 14 och 15 §§ värnpliktsavlöningskungörelsen (1970:676).

Ekonomiska konsekvenser av värnpliktskommitténs förslag

Överbefälhavaren anser att det är en allvarlig brist att de ekonomiska konsekvenserna av förslagen inte har behandlats närmare i utredningen och finner det tveksamt om de kostnadsbesparingar som redovisats kommer att kunna täcka de kostnadsökningar som uppstår. Han redovisar härvid kostnaden för omarbetning av krigsbefattningskataloger, personaltabeller, befattningstypkataloger och kravkataloger vid värnpliktsverket, vilka uppskattats till omkring 500 000 kr. Vidare redovisas lönekostnader för projektledare och annan personal vid värnpliktsverket, beräknade till omkring 150 000 kr. för budgetåret 1971/72. Härutöver tillkommer inte angivna kostnader i samband med datamaskinellt arbete vid verket. Överbefälhavaren pekar vidare på uppkommande lönekostnader samt kostnader för administration, lokaler m. m. för den föreslagna centrala sjukvårdsskolan samt lönekostnader för en på grund av förslaget inrättad tjänst vid flygvapnets väderskola. sistnämnda kostnad beräknad till ca 40 000 kr. för år.

Värnpliktsverket anför att utöver de av överbefälhavaren angivna kostnadsökningarna vid verket tillkommer efter budgetåret 1972/73 kostnader för varaktigt erforderlig begränsad personalförstärkning och teknisk kapacitetsökning.

Försvarets rationaliseringsinstitut uttalar tveksamhet beträffande riktigheten av delar av kommitténs ekonomiska resonemang och finner att den av kommittén angivna minskningen av antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga bör reduceras från 110 000 till 70 000 dagar per år. Institutet bedömer att kostnadsökningar kommer att uppstå för att ersätta personalvårdsassistenterna med handräckningsvärnpliktiga, beräknad kostnad 600 000–700 000 kr. för år, för löner till personal vid en central sjukvårdsskola, beräknade till 400 000 kr. för år, för administration och avskrivningar vid denna skola, för en nyinrättad tjänst vid flygvapnets väderskola, för fast anställda tygtekniker inom kustartilleriet samt för utbildningsinsatser m. m. på ett flertal områden t. ex. för läkarassistentsskola och för utbildning av telehantverkare.

Militärpsykologiska institutet anför att utöver av värnpliktskommittén angivna kostnader 200 000 kr. för anställande av civila psykologer vid inskrivningarna behövs medel för utbildning av reserver för dessa. Kostnaden för denna utbildning beräknas av institutet uppgå till ca 50 000 kr. för år.

Departementschefen

I 27 § 1 mom. D. värnpliktslagen (1941:967, omtryckt 1969:378) finns f.n. särskilda bestämmelser om värnpliktstjänstgöringen för värnpliktiga som a) bedriver eller avser att bedriva studier för utbildning till ingenjör vid högskola eller annan därmed jämförlig högre läroanstalt för utbildning till läkare, tandläkare, apotekare eller veterinär eller eljest i sådana ämnen att hans insikter kan vara till särskilt gagn för krigsmakten eller b) fullbordat eller påbörjat teknisk yrkesutbildning av den art att hans insikter kan vara till särskilt gagn för krigsmakten.

Beträffande dessa värnpliktiga får Kungl. Maj:t, om det är lämpligt, förordna att den värnpliktige skall fullgöra tjänstgöring om 394 dagar i stället för övriga värnpliktigas grund- och repetitionsutbildning. Denna tjänstgöring skall fullgöras som dels soldat- och befälsutbildning eller enbart soldatutbildning, dels fackutbildning och facktjänstgöring. Värnpliktiga som avses under a) ovan får utöver denna tjänstgöring äläggas att fullgöra fortsatt tjänstgöring under högst 146 dagar, om detta anses påkallat för att bibringa och vidmakthålla erforderliga kunskaper för avsedd mobiliseringsbefattning.

Kungl. Maj:t har fastställt utbildningstiden till 540 dagar för samtliga kategorier värnpliktiga som är uttagna för utbildning i specialtjänst utom för läkare och nyssnämnda kategori med teknisk yrkesutbildning. För läkarna är utbildningstiden numera 420 dagar.

1966 års värnpliktskommitté, som ingående undersökt och kartlagt utbildningens omfattning för var och en av de olika kategorierna värnpliktiga som tas ut för utbildning i specialtjänst, föreslar att nuvarande uttagning av värnpliktiga för utbildning i sådan tjänst upphör. Utbildningen av värnpliktiga som avses för befattningar som f.n. rekryteras med värnpliktiga i specialtjänst genomförs i likhet med vad som gäller för övriga värnpliktiga i form av grundutbildning och repetitionsutbildning. Detta innebär i huvudsak följande.

Grundutbildningen omfattar för samtliga här avsedda värnpliktiga allmänmilitär utbildning i erforderlig omfattning, befattningsutbildning och militär miljöutbildning under fältmässiga förhållanden. Befattningsutbildningens längd avvägs med hänsyn till den värnpliktiges civila utbildningskompetens. Genom att befattningsutbildningen på detta sätt i många fall avkortas blir också grundutbildningstiden totalt sett kortare.

Nuvarande grundutbildning till vissa befattningar upphör. Rekrytering till dessa befattningar sker genom överföring av personal med annan befattningsutbildning och med en för den nya befattningen lämplig civil yrkeskompetens. Överföring sker efter viss kompletteringsutbildning. Vidare sker i ökad utsträckning och efter erforderlig kompletterande utbildning överföring från befattning i lägre till befattning i högre funktionsnivå, t. ex. inom de tekniska specialområdena.

Repetitionsutbildningen fullgörs i form av krigsförbandsövningar och särskilda övningar i likhet med vad som gäller för övriga värnpliktiga. För att tillgodose de behov av befattningsutbildning och kompletteringsut-

bildning som föreligger i samband med bl. a. överföring till befattning får tiden för en krigsförbandsövning och för särskild övning användas för utbildning som kallas fackövning resp. särskild fackövning.

Genom att all utbildning väsentligen är inriktad på att den värnpliktige under sin värnplikts tid skall bestrida en befattning i krigsförband bortfaller i princip den hittillsvarande möjligheten att utnyttja värnpliktsutbildningen för nu ifrågakommande kategorier för att tillgodose behov av personal för fredsproduktion.

Värnpliktskommittén lämnar med utgångspunkt i nu redovisade principer detaljerade förslag till utbildningens utformning för de olika kategorierna värnpliktiga.

Värnpliktskommittén beräknar att dess förslag innebär en minskning av antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga med omkring 110 000 dagar. De kostnadsbesparingar som följer av denna minskning av antalet tjänstgöringsdagar bör enligt kommittén användas för att förbättra utbildningen.

Värnpliktskommittén anser att grundutbildning i enlighet med kommitténs förslag kan börja den 1 juni 1972 och att repetitionsutbildningen bör kunna genomföras redan fr.o.m. budgetåret 1971/72.

Värnpliktskommitténs principiella uppfattning att nuvarande särskilda bestämmelser i värnpliktslagen om de specialtjänstuttagna värnpliktiga bör slopas och att dessa värnpliktiga skall fullgöra grundutbildning och repetitionsutbildning i likhet med övriga värnpliktiga delas av flertalet remissinstanser. I fråga om den närmare utformningen av utbildningen för olika personalkategorier har däremot kommitténs förslag föranlett erinringar och ändringsförslag. Delade meningar har också redovisats när det gäller frågor om bl. a. övergången till det föreslagna utbildningssystemet och de ekonomiska konsekvenserna av utredningsförslagen.

Innan jag tar värnpliktskommitténs förslag under närmare övervägande vill jag erinra om vissa karakteristiska grunddrag i 1966 års värnpliktsreform. Vårt värnpliktsystem innebär att de värnpliktiga skall vara inkallade till tjänstgöring under fredstid endast i den omfattning som behövs för att förband och enskilda skall erhålla tillräcklig utbildning för att vara användbara i krig omedelbart efter mobilisering. Förbanden inkallas vart fjärde år till i regel en treveckors krigsförbandsövning för att enheternas krigsduglighet kontinuerligt skall vidmakthållas. Om vår organisationsform skall vara ett realistiskt alternativ till ständigt organiserade enheter, är det ett oavvisligt krav att vi har en starkt decentraliserad mobiliseringsorganisation, i vilken varje enskilt förband snabbt och på egen hand kan ställas på krigsfot, samt att personalen i krigsförbanden är så utbildad och samövad att enheter utan kompletterande utbildning kan fullgöra sina uppgifter så snart mobiliseringen genomförts. Genom denna grundsyn på värnplikten kommer repetitionsutbildningen att utgöra en väsentlig del i utbildningssystemet. Grundutbildningen i sin tur är förutsättningen för att en mobiliseringsorganisation över huvud taget skall kunna planeras. Grundutbildningens inriktning och innehåll i stort bestäms emellertid i

påtaglig grad av krigsorganisationens kontinuerliga behov av förnyelse. Ärligen uppstår nya personalbehov genom att de äldsta värnpliktiga utträder ur värnpliktsaldern och genom att vakanser uppstår på grund av dödsfall, långvarig sjukdom eller tjänsteförhinder av annat slag. Ändrad organisation och utrustning till följd av utvecklingen inom vår omvärld framtvingar fortlöpande anpassningsåtgärder i utbildningshänseende. Grundutbildningen är det främsta medlet att successivt förnya krigsorganisationen i takt med utvecklingens krav.

För praktiskt taget varje typ av befattning i var krigsorganisation måste förutsättas att den värnpliktige före grundutbildningen förvärvat vissa definierbara kunskaper och insikter. Till övervägande del refererar dessa till vårt civila skolsystem. Kravet på civil utbildningsbakgrund är sålunda allmänt för vårt militära uttagnings- och utbildningssystem. Tack vare den utomordentligt expansiva utvecklingen på det civila utbildningsområdet har det varit möjligt att inom den militära utbildningssektorn möta de ökade krav som den tekniska utvecklingen ställer.

Då begreppet specialuttagnings en gang infördes rådde andra förutsättningar än nu. Den helt övervägande delen av de värnpliktiga hade då enbart folkskola som grund. Endast en obetydlig del hade studentexamen och antalet värnpliktiga med akademisk eller annan postgymnasial utbildning utgjorde en ringa del av åldersklassen. I denna situation var det naturligt att dessa fåtaliga värnpliktiga fick sin värnpliktstjänstgöring reglerad i särskild ordning, eftersom man därigenom trodde sig bättre kunna utnyttja deras speciella kunskaper i krigsorganisationen. Utvecklingen har emellertid påvisat patagliga nackdelar med ett sådant system.

Värnpliktskommitténs granskning av den hittillsvarande tillämpningen av 27 § 1 mom. D. värnpliktslagen har också visat att de specialtjänstuttagna värnpliktigas fackutbildning och facktjänstgöring i många fall har ett mindre väl definierat samband med de krigsorganisatoriska kraven och att i vissa fall fullt vapenföra sådana värnpliktiga med stöd av nämnda lagrum använts för att tillgodose fredstida behov av arbetskraft som inte haft direkt samband med upprätthållande av beredskap. Vidare har inte funnits någon klar gräns mellan facktjänstgöring och den fortsatta tjänstgöringen, dvs. motsvarigheten till grund- och repetitionsutbildning. I princip har det därför varit möjligt att överföra tjänstgöringsdagar från fortsatt tjänstgöring till annan tjänstgöring och vice versa. En sådan tillämpning av bestämmelserna kan inte vara förenlig med andan i 1966 års värnpliktsreform.

Mot bakgrund av det nu anförda vill jag till en början uttala att jag ansluter mig till värnpliktskommitténs principiella överväganden, som innebär att nuvarande uttagning av värnpliktiga för utbildning i specialtjänst upplöses och att utbildningen av dessa värnpliktiga genomförs i form av grundutbildning och repetitionsutbildning i likhet med vad som gäller för övriga värnpliktiga samt att befattningsutbildningens längd avvägs med hänsynstagande till den värnpliktiges civila utbildningskompetens. I detta sammanhang vill jag erinra om att jag redan i prop. 1966:106 med förslag rörande värnpliktigas utbildning m.m. uttalat att utbildningen för

de i specialtjänst uttagna värnpliktiga bör bestå av grundutbildning och repetitionsutbildning samt att grundutbildningen bör anpassas efter de värnpliktigas genom civil utbildning förvärvade kunskaper och repetitionsutbildningen till krigsförbandens behov av utbildning.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att på grundval av värnpliktskommitténs principiella överväganden besluta om utbildningens omfattning och uppläggning för de kategorier av värnpliktiga som hittills fullgjort utbildning i specialtjänst liksom för de övriga kategorier värnpliktiga som kommittén i detta sammanhang behandlat.

Det föreslagna utbildningssystemet innebär att all utbildning väsentligen inriktas på att de värnpliktiga under sin värnpliktstid skall tjänstgöra i befattningar i krigsorganisationen. Härigenom blir det i princip inte möjligt att utnyttja värnpliktsutbildningen av nu ifrågavarande kategorier för att tillgodose behov av personal för krigsmaktens fredsmässiga verksamhet. Sådan medverkan kan endast ske i den mån olika utbildningsmoment innebär medverkan i fredsverksamhet. Såsom framgår av kommitténs förslag kommer t. ex. de värnpliktiga läkarnas utbildning i viss utsträckning även framdeles att innebära medverkan i förbandssjukvården. Jag anser det riktigt att den medverkan i fredsverksamheten som f. n. sker från de specialtjänstuttagna värnpliktigas sida avvecklas. Avvecklingen måste emellertid ske successivt och i takt med att andra personella resurser kan ställas till förfogande. Beträffande de värnpliktiga läkarna kan man måhända få räkna med en relativt lång övergångstid med hänsyn till att vakanserna bland de anställda läkarna inom försvaret f. n. är betydande. Vad avser de värnpliktiga tandläkarna måste ett ställningstagande till folktandvårdsutredningens betänkande avvaktas. Innan några förändringar sker inom försvarets tandvårdsorganisation är det nödvändigt att för värnpliktiga tandläkare räkna med insatser inom fredstandvården inom i stort oförändrad nivå.

I fråga om genomförandet av den föreslagna utbildningen kan jag i huvudsak ansluta mig till värnpliktskommitténs förslag. Jag anser dock att övergången till det föreslagna systemet bör ske successivt fr.o.m. den 1 juni 1972 för såväl grundutbildning som repetitionsutbildning. Inskrivnings- och uttagningsförfarandet bör visserligen i princip genomföras med början den 1 juli 1971 men tillämpningen av de nya normerna bör ske i den omfattning som värnpliktsverket bestämmer.

I fråga om de ekonomiska konsekvenserna av den föreslagna omläggningen av specialistutbildningen räknar jag med att uppkommande kostnader för värnpliktsverkets omarbetning av befattningskataloger och personaltabeller m.m., lönekostnader för personell förstärkning vid flygvapnets våderskola samt kostnader för att använda civila psykologer vid inskrivningsprövningen väl kan täckas av den kostnadsbesparing som minskningen av antalet tjänstgöringsdagar innebär.

I fråga om värnpliktsförmånerna för de nuvarande specialtjänstuttagna värnpliktiga anser jag i likhet med kommittén att dessa bör anpassas till den ordning som gäller för övriga värnpliktiga. Förslaget har inte heller mött några invändningar från remissinstansernas sida. Jag vill emellertid i

sammanhanget erinra om att nuvarande förmåner åt värnpliktiga m. fl. utreds av en särskild utredningsman.

Den av värnpliktskommittén väckt frågan om att ålägga tandläkare samma utbildningsplikt enligt 9 a § krigssjukvårdslagen (1953:688) som nu gäller för läkare är enligt min mening inte av sådan natur att den bör tas upp i detta sammanhang.

Jag övergår härnäst till att redovisa min syn på vissa av kommitténs förslag som avser åtgärder som kan beslutas av Kungl. Maj:t eller som i detta sammanhang inte fordrar beslut av riksdagen.

I likhet med kommittén och flera av remissinstanserna anser jag att det föreligger behov av effektivare utbildning av värnpliktig *hälso- och sjukvårdspersonal*.

Beträffande den föreslagna utbildningen av *läkare* kan jag i allt väsentligt ansluta mig till kommitténs förslag. Samtliga värnpliktiga läkare bör således ges militär utbildning för krigsplacering inom militär sjukvård för att därigenom beroende på aktuell civil befattning och medicinsk kompetens kunna krigsplaceras antingen inom krigsmakten eller inom det civila medicinalväsendet. Den flexibilitet som därvid kan uppnås beträffande läkarpersonalens utnyttjande bör innebära fördelar för såväl den civila som den militära sektorn.

Värnpliktiga läkare som genom krigsplacering tillhör det civila medicinalväsendet bör liksom hittills fullgöra en del av värnpliktsutbildningen i form av försvarsmedicinsk tjänstgöring inom den civila sjukvårdsorganisationen.

I motsats till vissa remissinstanser anser jag i likhet med kommittén att det är lämpligt att nuvarande befattningar för läkarbiträden, vilka rekryteras med underofficersuttagna värnpliktiga som i regel inte är civilt verksamma inom sjukvården, utgår ur krigsorganisationen och ersätts med befattningar avsedda för värnpliktiga medicine studerande. Användningen av dessa studerande i krigsorganisationen bör emellertid fortlöpande övervägas efterhand som organisationen ändras.

Förslaget om att förlägga en miljöutbildning om 25 dagar under nionde studietermen har avvisats av ett flertal remissinstanser under hänvisning till att sådant avbrott under studierna bl. a. skapar studieför-seningar med åtföljande negativa studiesociala effekter. Även jag anser att den föreslagna inplaceringen av miljöutbildningen för många kan vara mindre lämplig från studiesynpunkt. Jag förordar att ifrågavarande miljöutbildning, som främst är nödvändig för kommande fackutbildning, fullgörs antingen såsom kommittén föreslagit under nionde studietermen eller omedelbart efter läkarexamen dvs. före läkarnas allmäntjänstgöring eller, om det är möjligt, under allmäntjänstgöringen. På så sätt föreligger för den värnpliktige läkaren tre alternativa tidpunkter för fullgörande av miljöutbildningen.

Den av kommittén föreslagna differentieringen av läkarnas fackutbildning har avstyrkts av samtliga berörda remissinstanser. Även kommitténs förslag om att fackutbildningen alternativt förläggs under läkarnas allmäntjänstgöring har avvisats av vissa berörda remissinstanser.

För egen del anser jag att fackutbildningen av läkare bör vara gemensam och att en differentiering av utbildning till befattningar för medicinalofficer resp. fackläkare bör ske vid senare tidpunkt. Fackutbildningen bör fullgöras antingen före eller efter läkarnas allmäntjänstgöring eller, om det är möjligt, under denna tjänstgöring.

Jag ansluter mig i allt väsentligt till den av kommittén föreslagna utbildningen av värnpliktiga *tandläkare*. Innan ställning tagits till frågan om hur behovet av fredstandvård för de värnpliktiga skall tillgodoses är det emellertid, som jag redan anfört, nödvändigt att värnpliktiga tandläkare under en övergångsperiod inom ramen för det nya utbildningssystemet tas i anspråk för tjänstgöring inom krigsmaktens fredstandvård i ungefär samma omfattning som f.n. Innan det blir möjligt att anordna försvarsmedicinska kurser under odontologiutbildningen måste dock motsvarande utbildningsmoment läggas in i de värnpliktiga tandläkarnas grundutbildning. Grundutbildningstiden förlängs härigenom i förhållande till av kommittén föreslagna 240 dagar.

I motsats till kommittén anser jag att differentieringen för utbildning till befattning som ställföreträdare åt bataljonsläkare resp. till befattning som assistent åt fackläkare bör ske efter fackutbildningen. Jag förordar därför, liksom för läkarna, en gemensam fackutbildning för de värnpliktiga tandläkarna.

Värnpliktskommitténs förslag om att inrätta en för hela krigsmakten gemensam *central utbildningsanstalt* inom stockholmsområdet för *medicinalpersonalens fackutbildning* biträds av flertalet berörda remissinstanser. Förslag om en fast skolorganisation och då närmast för den fast anställda medicinalpersonalens utbildning har tidigare framförts av 1962 års försvarssjukvårdsutredning i betänkandet (SOU 1966:36) Militärsjukvården II.

För egen del anser jag att det är önskvärt att utbildningen för såväl fast anställd som för värnpliktig medicinalpersonal sker i fastare former än som nu är fallet. Detta är bl. a. nödvändigt för att utbildningsbetingelserna skall kunna förbättras. Vissa åtgärder i syfte att uppnå en bättre sammanhållen utbildning har redan provisoriskt vidtagits och ytterligare åtgärder bör kunna vidtas inom ramen för gällande utbildningsorganisation med dess kurssystem. Däremot är jag inte beredd att nu ta ställning till förslaget om inrättande av en central utbildningsanstalt och lokaliseringen av en sådan anstalt. Jag avser att efter ytterligare utredning återkomma i denna fråga i ett senare sammanhang. Jag är därför inte heller beredd att nu ta ställning till kommitténs förslag om personell förstärkning inom arméstaben för planering och utbildning av värnpliktig hälso- och sjukvårdspersonal.

Kommitténs förslag rörande utbildning av värnpliktiga *veterinärer* innebär att en mindre del av de värnpliktiga tas ut för grundutbildning till befattning som chefer för livsmedelsproducerande förband och att resten rekryteras för utbildning till befattning som hygieniker inom högre staber genom överföring och omskolning av veterinärer som grund- och repetitionsutbildats i annan befattning inom krigsorganisationen.

Samtliga berörda remissinstanser motsätter sig förslaget om rekrytering av veterinärpersonal genom överföring. Vidare ifrågasätter flertalet av remissinstanserna möjligheten av att på det sätt kommittén föreslagit ta ut lämpliga värnpliktiga för utbildning till chefer för livsmedelsproducerande förband.

För egen del anser jag det vara lämpligt att bl. a. mot bakgrund av förväntade stegrade krav inom hygien- och miljövårdsområdena samtliga värnpliktiga veterinärer uttas för grundutbildning inom livsmedels- och hygienområdena.

Jag tillstyrker kommitténs principiella förslag angående uttagning och utbildning av *fototeknisk personal*. Vid uttagning för utbildning till fototolk räknar jag liksom chefen för flygvapnet med att urvalet sker bland värnpliktiga med bl. a. sådan gymnasiekompetens som bäst motsvarar befattningens krav.

Vad avser de alternativa förslag som kommittén avgivit rörande tidpunkten för urvalet till *signalskyddstekniker* bland kontrolltekniker anser jag i likhet med överbefälhavaren och chefen för armén att detta urval skall ske under senare delen av grundutbildningen. Jag delar däremot inte överbefälhavarens uppfattning att samtliga *signalkontrolltekniker* skall vara underbefälsuttagna. Kommitténs förslag att rekrytera signalkontroll- och signalskyddstekniker från grundutbildningskategorin kommunikationstelegrafister sedan dessa fullgjort viss del av grundutbildningen har inte föranlett erinran vid remissbehandlingen och bör genomföras.

När det gäller utbildning av värnpliktig *personalvårdspersonal* har värnpliktskommitténs förslag att grundutbildning av värnpliktiga personalvårdsassistenter upphör och att dessa i stället rekryteras genom överföring och omskolning av äldre värnpliktiga med lämplig skolunderbyggnad och praktisk yrkeserfarenhet avvisats av bl. a. överbefälhavaren och chefen för armén.

Om det krigsorganisatoriska behovet av tillräckligt utbildad personalvårdspersonal skall kunna tillgodoses torde nuvarande grundrekrytering inte kunna upphöra. En direkt utbildning till personalvårdsassistent bör därför alltjämt anordnas. För denna kategori bör utbildningen omfatta allmänmilitär utbildning om ca 90 dagar, erforderlig fackutbildning och praktisk tjänstgöring. Sistnämnda del av utbildningen bör innefatta personalvårdande arbetsuppgifter vid förband under avsnittsutbildning och grundläggande krigsförbandsutbildning, dvs. under den tid då utbildningen av värnpliktiga sker i form av förbandsutbildning. Härigenom får den värnpliktige personalvårdsassistenten en bättre miljöerfarenhet än vad som hittills kunnat tillgodoses. Fullgörande av fackutbildning och praktisk tjänstgöring bör anpassas till den tidpunkt då lämplig kompetens erhållits genom studier eller civil verksamhet. Repetitionsutbildningen bör fullgöras i befattning för bataljonsassistent vid krigsförbandsövningar och för assistent i högre staber efter en särskild fackövning.

Omskolning av äldre värnpliktiga för personalvårdsuppgifter i krigsorganisationen bör alltjämt förekomma och i framtiden ske i ökad ut-

sträckning. Jag vill härvid understryka att en överföring genom omskolning till befattning för personalvårdsassistent gör det möjligt att tillföra krigsförbanden värnpliktiga med framförallt praktiska erfarenheter från socialt arbete, ungdomsledarskap och personaladministration m. m.

De personalvårdande uppgifterna i fredsorganisationen bör i första hand tillgodoses genom de fast anställda personalvårdskonsulenterna. Jag vill i detta sammanhang erinra om att personalvårdskonsulentorganisationen inte oväsentligt förstärkts under de senaste åren. Jag vill härutöver framhålla att jag anser det lämpligt att också de av de värnpliktiga valda kompaniassistenterna i viss utsträckning skall kunna samverka med förbandens personalvårdsdetaljer i personalvårdsärenden. Dessa värnpliktiga blir därigenom ett värdefullt komplement till personalvårdskonsulenterna i deras dagliga arbete vid fredsförbanden. En stor fördel är att kompaniassistenterna har samma miljöerfarenheter som de värnpliktiga för vilka personalvårdsåtgärderna skall vidtas.

I fråga om *fältpostpersonal* har överbefälhavaren och chefen för armén framhållit betydelsen av att bara personal med befälslämplighet tas ut för vissa chefsbefattningar inom fältpostorganisationen och att denna personal ges civilmilitär status. För min del anser jag att dessa synpunkter bör beaktas genom att man i första hand tar i anspråk sådan personal vid postverket som under sin värnpliktsutbildning erhållit befälsutbildning.

Beträffande *arméns teknikerpersonal* tillstyrker jag värnpliktskommitténs förslag till uttagning och utbildning av luftvärnets tekniker och artilleriets radar tekniker. Jag biträder också kommitténs förslag att nuvarande två grundutbildningslinjer till signaltekniker och signalmekaniker sammanslås till en utbildningslinje, signalmekaniker. Även ifråga om uttagning och urval av denna personal tillstyrker jag kommitténs förslag och vill i sammanhanget påpeka att det civila kompetenskravet kan tillgodoses oberoende av till vilken utbildningskategori de värnpliktiga hänförs.

Efter ingående analys av krigsorganisationens befattningar för *tygingenjör* och *tygtekniker* har kommittén funnit att grund saknas för nuvarande uppdelning i nämnda två kategorier. Enligt kommitténs förslag bör tygtekniker kategorin utgå och alla befattningar för tygingenjörer i princip rekryteras genom överföring av värnpliktiga med civilingenjörs- eller gymnasieingenjörskompetens. Detta kan med undantag av ammunitions- och underrättelsetjänst ske utan krav på speciellt inriktad militär grundutbildning. Chefen för armén ställer sig tveksam till kommitténs synpunkter i fråga om rekryteringen av tygingenjör, förråd och ammunitionsman och föreslår att nuvarande system med en från början fackinriktad grundutbildning bibehålls.

För min del anser jag att ifrågavarande personal inte kan ges en så omfattande och bred militär grundutbildning att den kan tilldelas självständiga uppgifter i fråga om bedömning av skadad materiel på stridsfältet. Jag tillstyrker därför kommitténs förslag att denna teknikerpersonal inte grundutbildas utan rekryteras genom överföring.

I fråga om *marinens tekniska personal* innebär värnpliktskommitténs förslag bl. a. att personal till flottans ingenjörsbefattningar för värnpliktig

personal, utom för skeppsbyggnad, rekryteras med lämpliga tekniker inom motsvarande utbildningslinjer sedan dessa fullgjort viss repetitionsutbildning i teknikerbefattning. Till befattningar för skeppsbyggnadsingenjörer föreslås äldre värnpliktiga med praktisk erfarenhet av verksamheten vid skeppsbyggnadsvarv och till befattningar för artilleriingenjörer, pjästekniker vid kustartilleriet.

Chefen för marinen anser att gemensam grundutbildning kan anordnas för tekniker och ingenjörer utom vid skeppsbyggnadslinjen. Han anser att högskolekompetens bör vara ett krav för placering i ingenjörsbefattning och att skeppsbyggnadsingenjörer bör grundutbildas och ges civilmilitär status.

För egen del anser jag att enbart krigsorganisatoriska krav skall bestämma behovet av civil utbildningskompetens. Den av värnpliktskommittén föreslagna breddningen av rekryteringsunderlaget till att omfatta även värnpliktiga med gymnasiekompetens är enligt min mening riktig. Förslaget utesluter inte möjligheten att tillföra utbildningsorganisationen erforderligt antal tekniker med högskolekompetens. Jag tillstyrker därför kommitténs förslag att samtliga ingenjörsbefattningar - utom skeppsbyggnadsingenjörer - rekryteras från tekniker kategorin. Skeppsbyggnadsingenjörerna bör som kommittén anfört väljas ut bland värnpliktiga med civil yrkeserfarenhet inom varvsindustrin. I viss utsträckning torde behovet av denna personal kunna tillgodoses med tidigare fast anställda ingenjörer.

Beträffande kustartilleriets signaltekniska personal hänvisar jag till vad jag uttalat om motsvarande personalkategorier inom armén.

Värnpliktskommitténs förslag i fråga om *flygvapnets tekniska personal* innebär att nuvarande robotingenjörer med hänsyn till uppgiften som systemövervakare i fortsättningen benämns systemtekniker och ges en grundutbildningstid om 364 dagar. Chefen för flygvapnet godtar inte den av kommittén föreslagna utbildningstiden och anser att uppgifter som systemövervakare ligger på plutonchefsnivå och inte på teknikernivå.

Enligt min mening finns inte någon skillnad i uppfattning om utbildningens principiella uppläggning mellan värnpliktskommittén och chefen för flygvapnet. Tiden för den tillämpade utbildningen bör kunna minskas med 30 dagar, varigenom grundutbildningen kan inrymmas i den föreslagna grundutbildningstiden om 364 dagar. Systemteknikerna bör såsom kommittén föreslagit hänföras till civilmilitära underofficerare.

I fråga om *flygfältsingenjörer* biträder jag värnpliktskommitténs förslag att dessa fördelas på befattningar för värnpliktig militär resp. civil personal beroende på de olika krigsuppgifterna. Däremot anser jag i motsats till kommittén att samtliga befattningar bör ges benämningen flygfältsingenjör. Beträffande den av chefen för flygvapnet framförda invändningen mot kommitténs förslag att de nuvarande fältarbetskurserna skall fullgöras i form av krigsförbandsövningar vill jag för min del understryka att det planläggningsarbete m.m. som nu utförs inom ramen för fältarbetskurserna till viss del bör kunna genomföras också under krigsförbandsövningar.

Prop. 1971:88

I likhet med överbefälhavaren delar jag kommitténs uppfattning att värnpliktiga *psykologer* bör tas ut genom överföring av personal som har civil yrkeserfarenhet som psykolog samt genomgått grundutbildning och viss del av repetitionsutbildningen. Jag har härvid fäst stort avseende vid att man härigenom kan säkerställa att de värnpliktiga psykologerna har god erfarenhet av den militära miljö i vilken de skall verka.

Författningsfrågor

Värnpliktslagen

Den föreslagna omläggningen av utbildningen för de grupper av värnpliktiga, som nu fullgör sin tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. D, värnpliktslagen, nödvändiggör ändring i 6 § och 27 § 1 mom. nämnda lag. Av de överväganden som gjorts i det föregående framgår att tjänstgöringen bör regleras enligt samma ordning som gäller för övriga värnpliktiga, nämligen enligt 27 § 1 mom. A.-C. värnpliktslagen och att de nuvarande särskilda bestämmelserna i 1 mom. punkten D bör upphävas. Under denna punkt bör i stället tas in bestämmelser om grund- och repetitionsutbildning för de värnpliktiga, som blir antagna till den särskilda bistånds- och katastrofutbildning av värnpliktiga m. fl. som inleds under år 1972 enligt beslut av 1970 års riksdag (prop. 1970:162; SU 1970:221; rskr 1970:436). Omläggningen av specialistutbildningen föranleder också ändring i en annan författning som har beslutats under riksdagens medverkan, nämligen värnpliktsavlöningskungörelsen (1970:676). Sålunda bör de delar av kungörelsen som innehåller särbestämmelser om tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. D, värnpliktslagen i sin nuvarande lydelse upphävas. Vidare bör kungörelsens bestämmelser om utbildningspremie för utbildning till befattning för värnpliktig officer avse endast militär befattning. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t erforderliga ändringar i sådana författningar som tillkommit utan riksdagens medverkan, bl. a. kungörelsen (1969:380) om värnpliktigas tjänstgöring m. m.

I enlighet med det anförda har inom försvarsdepartementet utarbetats förslag till lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967). I det följande tas vissa särskilda frågor upp till behandling.

6 §

Värnpliktslagens bestämmelser om uttagning och tjänstgöring är utformade med utgångspunkt i att de i princip avser militär personal. De civilmilitära och civila värnpliktskategoriernas tjänstgöring har hittills nästan helt reglerats med stöd av 27 § 1 mom. D, och behov har inte funnits att i lagen särskilt ange vilken personalkategori som uttagningen och tjänstgöringen avser. Med hänsyn till att de nuvarande bestämmelserna under punkten D, föreslås upphävida är det emellertid nödvändigt att särskilt ange att befattning för menig, underofficer eller officer i princip avser militär, civilmilitär eller civil befattning. Bestämmelser om detta har tagits in som ett nytt andra stycke i 6 §.

Grundutbildningen till befattning för officer är frivillig till den del den är längre än all annan grundutbildning. Uttagning till denna längre tjänstgöring får enligt nuvarande andra stycket i 6 § inte ske utan den

värnpliktiges medgivande. Bestämmelsen avser emellertid endast militär officersbefattning för vilken grundutbildningen är högst 540 dagar. Grundutbildning för värnpliktig personal som är avsedd för officersbefattning inom någon av kategorierna civilmilitär eller civil personal kommer emellertid inte i något fall att vara längre än högst 450 dagar. I paragrafens nuvarande andra stycke har därför angetts att medgivande behövs endast för uttagning till militär befattning för officer.

Ändring av uttagning under grundutbildning får enligt 6 § andra stycket inte ske utan den värnpliktiges medgivande, om hans grundutbildning därigenom blir förlängd. Den föreslagna grundutbildningstiden för de flesta specialkategorier värnpliktiga som hänförts till civilmilitär eller civil personal är emellertid så kort att vid en ändrad uttagning för utbildning till den för dessa värnpliktiga lämplig befattning för militär personal en utbildningstid av motsvarande längd inte skulle vara tillräcklig för sistnämnda befattning. Med hänsyn härtill bör exempelvis en värnpliktig, som inom viss föreskriven tid inte uppfyller de särskilda krav på genomgången civil utbildning som den speciella uttagningen ställer, kunna föras över till en för honom lämplig utbildningslinje utan hinder av att utbildningen härvid blir längre än den utbildning som den ursprungliga uttagningen avsåg. Motsvarande problem kan i vissa fall också uppstå när det gäller överföring från utbildning till militär befattning till utbildning för civilmilitär eller civil befattning. Det föreslagna tillägget till 6 § andra stycket möjliggör en mera varierad uttagningsordning.

Den föreslagna ändringen i 6 § nuvarande tredje stycket föranleds väsentligen av att de nuvarande bestämmelserna under 27 § 1 mom. D, utgår. Med den föreslagna nya lydelsen av ifrågakavande stycke blir det också möjligt att efter omskolning av värnpliktig under repetitionsutbildning ändra hans uttagning utan hans medgivande.

27 § 1 mom.

I det föregående föreslås möjlighet att anordna en fackmässig fortsatt befattningsutbildning för flertalet av de värnpliktskategorier som övervägandena väsentligen avser. Särskild omskolningsutbildning bör kunna anordnas för andra kategorier värnpliktiga t. ex. för mekanikerpersonal och personal i stabstjänst. I de flesta fall kan såväl den fortsatta befattningsutbildningen som omskolningsutbildningen rymmas inom ramen för de tider som anges i 27 § 1 mom. C, för särskilda övningar. I den mån längre utbildningstid behövs, bör den ske inom tidsramen för en krigsförbandsövning. Som jag förut nämnt bör benämningarna särskild övning och krigsförbandsövning inte användas, eftersom syftet med den nya utbildningen är ett annat än vad som enligt prop. 1966:106 angetts för dessa övningsformer. Däremot anger benämningarna fackövning och särskild fackövning på ett mera adekvat sätt innehållet i den föreslagna nya utbildningen. Kungl. Maj:t bör kunna bestämma att tiden för en krigsförbandsövning får tas i anspråk för en fackövning och att tiden för särskild övning får tas i anspråk för särskild fackövning. 27 § 1 mom. första stycket samt punkterna B, och C, i andra stycket har ändrats i en-

lighet med det anförda. Under punkten A har vidare föreslagits ändringar av samma slag som redan kommenterats i motiven för ändringarna i 6 § andra stycket.

För vissa kategorier värnpliktiga i befattning för menig eller underbefäl föreslås längre sammanlagd utbildningstid för krigsförbandsövning respektive fackövning än som 27 § 1 mom. B, medger. Ändringarna i andra och tredje styckena nämnda punkt ger möjlighet att anpassa övningstiden inom den föreslagna tidsramen.

Övergångsbestämmelserna

Övergångsbestämmelserna till de föreslagna ändringarna i värnpliktslagen har utformats i anslutning till min tidigare redogörelse för övergången till ett nytt system för utbildningen i specialtjänst. I tabellen som fogas vid lagförslaget anges antalet krigsförbandsövningar och särskilda övningar för värnpliktig som uttagits för utbildning i specialtjänst och som fullgjort, läkare minst 235 alternativt 285 dagars tjänstgöring och övriga minst 360 dagars tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. D, värnpliktslagen i sin nuvarande lydelse. Den sammanlagda tiden för utbildning enligt 27 § 1 mom, värnpliktslagen för den som uttagits för utbildning i specialtjänst och som inte får ändrad uttagning enligt 6 § maximeras till 555 dagar.

Lagen om vapenfri tjänst

4 §

Såsom redan nämnts fattades vid 1970 års riksdag beslut om särskild bistånds- och katastrofutbildning för värnpliktiga m. fl. Av beslutet framgår bl. a., att utbildningen skall kunna genomgås också av vapenfria tjänstepliktiga och att utbildningen skall ledas och genomföras av en särskild nämnd som också skall besluta om antagning till utbildningen m. m. Jag avser att senare lämna Kungl. Maj:ts förslag till de bestämmelser om utbildningen m. m. som behövs och till särskild instruktion för nämnden Enligt 4 § lagen (1966:413) om vapenfri tjänst bestämmer arbetsmarknadsstyrelsen vilket slag av tjänstgöring som vapenfri tjänstepliktig skall fullgöra. Styrelsen har enligt paragrafen också tillsyn över vapenfria tjänstepliktigas utbildning och tjänstgöring. I paragrafen bör tas in en erinran om bistånds- och katastrofutbildningen.

5 §

Vapenfri tjänstepliktig är enligt 5 § skyldig att för sin utbildning tjänstgöra 540 dagar. Denna tjänstgöring kan fördelas i omgångar över hela värnpliktstiden. Tjänstgöringstiden motsvarar utbildningstiden för specialtjänstuttagna värnpliktiga och bestämdes vid vapenfrilagens tillkomst med hänsyn till att den i huvudsak måste avpassas så att den medger en effektiv utbildning till merendels kvalificerade tjänstgöringsuppgifter under krigsförhållanden.

Frågan om tjänstgöringstidens längd för vapenfria tjänstepliktiga behandlades i riksdagen senast år 1969 då motionerna 1969:I:346 och

1969:II:393 angående avkortning av utbildningstiden för vapenfria inte föranledde någon riksdagens åtgärd (2LU 1969:73). Också vid årets riksdag har frågan tagits upp. I motion 1971:693 föreslås att riksdagen måtte besluta att jämställa utbildningstiden för vapenfria tjänstepliktiga med den som gäller för de till underbefälstjänst uttagna värnpliktiga.

Det är enligt min mening nu lämpligt att i samband med omläggningen av specialtjänstuttagna värnpliktigas utbildning åter ta upp frågan om tjänstgöringstidens längd för de vapenfria tjänstepliktiga. Erfarenheterna efter år 1966 har visat att en stor del av de vapenfria kan ges tillräcklig utbildning utan att man tar i anspråk hela den nuvarande tiden. Jag vill därför förorda att utbildningstiden generellt minskas till 450 dagar, ett dagantal som nära överensstämmer med den utbildningstid som gäller för underbefälsuttagna värnpliktiga. Med hänsyn till att tjänstgöringsuppgifterna för flera grupper av vapenfria tjänstepliktiga är sådana att de kräver kvalificerad utbildning under relativt lång tid, t. ex. bistånds- och katastrofutbildning, är det dock nödvändigt att för dessa grupper bibehålla den nuvarande utbildningstiden om 540 dagar. 5 § lagen om vapenfri tjänst bör ändras i enlighet med vad jag nu har anfört.

Hemställan

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t
dels föreslår riksdagen att antaga förslagen till

1) lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967),

2) lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst,

dels föreslår riksdagen att

3) godkänna de grunder för utbildningen av värnpliktiga i specialtjänst
som jag angett i det föregående.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av
statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t
Konungen att till riksdagen skall avläsas proposition av den
lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllenstein

Bilaga 1

Tabell över nuvarande och av värnpliktskommittén föreslagen uttagning och tjänstgörings-skyldighet beträffande de av kommittén granskade utbildningskategorierna

Allmänna anvisningar för tabellen

I Enligt värnpliktskommitténs förslag sker uttagning för utbildning till

a) militär befattning (milb) för	}	{	officer (off) ¹
b) civilmilitär befattning (civmilb) för			underofficer (uoff)
c) civil befattning (civb) för			underbefäl (ubef)
			menig (mg)

¹Uttagning för utbildning till militär befattning för officer får inte ske utan den värnpliktiges medgivande.

Anm. Ovanstående förkortningar inom parentes används i följande förteckning. Ex. Uttagning för utbildning till civilmilitär befattning för officer förkortas *civmilb off*.

II Värnpliktig som grundutbildats inom en försvarsgren men som därefter krigsplaceras vid annan försvarsgren fullgör repetitionsutbildning i sin krigsbefattning enligt de bestämmelser angående krigsförbandsövnings längd m.m. som gäller för sistnämnda försvarsgren.

III För personal som kan krigsplaceras i befattning inom flera försvarsgrenar redovisas endast den högsta repetitionsutbildningsskyldighet som kan förekomma.

Nuvarande ordning					Enligt värnpliktskommitténs förslag				
Utbildnings- kategori	Uttagning	Grund- utb	Rep- utb ¹	Totalt ¹	Utbildnings- kategori	Uttagning utbildning till	Grund- utb	Rep- utb ¹	Totalt ¹
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

*Hälso- och
sjukvårds-
personal*

Läkare	Specialtjänst			420 ²	Medicinal- officer	civmilb off	250	161	411
Läkarbiträde	Underofficer	450	193	643	Fackläkare	civb off	250	161	411
Tandläkare	Specialtjänst			540 ⁴	Läkarassi- stent	civmilb off	240	193	433
					TB				
					Läkarassi- stent	civb off	240	158	398
					TP				
Apotekare	Specialtjänst			540 ⁴	Apotekare	civmilb off	250	179	429
Apoteksbi- tråde	Underbefäl	345	125	470					
Veterinär	Specialtjänst			540 ⁴					
Hälsovårds- inspektör ⁵									

^{5,6}
^{5,7}

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Under- rättelse- personal</i>									
<i>Signalspa- nings- och tolkpersonal</i>									
Kategori A	Underofficer	450	193	643	Kategori A	milb mg E	345	160	505
» B	»	450	193	643	» B	»	345	160	505
» C	Specialtjänst			540 ⁴	» C	milb uoff	450	193	643
» D	»			540 ⁴	» D	milb mg E	345	160	505
» E	»			540 ⁴	s				
» F	»			540 ⁴		Kategori F	»	345	160
» G	»			540 ⁴		» G	milb uoff	450	193
» H	»			540 ⁴		» H	milb mg E	345	160
» I	»			540 ⁴					
» J	Underofficer	350	193	643	Kategori J	milb uoff	450	193	643
» K	Underbefäl	364	125	489	» K	milb ubef	330	125	455
» L	Menig F	364	90	454	» L	milb mg F	300	90	390
» M	Underofficer	450	193	643	s				
» N	Specialtjänst			540 ⁴					
» O	Underofficer	450	193	643 ⁴	Kategori O	milb uoff	450	193	643
» P	Specialtjänst			540 ⁴	» P	»	450	193	643
<i>Fototeknisk personal</i>									
Fotogrupp- chef	Specialtjänst			540 ⁴	Fotogrupp- chef	milb ubef	345	125	470
Fotogram- metiker	»			540 ⁴	a				
Fototolk	»			540 ⁴	Fototolk	milb uoff	420	193	613
<i>Övrig stabs- personal</i>									
Biträdande meteorolog	Specialtjänst			540 ⁴	Meteorolog	civmilb uoff	364	193	557
Skyddsingen- jör	»			540 ⁴	s, 6				
Skyddstek- niker	»			540 ⁴	Skydds- underofficer/ ISB-tropp- chef	milb uoff	450	193	643
<i>Signal- skydds- personal</i>									
Signal- kontroll- tekniker	Specialtjänst			540 ⁴	Signal- kontroll- tekniker	milb ubef alternativt mg F	345 300	125 125	470 425
Signalskydds- tekniker	»			540 ⁴	s, 8				
<i>Personal- vårdsperso- nal</i>									
Personal- vårdsassi- stent	Specialtjänst ⁹			540 ⁴	s, 10				
<i>Fältpost- personal</i> ⁵									
					s, 11				

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

*Teknisk
personal*

ARMÉN

*Luftvärns-
tekniker*

Radartek- niker	Specialtjänst		540 ⁴	Radartek- niker	civmilb uoff	345	158	503
Instrument- tekniker	»		540 ⁴	Instrument- tekniker	»	345	158	503
Pjästekniker	»		540 ⁴	Pjästekniker	»	345	158	503
Robottek- niker	»		540 ⁴	Robottek- niker	»	345	158	503
Radaringen- jör ⁵				Radaringen- jör ⁶				
Instrument- ingenjör ⁵				Instrument- ingenjör ⁶				
Pjäsingenjör ³				Pjäsingenjör ⁶				

*Övrig teknisk
personal*

Radartek- niker/Art	Specialtjänst		540 ⁴	Radartek- niker/Art	civmilb uoff	345	158	503
Signaltek- niker	»		540 ⁴	Signalmeke- niker	milb ubcf	345	125	470
Signalingen- jör ⁵				Signalingen- jör ^{5,6}				
Tygtekniker	»		540 ⁴	³				
Tyging, övrig stab	»		540 ⁴	^{5,12}				
» , kontroll	»		540 ⁴	^{5,12}				
» , förråd	»		540 ⁴	^{5,12}				
» , ammu- nition	»		540 ⁴	^{5,6}				
» , under- rättelse- man	»		540 ⁴	Stabsunder- officer tek- nisk under- underrättel- setjänst	milb uoff	450	193	643

MARINEN

Flottans tekniska personal

Skeppsbygg- nadsingenjör ¹³	Specialtjänst			540 ⁴	^{5,12}				
Maskin- ingenjör	»			540 ⁴	^{5,6}				
Artilleri- ingenjör	»			540 ⁴	^{5,6}				
Torped- ingenjör	»			540 ⁴	^{5,6}				
Miningenjör	»			540 ⁴	^{5,6}				
Elektro- ingenjör	»			540 ⁴	^{5,6}				
Teleingenjör	»			540 ⁴	^{5,6}				
Maskin- tekniker	Underofficer	450	193	643	Maskin- tekniker	milb uoff	450	193	643
Eldlednings- tekniker	»	450	193	653	Eldlednings- tekniker	»	450	193	643

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Elektro- tekniker	»	450	193	643	Elektro- tekniker	»	450	193	643
Teletekniker	»	450	193	643	Teletekniker	»	450	193	643
Telehantverkare Menig F ksrr		364	90	454	Teletekniker	»	450	193	643
<i>Kustartilleriets tekniska personal</i>									
Artilleri- ingenjör ⁵					^{5,6}				
Miningenjör ⁵					^{5,6}				
Teleingenjör ⁵					^{5,6}				
Instrument- tekniker	Specialtjänst			540 ⁴	Instrument- tekniker	civmilb uoff	330	193	523
Pjästekniker	»			540 ⁴	Pjästekniker	»	330	193	523
Radartek- niker	»			540 ⁴	Radartek- niker	»	330	193	523
Signaltek- niker	»			540 ⁴	Signalmeke- niker	milb ubef	330	125	455
Maskin- tekniker	»			540 ⁴	Maskin- tekniker	civmilb uoff	330	193	523
					Robottekn- niker	»	330	193	523
<i>FLYGVAPNET</i>									
Robot- ingenjör	Specialtjänst			540 ⁴	Systemtek- niker	civmilb uoff	364	143	507
Flygfälts- ingenjör ⁵					^{5,12}				
<i>Övrig personal</i>									
Forsknings- ingenjör	Specialtjänst			540 ⁴	³				
Psykolog	»			540 ⁴	^{5,12}				

¹ I förekommande fall härutöver mobiliseringsövningar om högst 8 dagar.

² Härav soldat- och befälsutbildning samt fackutbildning 230 dagar, facktjänstgöring (fortsatt tjänstgöring) 190 dagar.

³ Befattningen utgår.

⁴ Härav soldat- och befälsutbildning samt fackutbildning och facktjänstgöring 394 dagar, fortsatt tjänstgöring 146 dagar.

⁵ Överföringsbefattning.

⁶ Civmilb off.

⁷ Civmilb uoff.

⁸ Milb ubef alternativt mg F.

⁹ Kan även vara överföringsbefattning.

¹⁰ Civb off eller uoff.

¹¹ Civb off, uoff eller ubef.

¹² Civb off.

¹³ Tjänstgöring även vid kustartilleriet.

Bilaga 2

Tabell över värnpliktskommitténs förslag till uttag av repetitionsutbildningsskyldighet för de f. n. specialtjänstuttagna värnpliktiga

A. Specialtjänstuttagna utom läkare.

Tjänstgöringsskyldighet enligt äldre bestämmelser 540 dagar.

Värnpliktiga födda år	Ålder (år) 1971	Antal krigspla- ceringsår intill 47 års ålder	Erforderligt högsta antal KFÖ och SÖ om den värnpliktige fullgjort följande antal dagar enligt 27 § 1 mom. värnpliktslagen									
			360		395		425		455		485	
			KFÖ	SÖ	KFÖ	SÖ	KFÖ	SÖ	KFÖ	SÖ	KFÖ	SÖ
1948 ¹	<23	>24	5	3	4	3						
1947—1944	24—27	23—20	5	3	4	3	3	3	2	2		
1943—1940	28—31	19—16	4	3	4	3	3	3	2	2		
1939—1936	32—35	15—12	3	2	3	2	2	2	2	1	1	1
1935—1932	36—39	11—8	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1
1931—1928	40—43	7—4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1927 ²	>44	<3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

¹ Eller senare.

² Eller tidigare.

B. Läkare.

1. Tjänstgöringsskyldighet enligt äldre bestämmelser 420 dagar (Kungl. brev 21.9.1964, TLA nr 11 p. 1—2).

Värnpliktiga födda år	Ålder (år) 1971	Antal krigspla- ceringsår intill 47 års ålder	Erforderligt högsta antal KFÖ och SÖ om den värnpliktige fullgjort följande antal dagar enligt 27 § 1 mom. värnpliktslagen									
			235		265		295		325		355	
			KFÖ	SÖ	KFÖ	SÖ	KFÖ	SÖ	KFÖ	SÖ	KFÖ	SÖ
1948 ¹	<23	>24	5	3	4	3						
1947—1944	24—27	23—20	5	3	4	3	3	3	2	2		
1943—1940	28—31	19—16	4	3	4	3	3	3	2	2		
1939—1936	32—35	15—12	3	2	3	2	2	2	2	1	1	1
1935—1932	36—39	11—8	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1
1931—1928	40—43	7—4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1927 ²	>44	<3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

¹ Eller senare.

² Eller tidigare.

2. Tjänstgöringsskyldighet enligt äldre bestämmelser 450 dagar (Kungl. brev 21.2.1964, TLA nr 11 p. 3—7).

Värnpliktiga födda år	Ålder (år) 1971	Antal krigspla- ceringsår intill 47 års ålder	Erforderligt högsta antal KFÖ och SÖ om den värnpliktige fullgjort följande antal dagar enligt 27 § 1 mom. värnpliktslagen									
			285		315		345		375		405	
			KFÖ	SÖ	KFÖ	SÖ	KFÖ	SÖ	KFÖ	SÖ	KFÖ	SÖ
1943—1940	28—31	19—16	4	3	3	3	3	2	2	2		
1939—1936	32—35	15—12	3	2	3	2	2	2	2	1	1	1
1935—1932	36—39	11—8	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1
1931—1928	40—43	7—4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1927 ¹	>44	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

¹ Eller tidigare.

Anm: De variationer i fråga om tjänstgöringsuttag för värnpliktiga inom en och samma åldersgrupp som förekommer i tabellen är en följd av relationen mellan det antal tjänstgöringsdagar som den enskilde värnpliktige inom gruppen tidigare fullgjort och det antal kvarstående krigsplaceringsår som gäller för åldersgruppen gemensamt.

Innehåll

Specialtjänstuttagna värnpliktigas utbildning	12
Inledning	12
De specialtjänstuttagna värnpliktigas nuvarande tjänstgöringsskyldighet m. m.	13
Värnpliktskommitténs förslag	16
Riktlinjer för förslaget utformning	16
Grunder för utbildningens utformning	17
Förslag till utbildningens utformning för de av kommittén granskade utbildningskategorierna	19
Hälsö- och sjukvårdspersonal	19
Fototeknisk personal	29
Övrig stabspersonal m. fl.	29
Teknisk personal	34
Övrig personal	39
Värnpliktsförmåner	40
Genomförande av föreslaget utbildningssystem	41
Ekonomiska konsekvenser	44
Remissyttrandena	45
Departementschefen	66
Författningsfrågor	76
Hemställan	80
Bilaga 1: Tabell över nuvarande och av värnpliktskommittén föreslagen uttagning och tjänstgöringsskyldighet beträffande de av kommittén granskade utbildningskategorierna	
Bilaga 2: Tabell över värnpliktskommitténs förslag till uttag av repetitionsutbildningsskyldighet för de f. n. specialtjänstuttagna värnpliktiga	